

ÚjMűvészet

20
16 **október**

ujmuveszet.hu

nka

16.010 >

ISSN 0866-2185
9 770866 218000

695 Ft

➤ Telepesek A-tól Z-ig ➤ Távol és közel: Kortárs kínaiak Bernben és Bécsben, Isztambuli körkép, Migráció és „műgyűjtés”, Ai Weiwei, Harun Farocki
➤ Szentendre a művészet fővárosa ➤ Látványérték: a 63. Vásárhelyi Őszi Tárlat ➤

MOLNÁR
SÁNDOR
ÜRESÉG

FESTMÉNYEK 2006–2016

Pesti Vigadó • 2016. október 4-től 2017. január 8-ig

MMA

MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA

Telepések

Belső utak találkozásai Somorján

A DUNART.COM nemzetközi művésztelepről
TOLNAY IMRE 4

Egy térbe írtak, ami egy másikat nyitott meg...

Kastélypark Nemzetközi Művésztelep
MULADI BRIGITTA 5

10 év, 10 sziget

A Velencei-tavi Symposion egy évtizede
PÉTER SZABINA 7

Művésztelep a tóparton, erdőszélen

A GébArt Zalaegerszegi Nemzetközi Művésztelep 25 éve
RAAB ERIK 9

Lassú víz

Krapanji művésztelep, 2016
CSATLÓS JUDIT 10

A rendszerváltók gyermekei

Az első mindszentkáljai művésztelep kiállítása
EGED DALMA 12

Lépésről lépésre

Az V. Mezőberényi Művésztelep
VÁN HAJNALKA 13

Nyílt Tér

Művésztelep Mezőszemerén
BUKTA IMRE 14

Távol és közel

Performanszok pandamacival

Kínai sztutogások – új művészet a Sigg- és az M+Sigg-gyűjteményből
P. SZABÓ ERNŐ 16

Transzfer Kelet és Nyugat között

Kiállítások Isztambulban
RÓZSA T. ENDRE 20

Fogadj be!

Migráció és „műgyűjtés” a 21. században
KUTASY MERCÉDESZ 24

Áthelyezések, átalakulások

Ai Weiwei művei Bécsben
P. SZABÓ ERNŐ 28

Az együttérzés másik fajtája

Harun Farocki kiállítása
BOROS LILI 32

Kit terem magának a boldogtalan

KissPál Szabolcs: Hatikva – A remény
KOZÁK ZSUZSKA 34

Látványárról

Innen és túl a látványon

A 63. Vásárhelyi Őszi Tárlat
LÓSKA LAJOS 36

Tájak és véglények

A díjazottak kiállítása
EGED DALMA 40

Art Capital

Nulladik típusú találkozások

Szentendre mint a művészet fővárosa
DEÁK CSILLAG – KÖLÜS LAJOS 42

Ez nem kunszt

Szövetség ember és természet között

A személyes realizmus jelenléte Feleky-Fetter Frigyes művészetében
GYÖRFFY SÁNDOR 48

Könyv

Egy életmű megközelítése

Bak Imre: Aktuális időtlen – egy életmű rétegei / 1967–2015
SINKÓ ISTVÁN 53

Last Minute

Térkép e táj

Bács Emese kiállítása
PATAKI GÁBOR 56

Lebeg, és nyomot hagy

Tibor Zsolt: etil rakéta
KONKOLY ÁGNES 57

foto: Szabó Attila

A borító **SZABÓ ATTILA** *Bluecloud* (2016, Krapanji művésztelep) című lufoobjektjéről készült kép felhasználásával készült.

U M

Városi természet – Közösségi kertek Budapesten

Kállai Márton
fotókiállítása

Mai Manó Ház,
2016. szeptember 16. – október 16.

A városi lét különös szigetei a közösségi kertek. Ezek a helyek csak körülhatároltságukban készen kaptak, nem megvalósultságukban. A város más zöld területei – pihenésre, gondolkodásra vagy akár meditációra alkalmas részei – a parkok vagy a szökőkutak és azok környéke, csak a használati módban adnak lehetőséget a közösség megélésére, illetve a kreativitásra.

KÁLLAI MÁRTON: Közösségi kertek, Budapest, 2015

Kállai Márton mindezeket megmutatja képein, de nem a történeket dokumentálja, nem a termelés és annak folyamata érdekli, hanem magát a jelenséget vizsgálja, hogy milyen átalakuláson megy át az épített környezet, mit jelentenek ebben a közegben ezek a zöld szigetek. Milyen szerkezetet álmodtak meg és alakítanak ki a résztvevők, hogyan alakul át a tér általuk és lesz kertté a nemrég még haszontalan terület. Milyen rejtett ritmusok, újraéledő formák elevenednek meg egy pesti foghíjtelken és lesznek városi, közös kertté.

Vadnyugat

Az avantgárd Wrocław
története

Ludwig Múzeum,
2016. október 1. – november 27.

A kiállítás a wrocławai Kortárs Múzeum szervezésében valósul meg az *Európa Kulturális Fővárosa Wrocław 2016* programsorozatának részeként. A Lengyelország nyugati részén elhelyezkedő Wrocław a második világháború végéig Breslau néven a Harmadik Birodalomhoz tartozott, és csaknem egymillió lakost számlált. 1945-ben a Vörös Hadsereg ostrom alá vette a várost, a

Az Alsó-szielái Társaság a Művészetek Támogatására tulajdona

PAWEŁ JARODZKI: Csak a művészet nem ver át, 2000 (2008), akril, MDF-lap

közel három hónapig tartó harc során az erőddé nyilvánított Breslau szinte a földdel vált egyenlővé. Az egykor németek lakta ún. „Visszaszerzett Területek” részét képező Wrocław újjáépítése évtizedekig elhúzódott.

A *Vadnyugat. Az avantgárd Wrocław története* című kiállítás nem a wrocławai művészet történetét mutatja be, hanem magát a várost, annak művészetén keresztül. A várost, amely fölül a gótikus katedrálisok tornyosulnak, ahol Max Berg, Hans Poelzig, Erich Mendelsohn és Hans Scharoun épületei állnak, s ahova az újonnan érkezett lengyelek új értékeket, de legfőképpen új életet hoztak.

Óbuda – Aquincum, személyes utak egy antik világba

II. Óbudai Képzőművészeti Tárlat

Esernyős Galéria,
2016. szeptember 30. – 2016. november 6.

Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata idén rendezi meg – jelenlegi formájában – a második tematikus tárlatát, amelynek Óbuda patinás Fő terén a nemrég megújult önkormányzati épületben található Esernyős Galéria ad otthont. Ennek a kiállításnak a témája szorosan kötődik a III. kerület „szívének” is nevezhető Aquincumhoz és Óbuda különleges, antikvitásba visszavezető múltjához.

UJHÁZI PÉTER: Óbudai edény, 2016, 25x32 cm, samottos köedény

Az *Óbuda – Aquincum, személyes utak egy antik világba* címmel meghirdetett tárlat olyan egyéni, személyes megközelítéseket kíván bemutatni, amelyek az antikvitás máig élő, tárgyi emlékeivel és szellemiségével ható vagy talán éppen feledésbe merülő világához kapcsolódnak.

Kiállító művészek: Bakos Ildikó, Baksai József, Bikácsi Daniella, Bohus Zoltán, Bukta Imre, Fehér László, Filip Csaba, Gaál József, Gábor István, Gerber Pál, Horváth Dániel, Jagicza Patrícia, Kótai Tamás, Kósa János, Orosz István, Palkó Tibor, Papageorgiu Andrea, Somody Péter, Sulyok Gabriella, Szabó Ábel, Szabó Franciska, Szemadám György, Szotyory László, Tölg-Molnár Zoltán, Ujházi Péter, Verebes György.

Forradalom előtt

A Képzőművészeti Főiskola 1945–1956 között

Magyar Képzőművészeti Egyetem,
Barcsay Terem és Aula,
2016. október 20. – december 4.

A Magyar Képzőművészeti Egyetem új történeti kiállítása az intézmény 1945–1956 közötti évtizedét tárja fel. A korszak első éveinek felszabadult kísérletei után 1949-től *Bortnyik Sándor* igazgatása mellett az oktatásban is uralomra jut a szocialista ideológia, a tanítást ettől kezdve nagyfokú akademizálódás és ellenőrzés jellemzi. Ekkor vezetik be a nyilvános diplomavédések gyakorlatát is.

Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény

KONDOR BÉLA: Bukás, 1956, rézkarc, papír, 473x361 mm

A kiállítás lappangó vagy még a nyilvánosság előtt sosem szerepelt művek sokaságával vázol képet a korszak művésztanairól és az oktatás gyakorlatáról. A főiskolai stúdiomunk, összegző szándékú diplomamunkák és a forradalmi eseményeket feldolgozó művek alkotói között szerepel *Berény Róbert*, *Bernáth Aurél*, *Szőnyi István*, *Koffán Károly*, *Konecsni György*, *Pátzay Pál*, valamint *Csernus Tibor*, *Kondor Béla*, *Keserü Ilona*, *Konok Tamás* és *Lakner László*. Kuriózumnak tekinthető *Berény Róbert* erre az alkalomra restaurált műtermi életképe és *Csernus Tibor* elveszett diplomamunkájának két, nagy méretű szénvázlata.

Válás. A nehezen meghozott döntés

Máté Gábor fotókiállítása

Capa Központ,
2016. szeptember 17. – november 7.

Máté Gábor leginkább az emberi élet két csomópontja érdeklí mint fotográfust: a házasság és a válás. Az elsőt, ami (ki tudja, miért?) szinte mindig nagy nyilvánosság előtt, ünnepélyes keretek közt, ceremónia és hókuszpókusz által övezve zajlik, sokan fényképezik. De kinek jutna eszébe a válást, ezt a nem kevésbé robbanásveszélyes emocionális

A Capa Központ ióváltából

MÁTÉ GÁBOR: Cím nélkül (részlet a *Válás. A nehezen meghozott döntés* című sorozatból), 2016

tölteteket hordozó, nem kevésbé fontos aktust is megörökíteni Mátén kívül?

A kevert fények használata, az egészet átínező kék, kékeszöld árnyalat elemeli képeit a valóságos eseményektől és személyektől, s képessé tesz bennünket a szükséges elvonatkoztatásokra. Máté nem csak megrendezte ezeket a situációkat, igen kényes lélektani helyzetben, a váló felek egyikét sem sértve, bántva, hanem rögzítette azokat a mondatokat is, melyekkel kommentálták a nehezen meghozott döntést. Ezekből a lejegyzett mondatokból választotta képpárjai, triptichonjai szövegét. Így lettek a most látható képek furcsa keverecsei a megrendezettségnél és a lírai dokumentációnak, a konkrét és az általánosnak, a valóságos színhelynek, a reális situációnak és a fotográfus víziójának.

Dobozember

Czigány Ákos és Néma Júlia kiállítása

Dubniczay-palota Várgaléria, Veszprém,
2016. szeptember 9. – október 16.

Doboz és ház. Két gondolat, két alakzat kerülgeti egymást két, egymást sok éve inspiráló alkotó párhuzamosan megszülető műveiben. Az ő beszélgetésüket gondolja végig és komponálja egybe a kiállítás. Beszélgetés több műfajban, de két színben: feketén, fehéren, fekete-fehéren. Fotográfiai pozitív és plasztikai negatív, vágott

CZIGÁNY ÁKOS – NÉMA JÚLIA: Tűzfaltalak, 2016, mázas kódédeny fatüzes égetés

vonalak és kivágott körvonalak, a második és a harmadik dimenzió, a legköznapibb és ritkán látható, extrém anyagok párbeszéde. Táblaképek, reliefek, plasztikák, installációk finom kapcsolatai.

A ház: doboz, és minden doboz átmeneti otthon. Doboz a test, de az edény is, melyből táplálékát veszi, hogy felépítse magát. Doboz a tudat, miként protézise is, a fényképezőgép. Minden konkrét, de eltérően elvont. A tárlat első kiadása (Frankfurt am Main, 2014) óta a művészpáros továbblépett, és létrehozta első közösen jegyzett tárgycsoportját, mely *Néma Júlia* edénytervezői tevékenységére reflektál, és *Czigány Ákos* fotográfiáin alapul.

Belső utak találkozásai Somorján

TOLNAY IMRE

A DUNART.COM nemzetközi művésztelepről

A DUNART.COM nemzetközi művésztelepet, mely idén hatodik alkalommal került megrendezésre a csallóközi Somorján (Šamorín, Szlovákia), 2011-ben alapította Mayer Éva somorjai származású, Munkácsy-díjas képzőművész Bárdos Gáborral, Somorja akkori polgármesterével és György András református lelképázztorral. Az alkotótelep elnevezése a Duna és a kommunikáció szavak sajátos rövidítéséből ered, mely a szimpózium szellemiségét és céljai egy részét is jól kifejezi. Kontinensünk „legnemzetközibb” folyója, a tíz országon áthaladó Duna mint szimbólum, illetve a kapcsolatteremtés-kommunikáció-párbeszéd fontosságát hangsúlyozó szemléletbeli, szellemi közösségteremtés a művésztelep alapgon-dolata. A DUNART.COM jelentős, új értékkeremtés Somorja történetében, mert a város első nemzetközi művésztelepe és egy kortárs képzőművészeti gyűjtemény létrehozása és gyarapítása is a célja. Kezdettől fogva jellemző rá a műfaji lehetőségek igen széles kínálata: jól felszerelt grafikai műhely és a festészeti, szobrászati, installációs tevékenységhez egyaránt biztosított feltételek, anyagok.

MAYER ÉVA:
Lélekterek VII., 2015,
vegyes technika

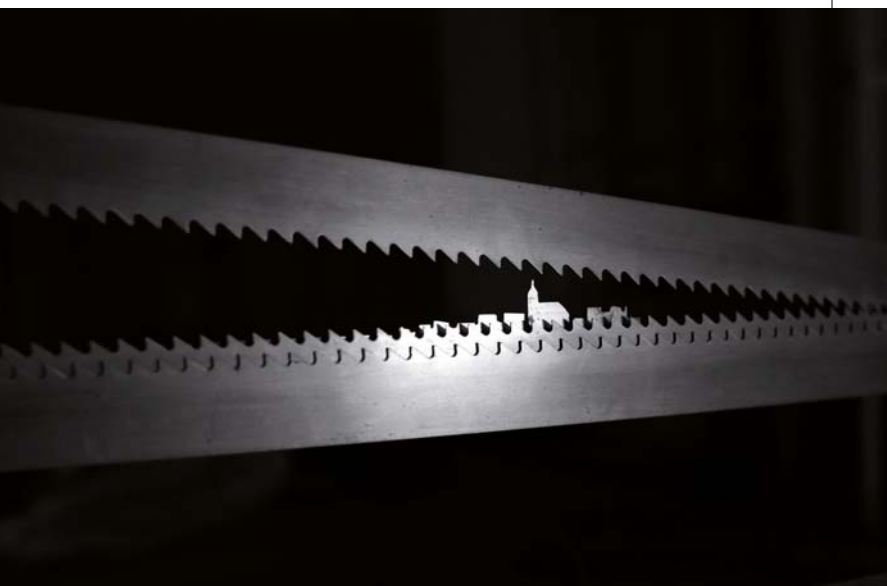
A művésztelep spirituális elhivatottságára is utal, hogy minden évben tematikus. Az első alkalommal a *Hullámhossz*, majd a *Lélekmérleg*, harmadik alkalommal pedig a *Transzvizíó* címet kapta a szimpózium. Ezeket a *Lélekbázis*, majd a *Gondviselés* hívószavak követték, az ideji, hatodik alkotótalálkozás címe és témája pedig a

MAJOROS ÁRON ZSOLT:
Falú, 2016,
acél, 20x35,1 cm

Belső utakon. Részben a fentiekkel összefüggésben a DUNART.COM igazi szellemi műhelyé vált már a kezdetekkor: a kortárs felvidéki és hazai irodalmi-zenei élet jelentős, főleg fiatal képviselői gazdagítják előadásokkal, koncertjeikkel a nyárvégi művésztelepek programját, de műhelybeszélgetésekkel, performanszokkal, gyerekfoglalkozásokkal is megszólítják az alkotókat és a helybélieket. A művésztelepek korábbi zárókiállításai az egyik „szellemi-szakrális holdudvarban”, a felvidéki gótika különlegességének számító, különös reneszánsz falfestményekkel büszkélkedő református templomban voltak, a templom restaurálása miatt tavaly óta a Korona Udvar (volt katolikus kolostor) barokk stílusú kerengőjének romosan is inspiratív terében.

Az ideji DUNART.COM művésztelepen a tematikára reflektálva a maga belső útjait kutatta és nyitotta meg tizennégy képzőművész a Kárpát-medencéből és a nagyvilágból. A Somorjára vezető utazás utáni belső utazások, az alkotás során szinte testet öltöttek Weöres Sándor gondolatai: „Önmagam beutazása a mindenség beutazása”. A művésztelepen nem először szerepelt a macedón *Sergej Andrejevski*, aki tüzes színekkel, expresszív felületkezeléssel, groteszk-drámai formavilággal jeleníti meg személyességgel telített, mitikus arcképcsarnokát, ha úgy tetszik, emberkertjét, míg lánya, *Voskresija* sötéten-drámaian derengő festői világot látta. A Kölnből Somorjára hazalátogató *Blazsek András* az angol R. R. Rife 1938-as fénymikroszkópjának reprodukáló-elemző tanulmányozásából és annak hibalehetőségeit

felfedve készítette legutóbbi munkáit, ezekből láttunk videórészleteket a Korona Udvarban. A szlovákiai *Szűcs Gábor* a líraiság, a misztikum és az expresszivitás posztmodern összhangját valósítja meg piktúrájában, az Amerikából (az Egyesült Államokból) jött *Dick Roberts* „mestersége címere” a lírai absztrakció, a szobrászként, festőként is ismert és elismert *Kopasz Tamás* festményei pedig elmélyült zeneiségben és absztrakt-expresszionista gesztusokban fogantak.

Horváth Ágnes a geometria és a festőiség letisztult és egyéni hangvétellű társítását valósítja meg vásznain, *Mátyási Péter* megfakult fotók atmoszféráját árasztó képein a természeti és épített környezet, valamint az idő viszonylatának hűvös, de intellektuális kutatását végzi, s közben a (jelen)lét és a hiány kérdéseit veti fel. Mayer Éva biblikus üzeneteket is hordozó, finoman rétegzett *Lélek-tereiből* mutatott be néhányat, *Majoros Áron* szobrász korábbi, anyag és szellem új olvasatait megnyitó figurái után most használati tárgyakat munkál meg, avat be (pl. gatter) szimbolikus médiummá téve őket. Ismerősen derengő kékes és zöldes enteriőröket készített a

festő *Esse Bánki Ákos*, a németországi *Gerlinde Pistner* pedig absztrahált természeti mikrorészletekkel szólaltatja meg *Az erdő hangjait*. *Sipos Levente* elsősorban képgrafikai eszköztárat felhasználó animációs munkájában szabad asszociációs motívumok jelennek meg egy fiktív belső térben, mely *John Cage* egy 1948-as darabja részletének újraálmodása (Re-dream).

SÍPOS LEVENTE:
Re-Dream,
videóinstalláció, 2' 48"

Egy térbe írtak, ami egy másikat nyitott meg...

Kastélypark Nemzetközi Művésztelep

Gernyeszeg, 2016. VIII. 7–21.

MULADI BRIGITTA

A Kastélypark Művésztelep 2014 óta működik a gernyeszegi Teleki-kastélyban, Marosvásárhelytől 15 kilométerre, a Maros bal partján. Az idei résztvevők: *Benkő Lilla*, *Horváth M. Zoltán*, *Filp Csaba*, *Herczeg László*, *Pinczehelyi Sándor*, *Zoltán Béla*, *Josef Wurm*, *Dabóczy Géza* és a két szervező, *Knyihár Amarilla* és *Pokorny Attila*.

Ahogy a filozófiai gondolkodásban nem létezik egyetlen igazság, úgy a művészetben sem létezik egyetlen megoldás a „dolgok” vizualizálására. A művészeti formák felbomlása pár évtizeddel ezelőtt megtörtént, eltűntek a korstílusok, az általánosan használt kifejezési formák, a fogalmak átértékelődtek. Egy szervezett művésztelepen sincs ez másképp, a művészek egymástól távoli helyekről, eltérő kultúrákból, művészeti közegekből érkeznek, különböző képzettséggel, irányultsággal. A helyszín aurája is másképpen határozza meg munkáikat.

A Teleki család több évszázados múltja, a barokk épület középkorba nyúló története, a park, a körülötte elterülő természet jelenléte inkább a hétköznapok egyhangúságát változtatja meg, mintsem a művészi stratégiát. Egyfajta

párbeszéd mindenestre kialakul a gondolati konstrukció és a művész átalakult napi gyakorlata, a művésztársak és a művész, a művész és a látogató, majd végül az ott készült mű és a szemlélő között.

Ebben a folyamatban a kiállítás leválasztja a művésztől a művet, ami átkerül egy másik dimenzióba, egy barokk kastélyba, annak egybefűzött teremfolyamába, ahol a díszterem csak átmeneti térként

PINCZEHELYI SÁNDOR:
Példa 4 m² kék fű természetésére
II., 2016, installáció, festett fű

foró: Kastélypark Nemzetközi Művésztelep

foró: Kastélypark Nemzetközi Művésztelep

BENKŐ LILLA:

Kapu, 2016,
olaj, vászon, 100x100 cm

KNYIHÁR AMARILLA:

Víztűkör III., 2016,
olaj, vászon, 200x110 cm

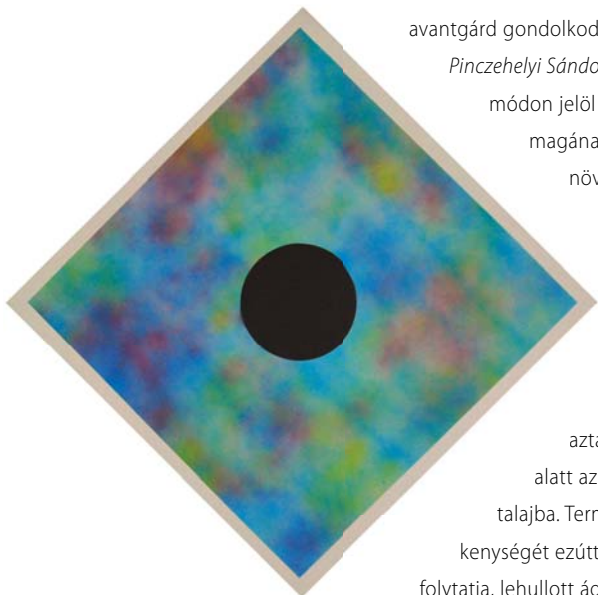
szakítja meg az alkotások sorát. Ez a konzonancia az egymásba nyíló termekkel mintha modellezné azt a folyamatot és a tág teret, melyben a művek a maguk sokféleségükben egyáltalán létrejöhetnek. A skála egyik végpontján a természet alakzatait felhasználó organikus tájinstalláció áll, a másikon pedig a „vissza az alapokhoz”, a színek alapszíneinek primer használata a mindent elnyelő fekete ponttal (*Herczeg László*).

Pokorny Attila a maga akkurátus módján nemcsak együtt él és lélegzik a természettel, de a „teremtésben” is részt vesz, egy már nem élő részt kivesz belőle, beemeli a művészet közegébe, és fordítva is: a maga sajátos természetazonos motívumaival alakítja az őszanya testét. Ezúttal a kiállítóterben ismétli meg az előzőleg a kastély falai alatt a parkban megalkotott természetes napóráját, amely egy leszakadt faág árnyékának földszórással kirajzolt vonalával méri az időt.

HERCZEG LÁSZLÓ:

Reflex kioltás I., 2016,
C.M.Y.K. Airbrush, vászon,
100x100 cm

A klasszikus természetművészetet és az avantgárd gondolkodásmódot ötvözi *Pinczehelyi Sándor*, amikor különös módon jelöl meg, hasít ki magának területet a park növényzetéből, egy fa kérgéből, dús lombjából, amikor sajátos kézjegyet kék festékekkel színezi bele, amit aztán néhány hónap alatt az eső visszamos a talajba. Természetátalakító tevékenységét ezúttal a kiállítóterben folytatja, lehullott ágakat, tobozokat vagy egy pár talált cipőt jelöl meg azzal a kék festékekkel, amellyel a parkban is dolgozott.

A maga sajátos, emocionális emigrációjában az ún. keleti karakterisztikájú társadalmakban érzi otthon magát *Josef Wurm*, aki a saját (idézet tőle) „nyugati, túlcivilizált, unalmasan biztonságos” országa (Ausztria) helyett Magyarországot választotta lakóhelyül. Egyfajta külső szemmel, a magával hozott absztrakciós hajlammal és humorral nemcsak a természetből merített inspirációt, hanem a helyi történelemből és szimbolikából is. Több egymással össze nem függő művet készített, az egyik a parkban „talált” vakondtúrások építményét toldotta meg a kissé szakasztikus kritikával elképzelt elemmel, egy vakondterasszal.

A parkban készült másik munkája az összetartozás jelszerű megfogalmazása – az esti sütögetés, a tűzrakóhelyen ott maradt hamu vonala és a megperzselődött sziklák köre úgy hatják át egymást, mint az eljegyzési gyűrűk.

foró: Kastélypark Nemzetközi Művésztelep

A harmadik mű egy rétegekből egymásra épülő festménykollázs, amelyben Wurm geryeszegi vizuális és intellektuális élményeit igyekezett megragadni. A költői kompozícióban Románia történetének sötét időszaka, a Ceaușescu-éra mint apró keresztiszem, szvasztika jelenik meg. A kép jobb felén fekete felhőként szálldosó varjak (a művész értelmezésében) gonosz lelkek seregeként látható, de az nem világos számára sem, hogy a vészmadarak befelé vagy kifelé igyekeznek éppen. A kép gazdag motívumtárába beleragasztott egy teleírt füzetlapot a kastélyban működő egykori nevelőintézetből – és a több száz éves ginkgo biloba egy levelét is a parkból.

Engem Vajda Lajosra és egyáltalán a szentendrei művészekre emlékeztet ez a munka, ahol a kastély körvonala, a harang- és az óratorony, az ablakok, a fák piktogramja, kereszt alapú motívumok hatják át egymást fehér alapon szürke és fekete vonalhálókkal, festett, ragasztott felületekkel, szövegekkel.

A naturális természetábrázolás itt *Őry Annamária* specialitása, aki a szenvedélyes, hatalmas fáit a természetben festette meg, mint Szinyei vagy mint a nagybányaiak. *Knyihár Amarilla* a naturális természetábrázolás, az imagináció és az absztrakció mezsgyéjén festette fotó alapú munkáit, amelyek túlárado festőiséggel és nagy mesterségbeli biztonsággal adják vissza a vízfelület és a növényzet kusza tükröződéseit. *Zoltán Béla* a hiány képi megfogalmazásával foglalkozik a műveiben. A letűnt világ szellemalakjait idézi meg, amikor a grófi lovaspár fényképét beleapplikálja a mai park szövegébe, amikor a kastély U alakú udvara előtti füves téren álló üres talapzatra visszavarázsolja Junó már megsemmisült szobrát a még álló Neptunusz, Bacchus és Vénusz mellé.

Az álmokkal, a szürreális világgal való különös, élő kapcsolatát fogalmazza meg festményeiben Szabó Anna-Mária, ahogyan a meghasadt égbolt alatt elhelyezi pszichedelikusan költői, de egyben baljóslatú, fejtetőre állított házait, vagy hatalmas nyílásokban folytatja le a tengerek vizét. Vásznain a korábbi, belső térben játszódó, atavisztikus, sötét jelenetei eltűntek, és helyükbe fényvel telítődő, táji látomások léptek. A szemlélő hamar ráébred azonban, hogy a táj vonzó képe csak keret ahhoz a gyötrő vízióhoz, ami szakadékként bontja ketté az éteri vidéket. Felteszi a kérdést, hogy mindaz, amit látunk, meddig érvényes, meddig tart a valóság, és hol kezdődik az imagináció, a projekció?

Benkő Lilla szürreális világa a mesék varázslatos vidékére viszi el a nézőjét, mágikus erdejében egy képzeletbeli bál fénypontjai rajzolják ki a Teleki kastély ovális barokk ablaknyílásait, az épület pedig mint meleg, sárga fény derengése jelenik meg a képén. A környezet, a vízfelület és a fenyves repetitív jelek az absztrahált ábrázoláson, amelyet a ráengedett csorgatás repít végérvényesen vissza a festészet alapvető kérdéseire. A metafizika és a szakrális-spirituális szférák áthatásának vizuális megfogalmazása köti le *Dabóczy Gézát*. Forrásai között Hamvas Béla írásai és az evangéliumok egyaránt megtalálhatóak. Grafikai műveiben mint egy alkimista transzformálja az anyagokat is. Egyetlen kiállított rajzában a bizonyos legendás

for: Kastélypark Nemzetközi Művésztelep

sziklát, amely alá a keresztről levett Krisztus testét rejtették, a négy elem elegyeként ábrázolja. A rideg, kemény anyag nála lágy, szinte légnemű puhasággal jelenik meg, de jelen van benne a tűz lángnyelv alakban és a víz is, mint egy csepp, mint az őstojás, ami ingaszerűen egyensúlyoz az elemek különös keverékében.

JOSEF WURM:
Cím nélkül I., 2016,
olaj, vászon, 80x60 cm

Mintegy a vizuális művészetek alapvetését fogalmazza meg a színkörök alapszíneire bontott szívárványos felületeivel *Herczeg László*. Noha nem szándéka, mégis végletesen radikalizálja a felhasznált eszközöket, amivel egyfajta nem szándékos origót és egyben végpontot rajzol fel a művésztelep kiállításának grafikonjára.

PÉTER SZABINA

A Nemzetközi Velencei-tavi Symposion 2006 óta a természetművészet egyik meghatározó hazai eseménye, amely Péter Ágnes képzőművész főszervezésével közel két héten keresztül nyújt alkalmat arra, hogy – sokszor az interdiszciplináris szemléletmódot is alkalmazó – különböző művészeti ágak képviselői, művészetelméleti gondolkodói, természetművészek, az egyetemeken oktató képzőművészmesterek és tanítványok találkozzanak egymással, s a közös alkotómunka és az esti előadások folytán közelebbi betekintést nyerjenek egymás munkásságába.

Noha már a tízéves évfordulóig is számos impozáns kiállítást tudhat maga mögött a Symposion, de most a jubileumi évhez méltó események felhozatalában bővelkedett. Júniusban a művésztelep tíz éve alatt összegyűlt anyagainak, dokumentációinak akkurátus feldolgozása N. Mészáros Júlia és Péter Ágnes kurátorai munkájának köszönhetően a debreceni MODEM-ben került bemutatásra, július

10 év, 10 sziget

A Velencei-tavi Symposion egy évtizede

FREUND ÉVA:
Átmeneti otthon, 2016,
fa, nád, textil, növények, drót,
fáklya, 400x300x300 cm

Fény fotó: Sztraka Ferenc

A vízén: **BUDAHELYI TIBOR**, **BALÁZS PÉTER**, **PACZONA MÁRTA**, **HERENDI PÉTER**, **COLIN FOSTER**, **NIANA LIU-THORDAY FILOMÉNA**, **BIBOK PIROSKA**, **MÓDRA BETTINA-PALÁSTI KRISTÓF**, **SZIGETI CSONGOR**, **FREUND ÉVA** munkái. Kacsák **BURIÁN NORBERT** munkái, a parton **PÉTER ÁGNES** installációja látható

27-től a művésztelep több alkotójának Velencén készült munkája szerepel a Műcsarnok kiállítótereiben. Az idei Symposium alkotófolyamatának célja pedig – nemcsak a művésztelep életében – a léptékváltás ígéréteiben egy rendhagyó kiállítás megvalósítása volt. Korábban az alkotók a Velencei-tó egyik érintetlen szigetén, a hegyen vagy az erdőben alkottak, a munkák többnyire elektrográfiaként, videóként vagy dokumentációk formájában jutottak el a közönséghez. Az idén a művészek azt a kihívást kapták, hogy – immáron a Velencei-tó partján – közösen hozzanak létre más-más művészi megközelítésben tíz darab ötszögletű szigetet, amelyeket a Symposium végén a víz felszínére bocsáthattak.

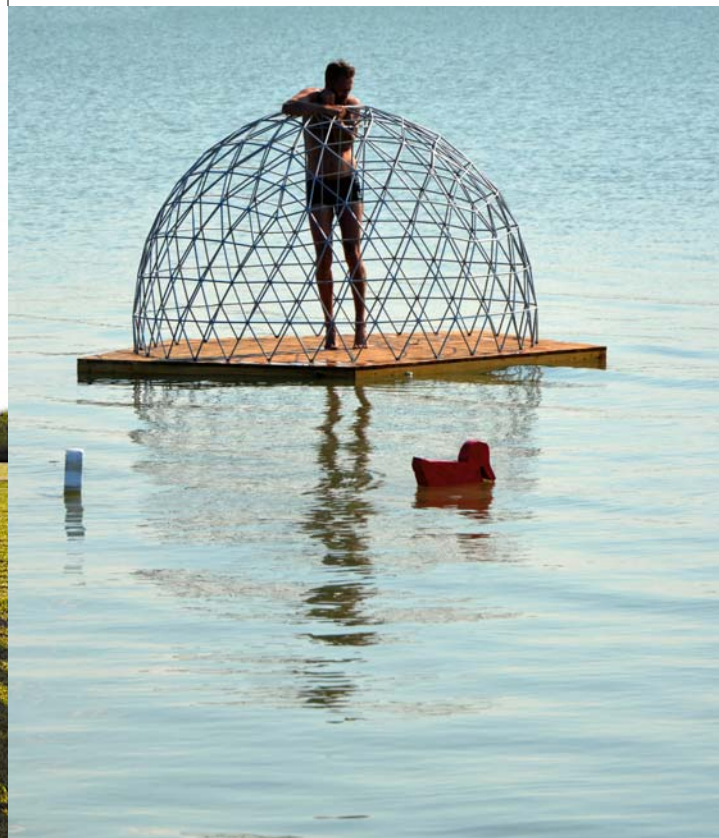
Ez az ünnepi és látványában mindenképp páratlan esemény is jól tükrözi és hangsúlyozza a Symposium egyik esszenciális törekvésését, azt, hogy tudatosan beemelje a művészetet a velencei-tavi rekreációs településekre, hozzájárulva ezzel a térség művészeti, szellemi és kulturális életéhez. Az alapvető törekvéseit tekintve a galériarendszerből kikívánkozó művészeti ág

képviselői a sokszor a hétköznapi tapasztalásból kizökkentő, játékos, már-már lírai vizualitással bíró műalkotásaikkal mindannyiunk számára fontos és aktuális problémákat boncolgatnak. A természetművészet az egyre inkább erősödő ökológiai problémák már meglévő és várható következményeinek elkötelezett „hírvivője”. E művek – mindenféle tolatódó attitűdöt nélkülözve – olyan belátásokra döbbsenhetik rá a befogadót, amelynek következtében talán újragondolja egyrészt a művészettel, másrészt pedig a természettel való harmónia újratemtésének lehetőségét.

Idén huszonhat alkotó vett részt a művésztelepen, s javarészt – az ötletekben való megegyezést követően – közösen, egymás munkáját segítve dolgoztak a szigeteken. *Herendi Péter* fotográfus nagy műgonddal és precíz munkával, nádból készített spirálformája a tó vízfelszínén nyugodt mozgású örvénnyé változott. *Niana Liu* és *Thorday Filoména* közösen elképzelt, majd felépített, absztrahált háztetője, amelynek alapját a tóban található iszappal mázolták ki, az otthonkeresés és az otthonosság problémakörét boncolgatja. E témához kapcsolódott *Freund Éva* többkomponensű otthon-szigetével, melynek sátorszerű felületét többek között saját verseivel borította be. A Symposium keretein belül a

PÉTER ÁGNES:
NÁDKocka, 2016,
nád, 300x300x300 cm

SZIGETI GÁBOR CSONGOR:
Csapda, 2016,
vas, fa, 150x300x300 cm

versek formákba öntéséért *Viola Szandra* volt a felelős. *Módra Bettina* és párja pedig egy látványában pazar, az ötszögekkel űzött, geometrikus játéku műalkotással járult a vízén felvonultatott kiállításához.

A művek jelentős részének anyaghasználata illeszkedett a tó természeti környezetéhez, azonban a közönség találkozhatott ettől eltérő anyagválasztással is. *Balázs Péter* eszköztára – az ünnepi alkalom kedvéért – csak minimálisan tért el a természetes összetevőktől: bambuszból épített úszó „kupoláját” ezúttal sárga és zöld színű szalagdíszítéssel látta el. Ehhez az alkotói ösvényhez sorolható még *Paczona Márta* különleges formába rendezett nádvirága is, amit az esti fényben való láthatóság kedvéért fényvisszaverő szalaggal vont be. *Colin Foster* tanítványai segítségével az ötszögletű alapra a jelentések pluralitását magában hordozó hajót és annak árbocához kötözött, gigantikus méretű, a sziget felé haladó, Odüsszeuszra emlékeztető alakot installált. A nádból, bambuszból, fából, iszapból épült szigetek mellett szerepelt *Budahelyi Tibor* találó munkája is, amelyben horqászbótját helyezte játékos

kontextusba. A művészeti irányzatok és műfajok közötti határátlépéseket sem nélkülöző kiállítás műalkotásainak nagy része a vállalkozó kedvű látogatók vagy fürdőzők számára testközelből is befogadhatónak készült, sőt, néhányuk igényelte is a közönség interaktivitását. Ide sorolhatjuk a *Bibok Piroksa* ötletéből megvalósult „chill out” szigetet, amelynek gyepszőnyegére fölfeküdve a befogadó ellazulhatott az aprólékos munka eredményeképp nádból épített, egyedi szélharang látványától és hangjátékától. *Szigeti Gábor Csongor* – *Nyilas Ágnes* közreműködésével – vasbetonból hegesztett munkájának végeredményeként pedig egy felnagyított egércsapdával szembeüthettünk, amelyet a megnyitó alkalmával a művész saját személyével fel is avatott.

Az idei Symposium fő munkáinak épülésével párhuzamosan *Kecskés Péter* fotónegatívra exponált enigmatikus elektrográfiákat készített. *Stark István* idén a hó, a levegő, a víz és a polietilén különböző változatainak találkozási lehetőségeivel kísérletezett. *Péter Ágnes* finom nádszálakból a korzó partjának kertjébe egy kocka alapformát tervezett. A kocka a tájtól meglehetősen idegen, ember alkotta forma, ez viszont egy labirintusszerűen átjárható tömb, a benne sétálóknak felfelé vonzza a tekintetét.

Az ötszögletű szigetek mellett születtek egyéb, a víz felszínére megálmodott munkák is. Ide sorolható *Nagy Zsófia* jéghegye, amit belülről egy napelemes lámpa fénye varázsolt szemet gyönyörködtető látvánnyá, *Péter Szabina* a természetben rejlő geometriai formákkal kísérletező úszó szerkezete, valamint *Kovács Kristóf* önnön formáját kirajzoló, úszó napozóágya is. *Deli Ágnes* és *Gaál Endre* kis gesztusokkal operáló munkái pedig többek között a természetben rejlő játékoság és kreativitás fokozott jelenlétét hangsúlyozzák.

Művésztelep a tóparton, erdőszélen

RAAB ERIK

A GébArt Zalaegerszegi Nemzetközi Művésztelep 25 éve

Idilli, már-már gyanúsán romantikus természeti együttállás: vadregényes tópart, erdő, mező, köröskörül zöldellő dombok, a közelben egy kedves kisváros és a szorosan hozzá tartozó, szép fekvésű falvak. Ráadásul a kis településrészt és tavat – melynek partján működik a 25 éves alkotótelep – Gébártnak hívják, tehát a GébArt elnevezés kitalálói szerencsére nem az árt szót, hanem a művészet angol kifejezését illesztették a hely nevébe. Az eddig több mint száz képzőművésznek lehetőséget kínáló szimpózium előzményei azonban 1960 és 1980 közé nyúlnak vissza, ekkor ugyanis egy Bernáth Aurél, Szabolcs Péter, majd Samu Géza és Makovecz Imre nevével fémjelvezhető művésztelep működött Zalaegerszegen.

A jelenlegi, a 90-es évek elején létrejött művésztelep célja kettős: egyrészt a hazai és külföldi művészek számára alkotási-bemutatókötési-találkozási fórumot biztosítani, másrészt egy a városi képtár alapjául szolgáló kortárs művészeti gyűjteményt létrehozni. Az elmúlt két és fél évtized gazdag termése a törekvések széles skáláját vonultatja fel. Az első művésztelepek szakmai vezetője Szemadám György volt, ekkoriban számos zalai, erdélyi, romániai, holland művész vett részt az itt folyó alkotómun-

kában, majd körük más országok és további hazai városok meghívottjaival bővült. Az évtized közepén részben Móder Rezső és Galgóczi György aktivitása nyomán indult a szoborpark létrehozása. A nyaranta megrendezendő kéthetes művésztelepek fő helyszíne a Gébárti tó

CSURKA ESZTER:
Cím nélkül, 2012,
akril, vászon, 70x100 cm

foró: Lukács Zoltán

KOPASZ TAMÁS:
Aeris No. III. 1., 2012,
80x60 cm, akril, vászon

BUDAHÁZI TIBOR:
Kép I.,
akril, vászon, 50x70 cm

partján lévő Kézművesek Háza, de a 90-es évek második felében Budahelyi Tibor művészeti vezetése alatt a képi műfajokon kívül erőteljes volt a konstruktív formavilágú fémszobrok jelenléte is, melyek készítéséhez az ALUGÉP, majd a GANZEG gyár biztosított feltételeket. Az évtized végén végzős pécsi festő- és grafikusművész-hallgatók dolgoztak a kis tó partján, majd Varga Géza Ferenc vezetésével főleg kőszobrászok. 2000 előtt és után több ízben szerveződött tematikus művésztelep Horváth M. Zoltán irányításával, közben nemzetközi szimpózium is volt Zalaegerszegen a művészi

szeti gyűjtemények és szoborparkok helyzetéről (2001). 2003-ban Colin Foster irányításával kőszobrász kisplasztikai, 2007-ben pedig Krawczun Halinával az élen kerámiaművészeti telepek működtek Gébárton. 2010–14 között Kópasz Tamás képzőművész szakmai vezetésével ismét a festészeti műfajok kerültek előtérbe a hazaiakon kívül távoli kontinensekről is érkező alkotókkal, eltérő műfaji

foto: Lukács Zoltán

hangsúlyokkal és izgalmas, tágra értelmezhető tematikai hívószavakkal egészen a közelmúltig. 2015-ben Budaházi Tibor képzőművész lett a szakmai vezető, akinek jóvoltából abban az évben a kerámia, idén pedig ismét a festészet és a grafika kapott fő szerepet a kis zalai tópart alkotótelepén.

Az elmúlt két és fél évtized terméséből a közelmúltban változatos műfaji és stílári képet mutató válogatásnak adott otthont a volt zalaegerszegi zsinagóga, mely jelenleg a Városi Hangverseny- és Kiállítóterem. Az eklektikus stílusú, 20. század eleji épület igazán csak történeti vagy kamarakiállítások rendezésére alkalmas, keskeny terekkel rendelkezik az emeleti karzaton, ezzel az adottsággal is sikerült informatív keresztmetszetet adnia a látogatók számára. De legfőképpen az a hiányérzet és vágy fogalmazódhatott meg a tárlat szemlélésekor, mely a mennyiségében és minőségében egyaránt gazdag műtárgyanyag számára méltó önálló kortárs múzeumot „álmodna valóra”.

CSATLÓS JUDIT

A horvátországi Krapanj szigetén immár tizenharmadik alkalommal találkoztak magyar képzőművészek, írók, kurátorok (esetenként egy-egy zeneszerző is csatlakozott). A művésztelep minden intézményi és szervezeti háttér nélkül működik, az állami és a magánmecenatúra is hiányzik mögüle. Az alapító Gyenis Tibor a korábbi résztvevők javaslatait figyelembe véve szervezi össze a társaságot, melyben évről évre vannak új meghívottak. A folyamatos fluktuáció és a nem képzőművész tagok jelenléte egy nyitott, rugalmas modellt eredményez. Gyenis maga is csak laza kereteket jelöl ki – melyek elsősorban az együttélés praktikus oldalát érintik –, így a közösen eltöltött idővel mindenki belátása szerint gazdálkodik. Jóllehet, leginkább a termékeny együttéléssel írható körül az itt zajló munka, az évek során mégis kialakult egy sajátos szellemiség és ritmus, aminek a tárgyiasult nyomai búvópatakként bukkannak fel a művészeti térben.

Lassú víz

Krapanji művésztelep, 2016

Ahogy a klasszikus művésztelepek megalapítása is szorosan kapcsolódott a helyhez, ebben az esetben is alapvető a lokális környezet. A 19. század végén és 20. század első felében éltek azzal a feltételezéssel, hogy a hely képes az alkotót felfedezésekhez vezetni, a művészetét addig ismeretlen tartalmak és formák felé vezetni. Persze ez alatt nem pusztán a tér egy szeletét értem, sokkal inkább az emberi létezést, a kultúrát és ezen keresztül a világot meghatározó tényezőket. Jelen esetben a sziget jól behatárolható területe és a tág horizont, a tenger és a kabócák szüntelen morajlása, az épülés és pusztulás különös egyvelegét képező halászfalu, az emberi tevékenység lenyomatát hordozó (vadnak tűnő) pineaerdő, a helyiek egymáshoz és a környezetükhöz fűződő hétköznapi gyakorlatai együtt hozzák létre a helyet. Mindez kiegészül azokkal a történetekkel, melyek az itt táborozó művészek képzeletében már-már mitologikus jelentőségre tettek szert: az ötlábú macskáról, az Adria legkisebb és legalacsonyabb szigetéről, ahol nem szabad követ dobni a tengerbe vagy a szabadüdejük merülés krapanji

világbajnokáról. A sziget bizonyos esetekben a művek terét adja, mint az idén *Gregóczy Réka* talált művirágokat felhasználó videójának, *Soltész István* fotóinak, *Szabó Attila* áltudományos kísérleteinek vagy *Hevesi Judit* költeményeinek. Mégis a legkarakteresebb és legnehezebben megfogható hatóerő az ittlét sajátos tapasztalata, a horvátul fjakának nevezett meditatív állapot. Ez a helyiek fogalommagyarázata szerint anélkül tölti el az embert, hogy tennie kéne érte valamit. A látszólagos semmittevés nemcsak a dalmát bölcsesség, hanem az új gondolati irányok és az alkotómunka forrása is. Ahogy *Koroncz Endre* szélinstallációi, *Karafiáth Orsolya Él* című verseskötete a szemlélődésnek, a külvilág befogadásának és az elmélyült önmegfigyelésnek utat nyitó fjaka állapotában gyökereznek.

A művésztelep másik ismertetőjegye az évente újrafarmálódó közösség, ami a különböző területekről érkezők számára az egymásratalálás lehetőségét nyújtja. A közös étkezések mellett az esti előadások adják meg ennek a formáját. Az előadások témáját szabadon választják a résztvevők, az új tagok többnyire a saját munkásságukat mutatják be, a visszatérő vendégek inkább az őket aktuálisan foglalkoztató kérdéseket járják körül. Az idei évben az együttműködésre építő, közösségépítő események is jelen voltak, így *Horváth Viktor* író *A vers ellenforradalma* című könyvéhez kapcsolódóan csoportos költészeti gyakorlatot tartott, míg *Vékony Dorottya* és *Hernyák Kristóf* a sziget belakása során létrehozott, rejtett térátalakításai helyszíneire éjszakai kalandtúrát szerveztek. A fjakaállapot ellenpontoszásaként a közösség egy olyan diszkurzív időt hoz létre, melyben a tagok a helyre és egymás munkájára intenzíven reflektálnak. Az eltérő szakmai nézőpontok és megközelítések a feltett kérdések újragondolásra készítetnek, így kollektíven és folyamatában alakul az egyes művek tartalma.

Ennek ellenére a krapanji társaság ritkán jeleníti meg magát közösségként. Az első években a szigettől nyolc kilométerre fekvő középkori kisváros, Šibenik Matija galériájában rendeztek kiállítást az elkészült művekből. Itthon 2009-ben a Vízivárosi Galériában szervezett közös bemutakozást *Július Gyula* *Lakott sziget – Északi szélesség 43° 40' 20" Keleti hosszúság 15° 54' 52"* címmel. Az egyes életműveket megnézve azonban számos mű köthető a művésztelephez, a már említettek mellett *Babinszky Csilla*, *Fabricius Anna*, *Gyenis Tibor*, *Illés Barna*, *Július Gyula*, *Pettendi Szabó Péter*, *Szigetvári Andrea*, *Torma Éva* több alkotása. Lassan elérkezik az idő, hogy a majd másfél évtized munkái újra párbeszédbe kerüljenek egymással.

BEREGSZÁSZI JÁNOS Argentum 4x5 inch kamerával
TORMA ÉVA: Biankó koszorúalapok a Földközi-tenger partján, installáció
LŐRINCZ RÉKA esti előadása
GREGÓCZY RÉKA munka közben

foró: Gyenis Tibor

foró: Gyenis Tibor

foró: Gyenis Tibor

foró: Gyenis Tibor

A rendszerváltók gyermekei

Az első Mindszentkálai Művésztelep kiállítása

Pegazus, Szentbékállai, 2015. VIII. 20-tól

EGED DALMA

Augusztus 20-án nyitott meg a Szentbékállai Pegazusban a Kunszt Alapítvány által szervezett, első Mindszentkálai alkotóhét és művésztelep kiállítása, melyen négy képzőművész – Mezei Ildikó grafikus és porcelánművész, Horváth Roland festőművész, Vágó Szabolcs festőművész és intermédia alkotó és Babos Zsili Bertalan tervezőgrafikus és festőművész – munkái voltak láthatóak.

A kiállítást megelőző egyhetes művésztelep programja a közvetlenül a rendszerváltás előtti és az azt követő átmeneti, bizonytalan légkört idézte fel a gyermekkori emlékeken keresztül. Újraéledt az egyre „kellemesedő”, bizakodó közhangulat és az X éves terveken túllépő időszak kettőssége, valamint számot vetettek azzal, hogy a fiatal művészek generációja miként fogadta a hirtelen jött szabadságból adódó terheket és lehetőségeket. Mivel a kiállító művészek mindegyike a 80-as, 90-es években élte gyermekkorát, munkáik jól tükrözik azokat az ellentmondásos reakciókat, amelyekkel egy gyerek szembesül, amikor az egyik napról a másikra túl kell

VÁGÓ SZABOLCS:

Kársány, 2006,
vegyes technika

MEZEI ILDIKÓ:

Magház / Fiú maggal / Mag
lánnyal, 2016

lépnie az addigi szabályokon és normákon. Vágó Szabolcs *Kársány* című vászna idézi fel legsötétebben ezt az átmeneti miliót: az erősen tagolt, hideg formákból álló kép közepén egy gyermek alakja látható, aki feltűnően semmilyen kapcsolatban nem áll a kép többi részével, és az elmosódott, lefolyó festékréteg alatt felfedezhető, funkcióatlanul lógó csipeszek is a talajvesztettséget, a várakozást tükrözik.

Ezzel szemben Horváth Roland festményei sokkal inkább a korszak elégikus-nosztalgikus oldalát mutatják. Képeiről hiányzik az ironia, művei inkább annak az alsós diáknak a zavarát tükrözik, aki próbálja megérteni, mi változott,

hirtelen miért nem akarják, hogy úttörődalokat énekeljen, hogy többé miért nem kell a vörös nyakkendőhöz méltóan viselkednie. A szirupos színfoltokból megkülönböztetés nélkül tűnnek fel jelképek és játékos formák, de látszólagos gyermeki naivitást tükröz az a mód is, ahogy a vásznon olvasható jelmondatok esetében a művész sokkal több figyelmet fordít gyöngybetűire, mint arra, hogy mit kell helyesen szótagolva leírnia: a szocializmus építésére buzdító mondatokat vagy egy anyák napi köszöntést.

A jelszavak, a játékok és a gyermekkor tipikus jelenségeinek keveredéséből indult ki Mezei Ildikó és Babos Zsili Bertalan is. Bakos olyan régi, megkopott építőkockákból, műanyagdarabokból, képkeretreszekből vagy porszívócsövekből rakott össze „portrészobrokat”, amelyek színükben és hangulatukban külön-külön is a 90-es éveket idézték. Mezei Ildikó a kelet-európai blokk otthonainak állandó látványelemét, a porcelánnippeket gondolta tovább. A porcelánok szereplői a kor dekorációs irányelveihez híven kisállatokkal játszó hózentrógeres fiúk, cipőjüket kötő kislányok, rózsák és bohócfigurák, viszont a visszavonhatatlan törés már látható ezeken az idilli jeleneteken. Mezei stigmatizált nippjei egyszerre jelzik a bizakodást egy igazán komfortosnak vélt korban, és egy egész generáció tanácstalanságát: a művek porcelánnyulái és -gidái áldozati állatként vannak jelen, a fiúcska fejéből ragályok nőnek ki, az ifjú anya arcát pedig bugyrok takarják el.

Lépésről lépésre

Az V. Mezőberényi Művésztelep

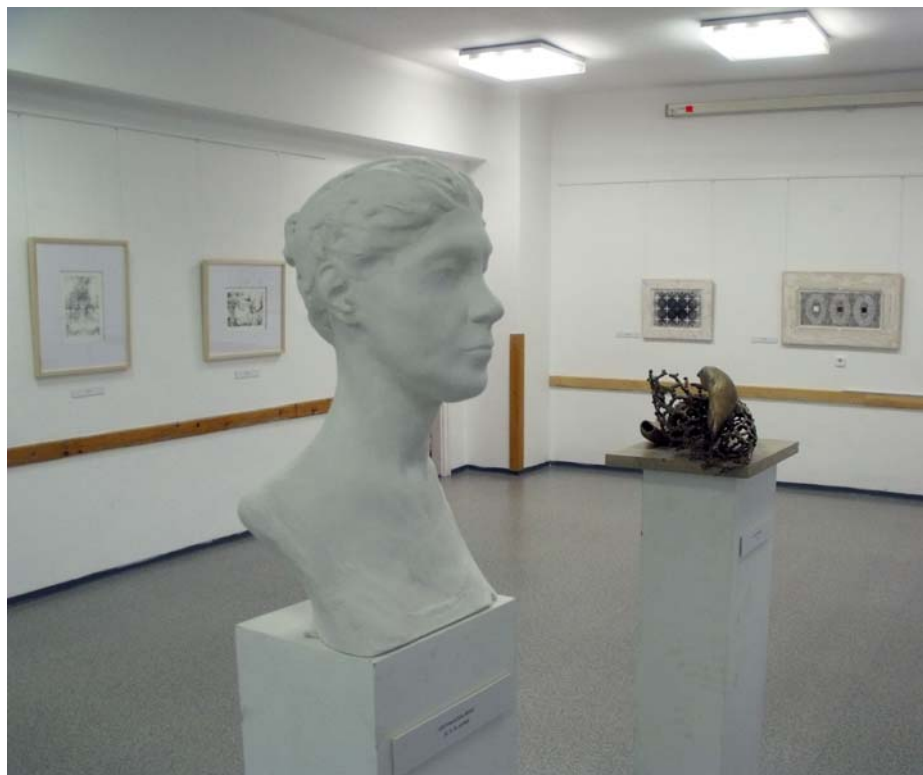
VÁN HAJNALKA

Hogyan tudom megragadni azt, ami már eleve sajátja a Mezőberényi Művésztelepnek? Lépésről lépésre, fel a magasságokig és onnan vissza, megjárva az utat egyedül és/vagy együtt. Haladhatunk lépcsőfokonként a kézzelfoghatótól, az adatszerűtől a művészi, a szellemi felé. Ám megmártózzhatunk átszellemülve, fentről érkező, a valódiban, a valóságosban is. Átjárható a dolog, sőt, újrajárható, és ezzel a többször ismételt úttal elmélyíthetőbb a tudás, melyet csak megélve szerezhethünk meg.

Most minden elfogódottságot félretéve, beszéljenek a számok, a kronológia, mely alapján legelőbb a szegedi *Pataki Ferenc* festő és grafikus munkáiról ejtenék pár szót. Ő töltekezik talán a leginkább a művésztelepi létből, az együttlétből, a hely adta inspirációból. Ezek az élmények pedig előhívják belőle mind a gyermeket, mind az intellektuális felnőttet. Megcsillannak nála a valós tapasztalásokra alapozott, táj- vagy atmoszférelményekből kibontakozó festői játékok, az asszociációs önképelemzés produktumai s a képi révbé érés, melynek a mindannyiunk által ismert Petőfi-dagerrotípiá, mintegy sugalmazásként, értelmet ad.

Bácskai Bertalan festő meditatív és statikus alapállása aszkézisre vall. Tartózkodóan kevés motívum tűnik fel képein, de a réteget rétegre rakva és helyenként azt visszaszedve uralja eszközeit, hogy megszülethessenek a képek, melyek tele vannak elmúlással és kitöréssel – vagy feszültséggel és nyugalommal.

Utánuk következzenek, akik klasszikus festői problémákkal jellemezhetőek, a szellemi harcokat vívók. A művésztelep ötlenének megálmodója és szakmai irányítója, *Bereznai Péter* monokróm műveivel Szentendréről érkezett szülővárosába. Bereznai a lépcsőkar legaktívabb koptatója. Mágikus egyszerűségben megörökített eszméi nem lefelé, hanem előre nyomják, húzva maga után társait. Nem kisebb dolgok foglalkoztatják, mint a lét és a már nem lét, továbbá az univerzum, de rácsodálkozhatunk ezek könnyedségére is. A Pataki Ferenchez hasonlóan, szintén szegedi illetőségű *Henn László András* festő munkáin biblikus témaválasztásának és használt módszereinek köszönhetően a művészet korai korszakainak képi világa, azon belül is a

miniatúrafestészet juthat eszünkbe. Szinte zsúfoltak a kis méretek ellenére, ám mégis rendezettség, összefogottság, légiesség árad belőlük.

A végére hagyott két alkotó személyes mitológiájából építkezve hozza létre munkáit. A mezőberényi *Papp Zoltán* grafikus montázszerű és finoman bravúros akvarelljeinek sorsa adott témát. A gyógyulás egyfajta művészi megoldása ez. Ezért férnek meg egymás mellett felhői, melyek a gondtalanság, a remény érzetét keltik és a tüskék, amelyek ugyancsak szimbolikus elemek.

Kiállítási enteriőr, elől **LESTYÁN-GODA JÁNOS** plasztikái, a falon (balról) **PAPP ZOLTÁN** két munkája és **BEREZNAI PÉTER** három alkotása

BEREZNAI PÉTER:
A hajnal mágiája II., 2016,
lavírozott tus, akril, merített
papír, 33x70 cm

PATAKI FERENC:
Petőfi-ikon, 2016,
akril, préselt fa, 60x60 cm

A szarvasi gyökerekkel bíró *Lestyán-Goda János* szobrász új szintet hozott a Mezőberényi Művésztelep életébe. Esetében a gyermekkori vízközelség, a hal és a háló örök témát adtak: a hal az életformát, a háló pedig a létre utaló szimbolikát. Portréi ugyancsak erős stílusérzékről vallanak. És hogy milyen stílusról? A művésztelep alkotói esetében a gondolat a közös, a szemlélet, mely aztán sokféle formában ölthet testet, és ha megneveznénk őket, talán pont a különbözőségüket erősítenénk fel. A szellemi rokonság jól érezhetően átlengi a csapatot. Nem véletlenül használom a csapat szót, hiszen az együtt töltött napokban nemcsak egy művésztelep működött, hanem teammunka folyt, teret adva mindenkinek, hogy önmagát adhassa, ugyanakkor egy kimondatlan célért munkálkodjon, lépésről lépésre.

BUKTA IMRE

Tizenhat éve működik Mezőszemerén *Nyílt Tér* néven művésztelep. Az intermédiá szemléletű közös alkotómunkára érkező képzőművészeket évről évre megérinti az 1200 lelkes falu „lüktető” élete, a sokszínűség, ami első pillanatra nem is tűnik fel igazán, ám idővel minden

TASNÁDI JÓZSEF:
Tyúk-kerítés, 2016,
vegyes technika, 150x230x5 cm

Nyílt Tér

Művésztelep Mezőszemerén

alkotó megtalálja, felfedezi a számára megfelelő motívumot. Fontos megjegyezni, hogy a művésztelep a falu közepén helyezkedik el, a templom és a polgármesteri hivatal mellett, ám a hatalmas területen fekvő, falusias hangulatú épületek tövében ideális körülmények várják az alkotókat. Példaként említhetnénk a hálózobáknak átalakított

régi tehénistállót vagy a műteremként is használt csúrt, amiben esténként olyan bemutatkozó prezentációkat tartanak, melyek a falusiak számára is nyitottak, és egyre népszerűbbek. A szervezők (*Kónya Réka, Szirtes János, Bukta Imre*) az idei alkotótábor résztvevőit is úgy válogatták össze, hogy a klasszikus festésen túl jelen legyen például az installáció, a videó és a konceptuális fotóhasználat is. Szempont még, hogy pályakezdő képzőművész és a határon túli magyar alkotó is lehetőséget kapjon a részvétellel. Így esett idén a választás *Molnár Judit Lillára* és a Székelyudvarhelyen élő *Lakatos Gabriellára*.

Tasnádi József képzőművész a tőle „megszokott” alkotói színvonalon készített el egy olyan projektművet, amelynek az alkotási folyamatába, sajátos művészeti közmunkaprogramként is értelmezhetően, még négy részt vevő művészt vont be.

Szirtes János tovább gyarapította immár több százra tehető filmetűdjeit, melyek elkészítésében szakmai partnere *Molnár Ágnes Éva*. Ezek a minimalista videómunkák olyan finom megfigyelések eredményein alapuló benső kivetülések, amelyek a legtöbb esetben ember-ember, ember-állat, ember-természet, valamint adott esetben ember-gép viszonyrendszerén nyugszanak.

Fotó: Molnár Ágnes Éva

Lakatos Gabriella felhasználta a szomszéd telken fekvő (immár a budapesti Godot Galéria tulajdonában lévő) ódon istálló rejtette lehetőségeket, és olyan helyspecifikus installációt alkotott, amiben a látszólagos mozdulatlanságba dermedt idő végzi el az utómunkát, jelesül az istállóban bennrekedt pókok szövik át hálójukkal és alkotnak majd egységes egészet a művész által „félíg” elkészített művel.

Pecsics Mária művészete a tájfotósorozatai után új szakaszba érkezett: fájdalmasan szép, lírai megfogalmazásban tesz fel legfrissebb alkotásaiban olyan kérdéseket a nézőnek, mint lelkiismeret, szégyenérzet (gyalázat), tehetetlenség és az áldozattal járó „véltlen” erőszak. Pecsics arra világít rá, hogy a korábbi fotói, a hullámzó, ringó tájak mennyire ártatlan és sérülékeny élőlényeket rejtnek egészen addig, amíg maga az ember szó szerint bele nem gázol abba.

Kiss Péter képzőművész, egy pécsi művésztelepi bemelegítés után, szemmel láthatóan belejött az alkotás folyamatába, reggeltől késő estig lázas játékosságban, ám tudományos igényességgel gyártotta apró, pihekönnyű repülőit, amelyek aztán az égben lebegve, látványukban vetekedtek a falu feletti légi-folyosó valódi utasszállító repülőgépeivel.

Folytathatnánk a felsorolást, de ennyi fér a betervezett karakterszámba. A mezőszemerei Nyílt Tér alkotótelep mindig jó hangulatban és tartalmas munkálkodással telik. A tizenhatodik mezőszemerei művésztelep résztvevői ábécé sorrendben: Bukta Imre, Csató Máté, Kiss Péter, Lakatos Gabriella, Molnár Judit Lilla, Pecsics Mária, Szirtes János, Tasnádi József, Tóth Eszter, W. Horváth Tibor. Köszönet egyetlen támogatóknak, az NKA Képzőművészeti Kollégiumának, ahová eddig mindig sikerrel pályáztunk!

fotó: Kiss Péter

fotó: Bukta Imre

fotó: Molnár Agnes Eva

PECSICS MÁRIA:
Object in mirror are closer than they appear, 2016, kollódiumos nedves eljárás visszapillantó tükrön

KISS PÉTER:
Átütő, 2016, installáció

LAKATOS GABRIELLA:
Isten hozott kedves vendég, 2016, tereminstalláció

SZIRTES JÁNOS:
PRO, videóperformansz

Performanszok pandamacival

Kínai sottogások – új művészet a Sigg- és az M+Sigg-gyűjteményből

P. SZABÓ ERNŐ

Kunstmuseum, Paul Klee Zentrum, Bern, 2016. IX. 26-ig; MAK, Bécs, 2017. I. 18. – IV. 16.

Vidám társaság, hat fiatal beszélget valahol a kies tájban. Hogy Kínában vagyunk, azt a jelenetet ábrázoló kép címéből tudjuk (*China Lake*), no meg abból sejtethetjük, hogy a mű alkotója, *Zhao Bandi* a kortárs kínai festészet jeles képviselője. 1966-ban Pekingben született, 1988-ban ott is fejezte be művészeti tanulmányait a Központi Képzőművészeti Akadémián, s ma is ott él. Pályafutását

a mai Kínáról – mondja a festő –, minden a boldogságról beszél, de a bizonytalanságról is. Boldogság, szépség és jólét uralkodik, de bizonytalanság is (...) számomra egész Kína egy tavat jelent." Bandi másik festménye, az *Éjszakai látvány* közvetlenül kötődik ahhoz a vízióhoz, amelyet az ország elnöke, Xi Jinping 2012 végén mint „kínai álmot” fogalmazott meg az ország jólétéről, a nemzet megújulásáról és a polgárok boldogságáról beszélve. Ez az álm azonban a művész szerint éppen úgy nem felel meg a valóságnak, mint az a felszínes kép sem, amelyet a kínai kortárs művészet helyzetéről alkothatunk. A művészeti vásárokon elért látványos műkereskedelmi sikerek véleménye szerint éppen olyan kommerciálisak, mint a 19. századi párizsi szalonok voltak, a művészlét sztárként való megélése, különböző politikai szerepek eljátszása után pedig a hitelességet a művészet alapértékeihez való visszatérésben látja. No meg a szépség újrafelfedezésében, mert csak „az újra felfedezett szépség segítségével változtatható meg a jelen gyűlöletes kínai társadalma”, s persze általában maga az emberi élet is.

Nemcsak Zhao Bandi alkotásai érzékeltek, hogy meglehetősen nagy a távolság a politika által megfogalmazott „kínai álmot” és a mai kínai valóság között, de a kiállításon látható s az elmúlt időszakban az európai közönség elé került művek jelentős része is erről beszél. De vajon jól értjük-e a művek üzenetét? Értjük-e egyáltalán? A többi között ez a kérdés fogalmazódik meg a kiállítás címében, hiszen a Kínai sottogások arra az óvilágban is jól ismert játékra utal, amelynek résztvevői fülbesúgással adják tovább azt, amit előzőleg hallottak, s a játék végén általában egészen más hangzik el, mint a kezdet kezdetén, ami általában humor és kacagás forrása. Ami persze Kína 20. századi történetét illeti, az minden volt, csak móka és kacagás nem, a különböző politikai és kulturális forradalmak sok millió áldozattal, a tradíciók pusztulásával, az emberi lakókörnyezet radikális átalakulásával jártak, a legutóbbi évtizedek nyitása – a kommunista ideológia és a kapitalista gazdasági szisztéma, a keleti gondolkodásmód és a nyugati társadalmi szerepek átvétele – pedig a szinte teljes elbizonytalanodással.

Legalábbis így tűnik messziről. A 70-es, 80-as évek fordulójától egyre jellemzőbb nyitás szerencsére mind több információt ad a kínai társadalomról a nyugaton élők számára is, és hogy ez így van, abban pótolhatatlan szerepe van a kortárs képzőművészetnek is. A nemzetközi vásárok, biennálék és más kiállítások növekvő számban mutatnak be kínai művészeket, s több jelentős kiállítást rendeztek kifejezetten kínai kortárs művészetből is. A sort alighanem a párizsi Pompidou Központ *Les Magiciens de la terre* című áttekintése

Fotó: © Sigg Collection

ZHAO BANDI:
China Lake C, 2015,
akril, vászon 210x280 cm,
A Sigg Collection tulajdona
HUNGART © 2016

realista festőként kezdte, de hamarosan érdeklődési körébe került a fotó, a videó és a performansz is. A 90-es évek közepén egy évtizedre felhagyott a festéssel, s egy plüss pandamedve társaságában performanszokat adott elő, amelyekről azután a kínai kommunista párt plakátjaira rímelő fotográfiákat készített, hogy a kortárs kínai társadalom problémáit a pandamacik által is generált humort segítségül hívva mutassa fel. Ahogyan azonban nagyméretű festménye mutatja, az utóbbi években újra visszafordult alapmédiához, a festészethez.

A humor, az irónia azonban képeiből sem hiányzik, amit jól érzékelt az is, hogy az elegánsan öltözött, talán éppen a közös sikerre vagy a sikert ígérő tervekre koccintó fiatalok térdig a vízben állnak, ami láthatólag egyáltalán nem zavarja őket. Hogy miért is állnak vízben, az abból az interjúból derül ki, amelyet a *Chinese Whispers* (Kínai sottogások) című kiállítás katalógusában olvashatunk a művésszel. „Ez a benyomásom

nyitotta meg: ez volt az első olyan nagyszabású tárlat különböző kontinenseken dolgozó művészek műveiből, amelyen jelentős kortárs kínai anyag is szerepelt. A nyitás egybeesett a kelet-európai átalakulás kezdetével, a hidegháború végével, de a pekingi diákfelkelés brutális leverésével is: 1989-et írtunk akkor. A 90-es évek második felében Bonn, Bécs, Szingapúr, Koppenhága, Berlin és Varsó mutatott be egy átfogó, Dieter Ronte, Walter Smerling és Evelyn Weiss összeállította válogatást, majd a 2000-es évek elején Duisburg, Róma, Budapest, Bydgoszcz és Barcelona kiállítótermeiben rendezték meg a *ChinArt* című tárlatot. Néhány év múlva *China Now* címmel a klosterneuburgi Essl Múzeum mutatott be kortárs kínai művészetet, de ne hagyjuk említetlenül a debreceni *MODEM Új spektakulum* című 2014-es kiállítását sem. A kínai kortársak nyugati bemutatásában azonban alighanem a svájci múzeumok, gyűjtők és szakemberek jártak leginkább az élen a legutóbbi évtizedekben. Harald Szeemann több alkalommal is jelentős kínai válogatást prezentált a Velencei Biennálén, a berni Kunstmuseum *Mahjong* című tárlata 2005-ben pedig első alkalommal mutatta be Uli Sigg kortárs kínai művészeti magángyűjteményét, amely az 1970-es évektől kezdődő időszak termését fogja át. Ez a tárlat négy éven át utazott Európában és Amerikában, a bemutatott művészek jelentős része mára a kínai kortárs művészet kánonjába tartozik.

Az egykori svájci pekingi nagykövet, vállalkozó, újságíró, mecénás Uli Sigg és felesége kollekcója pedig mára a világ legjelentősebb kínai kortárs művészeti gyűjteményévé vált. Jókor, jó helyen: Sigg akkor kezdett kínai kortárs művészetet gyűjteni, amikor az jószerivel még nem is létezett. Legalábbis az a struktúra nem, amelyek

foró: © Sigg Collection

köszönhetően a mű a műteremből megtalálja az utat a vásárlólig, a gyűjtőig, a közgyűjteményekig. A 70-es évek második felében a galériák éppen úgy hiányoztak Kínában, mint az aukciósházak, a gyűjtők, a kritikusok és a múzeumok. A svájci gyűjtőt éppen a hiány, a gyűjtőtársak hiánya ösztönözte arra, hogy szisztematikusan válogassa össze a műveket, már a kezdetek kezdetén arra is gondolva, hogy ezek a művek később együtt kerüljenek a szélesebb nyilvánosság elé. Az időszaki tárlatok után erre a nagy alkalmat egy új hongkongi múzeum 2019-es megnyitása jelenti. A svájci Herzog & de Meuron építésziroda tervei alapján fölépülő M3 nevű, a vizuális kultúrára koncentráló intézményben helyezik majd el Sigg gyűjteményének azt a részét, amelyet az alapítvány részeként a múzeumnak adományozott, és amely az M+Sigg-gyűjtemény nevet viseli. Ez a kollekcó ma mintegy 350 alkotó 2200 alkotását foglalja magába.

CHEN KE: Kis utca, 2009, olaj, vászon 150 cm Ø, A Sigg Collection tulajdona HUNGART © 2016

SHI JINSONG: Színtelen fenyőfa, 2011, fa, 200x180x120 cm, A Sigg Collection tulajdona HUNGART © 2016

foró: © Sigg Collection

A Bernben, majd 2017 tavaszán a bécsi MAK-ban látható kiállítás ebből az alapítványi anyagból, valamint Sigg az alapítványba nem bevitt, illetve az adományozás óta tovább gyarapodó magángyűjteményéből mutat be egy válogatást, mégpedig a két nagy berni művészeti intézmény, a Kunstmuseum és a Paul Klee Központ közös rendezésében, a bécsi muzeológusok tevékeny hozzájárulásával. A bécsi tárlat ugyanis nem egyszerűen a berni megismétlése lesz majd, hanem annak kifejezetten az ottani bemutatóhely most alakuló profiljához adaptált változata. A MAK, ahogyan azt az utóbbi időben a nevében is jelzi, egyre inkább a kultúrát, a hozzájuk tartozó művészi pozíciók és stratégiák globális laborjaként definiálja önmagát, tevékenysége súlypontjaként pedig az Európa és Ázsia közötti kulturális-művészeti kölcsönhatásokat nevezi meg. Ilyen értelemben egy nagyszabású kiállítás megrendezése a kortárs kínai művészetről mintegy

LI TIANBING:
Együttesen # 1 + 2, 2008,
olaj, vászon,
2 panel, 200x400 cm,
Az M+Sigg Collection tulajdona,
Hong Kong
HUNGART © 2016

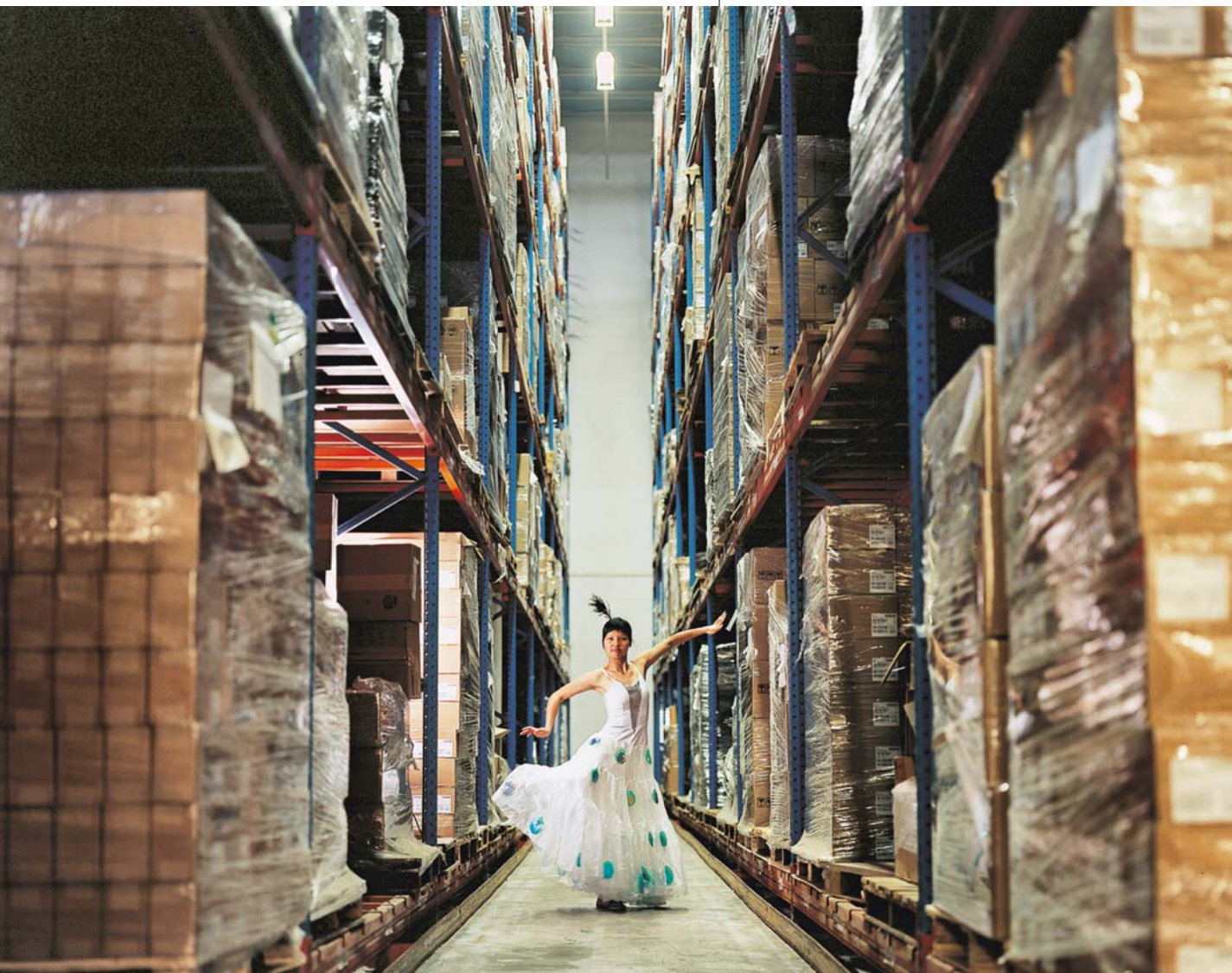
forró: © M+Sigg Collection

a múzeum alapfeladatai közé tartozik, ellenpontot, illetve összehasonlítási lehetőséget kínálva a múzeum ázsiai gyűjteményéhez. Mindezen elképzelések mögött pedig az a felismerés munkál, hogy az alkalmazott vagy iparművészet napjainkban újra és egyre inkább a kortárs művészet inspiráló forrásai közé tartozik.

CAO FEI:
Kinek az utópiája?, 2006,
videó, 20 min.,
Az M+Sigg Collection tulajdona,
Hong Kong
HUNGART © 2016

Ami a *Chinese Whispers* berni kiadását illeti, az új fejezetet jelent a Kunstmuseum és a Paul Klee Zentrum együttműködésében, hiszen ekkora vállalkozásra – a két helyszínen összesen 4000 négyzetméter a tárlat

alapterülete – korábban nem került sor, bár a két intézmény 2015 óta újszerű, szorosabb, közös alapítványi formában dolgozik együtt. Ennek megfelelően jelentősen kitágult azoknak a kérdéseknek a köre, amelyekre a bemutató választ kereshet. Az alapkérdés, amely természetesen nem itt és most hangzik el először, az, hogy egyáltalán, mi a kínai a kortárs kínai művészetben? Másként fogalmazva: a világ minden részéről felé áramló figyelem középpontjában, attól nyilván erősen befolyásolva mennyire képes megőrizni sajátos tradícióit, és mennyire vált globálissá azoknak a hatásoknak a következtében, amelyek egyrészt a nyugati művészet felől érkező informáci-

forró: © M+Sigg Collection

óknak, másrészt az úgynevezett nyugati ízlésnek és persze a piaci, műkereskedői igényeknek való megfelelésből következnek. A kérdések és a válaszok a kiállítás esetében annál is inkább hitelesek lehetnek, mivel a tárlaton szereplő művek nagyobb része a fiatalabb generációk alkotása, amely az utóbbi tíz-tizenöt évben keletkezett. A kiállítók többsége az 1960-as, 70-es években született, nincsenek saját élményei a kulturális forradalomról. E művészek többnyire nagyvárosokban élnek, képzettségüket gyakran Kínán kívül szereztek, s nem ritkán vesznek részt jelentős külföldi eseményeken. Számukra tehát természetes, hogy a műtárgypiac, amelyen műveik megjelennek, globális, ahogyan az az intézmények nemzetközi hálózata is. Műveik az élet általános, globális kérdéseire keresnek választ, miközben természetesen hat rájuk az a „turbókapitalista” társadalom is, amelyben nevelkedtek.

Egy részük tajvani, illetve hongkongi, sőt, *Adrian Wong* az Egyesült Államokban született és nőtt fel, a kínai jelző tehát meglehetősen lazán értelmezendő.

Lehet, hogy a fentiek is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a „kínai suttozás” eredménye inkább érdekesnek, izgalmasnak, mintsem a valóság pontos visszaadásának tűnhet, annál is inkább, mivel százötven mű is elenyészően kevés egy olyan nagyiparhoz képest, amilyenek ma a kortárs kínai művészet tekinthető. A rendezők a látogatók könnyebb tájékozódása érdekében két nagy részre, azon belül négy fejezetre osztották fel a bemutatott műveket. A Kunstmuseumban látható összeállítás elsősorban arra koncentrál, hogy kelet és nyugat, haladás és tradícióörzés között a kínai művészek hogyan alakítják ki azokat a művészi pozíciókat, amelyek sem nem provinciálisak, sem nem egzotikusak, és nem esnek a globalizáció csapdájába se. A Paul Klee Központ tárlata viszont a kínai városokban végbement drasztikus változásokra koncentrál, a természeti forrásokkal való bánásmódról, a kínai történelem legújabb fejleményeire, illetve a politikai szisztéma ellentmondásaira, ezeknek az egyéni létre gyakorolt hatására. Mindaz persze, ami a kínai valóságban, illetve kortárs művészetben történt az 1980 körüli változás, a nyitás időszaka óta, a kiállítás egészében is csak „cseppben a tenger” módjára mutatható be, mindenesetre igen erős művek sorával találkozhatunk. *Mao Tongqiang* például 1300 régi okmányt gyűjtött össze és mutat be, hogy a régi kínai birtokviszonyokat megidézzé, *Qu Yan* a néhány évtizede még a hatalom fontos központjainak számító, mára lepusztult vidéki pártirodák sorát dokumentálja fotóival. *Ai Weiwei*,

foto: © M+Sigg Collection

aki természetesen itt is főszereplő, asszisztenseivel több évszázados paloták faszervezeteinek részleteiből épített épület-szobor konstrukciókat, *Shen Shaomin* a kínai természet átalakításának a veszélyeire figyelmeztet bonszaifácskáival. Kínai vagy globális? Ha van kérdés, amelyre a kiállítás megtekintése után bizonyosan nem tudunk válaszolni, akkor ez az. *Sun Yuan & Peng Yu* a legújabb idők tizenhat politikusát, világi, egyházi vezető személyiségét idézi meg mobil tolszószék szobraival, *Chen Chieh-Jen* videója pedig a Lingchi, egy ősi kínai büntetési forma okozta szenvedést. A hatalom mulandó, az emberi fájdalom nem ismer határt, nyelvet, civilizációs különbséget – sugallják e művek. Mindenesetre semmivel nem összehasonlítható élmény az általános emberi minőségeket, állapotokat kortárs kínai keretben szemlélni. Különösen, ha mint *Jin Jiangbo* interaktív videó-jánál, a teremben mozgó néző maga is a mű részeként jelenik meg, mozdulatai a természet részeivé válnak, akár még úgy is érezheti, hogy képes befolyásolni a világ változásait.

A cikk a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával készült.

LIU DING: Termékek, 2005, 40 festmény, bútorok, szőnyeg, különböző méretek, az M+Sigg Collection tulajdona, Hong Kong HUNGART © 2016

JING KEWEN: Álom 2008, No. 1 (Nővérek), 2008, olaj, vászon 250x350 cm az M+Sigg Collection tulajdona, Hong Kong HUNGART © 2016

foto: © M+Sigg Collection

Transzfer Kelet és Nyugat között

Kiállítások Isztambulban

Istanbul Modern, Törökország, Indzsi Eviner-retrospektív 2016. X. 23-ig;

Művészek önmaguk idejében 2016. XII. 31-ig

RÓZSA T. ENDRE

Az Istanbul Modern földig érő üveglablakai mögött a világ egyik legszebb panorámája látszik. Hosszú épülettömbje a Boszporusz partján áll, egy régi ipari raktárt alakítottak át nagy kiállítóterű, kétszintes múzeummmá. Európa szélétől keleti irányban Ázsia partja alig több mint egy kilométer, nyugat felé az ezeröttszáz éves Hagia Szófia és az Aranyszarv-öböl torkolatában a Topkapı Saray, a régi szultáni palota. A múzeum ablakain túl lüktet a világ, erre ügyelnek a kiállítások rendezői. A tenger felőli oldal teljes felületét lezárták az egyik vezető török művész, *Indzsi Eviner* retrospektív tárlatán, hogy a külső látvány ne tudjon bezavarni. Éppen ellenkezőleg jártak el a *Művészek önmaguk idejében* című gyűjteményes kiállítás kurátorai, akik a kortárs török képzőművészet legjobb mestereinek műveit válogatták össze. A széttartó stílusjegyeket, a heterogén eszméket és a többféle modort a Boszporusz elementáris erejével aktualizálták és simították össze.

Előzetes megjegyzések

A modern múzeum a Tophane negyed partján áll. Isztambulban markáns ipari övezetének számított évszázadokon keresztül a negyed, még a múlt században is nagy hajódokkok, raktárak álltak a parton, de a rohamosan növekvő város messzire szorította a nagyipart. A Mimar Szinan Egyetem szomszédságába telepedett le a 2004-ben alapított Istanbul Modern, amelyet számunkra szokatlanul nem az állam, hanem egy magánalapítvány tart fenn. A nyugatias mintákhoz illeszkedő modern művészet nem a szíve csücske a mai török kultúrpolitikának.

Ami nálunk a népies-urbánus ellentétben csúcsonyosított ki, az a török politikában, közgondolkodásban és a szellemi életben úgy jelenik meg, mint a keleti hagyományok és a nyugati minták közti konfliktus. A Kelet egyszerre jelenti számukra a (szunnita) iszlámizmust és a nacionalizmust – a társadalom elsöprő többsége eszerint érez és gondolkodik. A kortárs képzőművészek viszont a nyugat-európai és az amerikai mintákat tartják szem előtt. Vékony jégen táncolnak, mert szűk társadalmi háttérre számíthatnak. Azonban hatásos túlélési stratégiát alakítottak ki, és a stratégia működik. Ennek megértéséhez közelebb kell lépni a török történelem alapvonalához, a mai aktuális hírekig bezárólag.

Ott, ahol ma a múzeum és az egyetem áll, működtek az Ottomán (oszmán) Birodalom hatalmas ágyúöntödéi. Messzi utakat jártak be a török ágyúk. Délen a Perzsa-öböl, keleten a Kaszpi-tengerig és nyugaton az Atlanti-óceán partjáig jutottak el Allah nevében. Amikor az első világháború végére széthullott a maradék birodalom, az arab világ felett is elveszett a hatalom. A hadsereg új ura, Kemal Atatürk az országot kemény kézzel a modern Nyugat felé fordította, és hátrább szorította az iszlámizmust, hogy megalapíthassa a Török Köztársaságot 1923-ban. Ma viszont ennek éppen az ellenkezője zajlik, Törökország visszafordult az iszlám és az arab világ felé, és a nacionalista tömegek lelkesen támogatják a fordulatot. Az új helyzet elvileg létében fenyegetné a nyugatos irányú művészet minden formáját, legyen az filmművészet, opera, irodalom, zene vagy képzőművészet. A művészeti közélet szereplői azonban kifinomult okossággal veszik figyelembe a körülmények változását. Gyakorlatot szereztek abban, hogy a körülmények nyomását hogyan fordítsák a maguk javára, és ezzel a modern török művészet nemzetközi sikereit is segítik, mert a Nyugat számára jól érthető nyelven mondják el a Keletről eredő, nyugtalanító problémákat.

Kognitív szemantika

Az egyik legjelentősebb kortárs képzőművész, Indzsi Eviner 60. születésnapját az Istanbul Modern retrospektív tárlattal köszöntötte. 1956-ban született Eviner Ankarában, de a mesteriskolát már a Mimar Szinan Egyetemen végezte el, azóta Isztambulban él. Videoművészete rajta hagyta a nyomát a modern török képzőművészet alakulásán. 1997-ben meghívták a Velencei Biennáléra, nemzetközi ismertsége és sikere ekkortól kezdődött. 2009-ben készült az egyik világszerte ismertté vált műve, a háromrészes *Új polgár*.

A mű többrétegű. Egyrészt a brit és a francia kolonializáció nyomán a 19. század elején meghonosodott „orientalizmus” sablonjait rombolja, másfelől a Kelet és a Nyugat közti eltérést és ütközést demonstrálja, és azt is magába szívta, amit a migrációs krízis legújabban kiváltott. Figyeljük meg a keletkezés dátumát: Eviner már 2009-ben érzekelte a vándorlás meginduló hullámát. A cím egy latin kifejezésből ered: novus civis az a római polgár, aki egy nemzetségből elsőként kerül be a szenátus tagjai közé. A mű megalkotásának idején már tömegesen érkeztek menekültek Szíria háborús övezeteiből Törökországba. Rájuk utal a cím. Alapját három eltérő minta adja. Az európai civilizációt jelölő videó háttere egy mélybordó színű figurális tapéta, az eredetije történetesen a velencei La Fenice operaház falait takarta. Hízalgó hasonlat, az olasz fenice főnixmadarat jelent, és valóban, a Fenice

Indzsi Eviner-retrospektív, kiállítási enteriőr, Istanbul Modern, 2016 (háttérben a Hárem című videó, 2009, 3 perc)

Indzsi Eviner-retrospektív, kiállítási enteriőr, Istanbul Modern, 2016 (háttérben a Hárem című videó, 2009, 3 perc)

Művészek önmaguk idejében, kiállítási enteriőr, Istanbul Modern, 2016

foró: Barış Aras & Elif Çakırlar

lehetnek a női létnek. Az ember nem születik nőnek, hanem azzá válik – írta Simone de Beauvoir *A második nem* című írásában. Az 1949-ben megjelent könyv a feminizmus napjainkig ható új hullámát indította el. A nyugati feminizmushoz csatlakozik Eviner, de belevisz egy különös zamatot. Egyik digitális c-printsorozatának főszereplője egy vörös hajú, felfújguminő. Kislány szorítja a szája széléhez a gumibábu guszttalantán száját – mintha a tűzpirosra festett tátott száj csókolni akarná a lányt. Egy másik képen egy iszlám burkát viselő nő teszi a fátyla alá a szexbabát, egy harmadikon több

HÜSEYİN BAHRI ALPTEKİN: Reszketés, rémhír, szorongás, 2001, műanyagtányérokra szerelt flitterek, 270x445 cm az Istanbul Modern tulajdona

többször leégett, utoljára 20 éve, de mindig feltámadt a hamujából. Törökországot az ottomán idők türkizkék csempéi jelölik, női fejek mozognak a csempék sarkaiban, és a rövid hullámminták közül kinyúló meztelen női lábak átértelmezik a páros hullámokat, a vulva jelentését veszik fel. A harmadik minta egy vörös színű fantáziakép a 19. század elejéről, „chinoiserie”, akárcsak a Pillangókisasszony világa, nyugati kitaláció. A néhány perces végtelenített videóművek egy nagy felület síkjában futnak, egymástól azonos távolságra és azonos magasságban. A nagy fehér síkon fekete kaligrammaszerű ábrák és figurák sorjáznak, mint egy ismeretlen nyelvű anonim üzenet jelrendszerei, amelyek közé illeszkednek a videók.

A francia szürrealizmus gondolkodásmódja hatással lehetett Eviner művészetének kezdeteire, a tudattalan szerepe mindenesetre máig foglalkoztatja. Keresi, hogy hol húzódik a vékony civilizációs határ, ami elválaszt minket az állatvilágtól, keresi az erőszakot a szépség szívében. Foglalkoztatja a test, az identitás, a tabu és a genderelmélet. A hagyomány vizuális szótárának szemantikáját leltározza, és új jelentést ad a megcsontosodott sémáknak. Gyakran kutatja, hogy milyen különböző állapotai

nő a földön fekvő, idétlenül felfújguminőt öltözteti. Nikábot adnak rá, ami tetőtől talpig beborítja az iszlám nők testét.

Hárem a címe Eviner egyik nagyméretű felületre kivetített művének. A háromperces végtelenített videó alapja egy metszet. A német születésű Antoine Ignace Melling készítette, aki tizennyolc évig élt Isztambulban, III. Szelim szultán udvari építészé és festője volt. Többszintes függőfolyosók vesznek körbe egy zárt udvart, a folyosókról szobák nyílnak, és mindenfelé lengén öltözött nők állodogálnak vagy egymást simogatják. Természetesen Melling soha nem látott háremet belülről, metszete üres fantáziálás. A videóban megőrződik Melling építményrajza, és repetitíven mozgó kis nőalakokkal népesedik be a tér. A nyugati képzelgéseket figurazza ki Indzsi Eviner.

A túlélés stratégiája

Művészek önmaguk idejében – ezt a semmitmondó címet adta az Istanbul Modern a kortárs török képzőművészetet bemutató gyűjteményes tárlatának. Több tucat alkotó számtalan műve, sokféle modorban. Általános a modernitás igénye, az intermedialis eszközöket, az elektronikát feltűnően sokan használják, kreatívan, magabiztosan, és tudnak vele mit mondani. Az elsőprő többség a 40–50 éves középgenerációhoz tartozik. A 77 éves *Sarkis* a nagy kivétel, aki ugyan Isztambulban született, de örmény családban, és 1964 óta Párizsban él. A 60-as évek vége óta nagyon neves konceptművész, akit örmény származású franciának tartanak. Egy szép neon alkotással vesz részt a tárlaton.

Sok török művész otthonosan él a nagyvilágban, amit leginkább a sajátos tanulási stratégiájuknak

INDZSI EVINER: Testföldrajz, Sivatağ, 1995, réz, akril, aszfalt és bőr rétegelt lemezen, 260x210 cm az Istanbul Modern tulajdona

foró: Barış Aras & Elif Çakırlar

köszönhetnek. Az első államvizsgáig Isztambulban tanulnak, a mesterképzést külföldi egyetemeken, főiskolákon folytatják, és néhányan még a doktori fokozatot is megszerzik. Így találnak helyet maguknak Londonban, Bécsben vagy Párizsban, de isztambuli műtermeiket is megőrzik, és egyszerre tartják a kapcsolatot a nyugati és a török galeristákkal. *Ergin Cavusoglu*, aki jelenleg a Guggenheim Múzeum időszaki kiállításán is részt vesz egyik művével, török családban született 1968-ban, de Bulgáriában, Szófiában kezdte, Isztambulban folytatta, majd Londonban fejezte be a tanulmányait. Jelenleg a londoni Middlesex Universityn kortárs művészetet tanít. Isztambulban egy három vászonra párhuzamosan vetített videó munkát mutat be, témája a nyugtalan, viharos tenger, ahol szerinte otthon van a szabadság, a káosz és a bűnözés. Szintén videó mű *Ali Kazma* alkotása, a tízperces *Taxidermista*. Egy preparátor káprázatos sebességgel megnyúz egy leölt birkát, az előre elkészített fehér (műanyag? gipsz?) állatfigurába behelyezi az üveg szemgolyókat, majd ráhúzza a birkaprémét. Nem véres és mégis brutális alkotás. Kazma az Egyesült Államokban is tanult, ma Londonban él, Nam June Paik-díjjal és Unesco-díjjal is kitüntették.

A legismertebb kiállító *Nuri Bilge Ceylan* filmrendező és színész. Filmjeit vetítették Magyarországon is, hat filmmel szerepelt eddig a Cannes-i Filmfesztiválon, öttel nyert is valamilyen díjat, és 2014-ben neki ítelték az Arany Pálmát, a fődíjat. Ceylan ismert mániája a hó, amelynek a kiállított művében is szerepet osztott. Alkotása átlagos, képzőművészként Ceylan nem a csúcsokat ostromolja.

A videó műveket zárt belső terekben vetítik, mert az ablakokon dől be a fény és ragyog a tenger. Mint már említettem, elképesztően szép a panoráma. Ezt használja ki *Hussein Chalayan*, az ismert dizájnér és divattervező. Az egyik ablak fölé egy repülőtéri kijelzőt tett, amin képzelt városnevek váltogatják egymást, például Carigrad, Kunstantiniye, Budimpesto, Buzantion, Poznanta. A nagyon hatásos mű címe: *Veszélyes vágyak*. A tengeri sirályok kereplése is folyamatosan hallatszik, mint mindenhol Isztambulban. Csak egy idő után ébredünk rá, hogy csend van a múzeumban, egy végtelenített hangfelvétel húzza csöbbe a nézőt. A ciprusi születésű Chalayan szintén Londonban él, többször volt Az év divattervezője, és megkapta a Brit Birodalom Rendjének kitüntetését.

Szókimondó képviselőit is megtalálta a rossz közérzet. Kis kvarchomokdomb tetejére ültette *Vahit Tuna* önmaga figuráját, szemben egy erős kézi hangszóróval. Ha megszólal a géphang, lepereg a homok, süllyed a figura. A hatalom hangja ássa alá a művész létét. *Hale Tenger* kisszobányi teret különített el sűrű, piszkosfehér tollfüggönnyel, közepén egy lakkozott polietilén földgömb. Az environment címe: *Furcsa gyümölcs*. Torz hanghatások, vibráló videók és taszító anyagok lógnak szanaszét. A klauszrofóbiás, depressziós érzés miatt nincs maradás, el kell innét menni. A Bécsben élő *Nilbar Güres* az iszlám kultúrák különféle női ruhatopozsait váltogatja. Hatperces videóján folyamatosan veszi le magáról a női ruhák rétegeit. Félreértés ne essék, nem levetkőzik, hanem leöltözik. Minden ruhakombináció zárt, ahogyan illik. Török, perzsa, afgán, kurd és más öltözetek váltják egymást, és az utolsóról azt mondja: a nagymamámé. *Burcu Yagcioglu*, aki felváltva Londonban és Isztambulban dolgozik, szintén az iszlám világról ad hírt vagy inkább álhírt. Önmagáról készített videóján kacér címe: *Egészen akarlak lenyelni*. Hosszú hajú, csinos, fiatal nő néz

Fotó: Baus Aras & Eif Cakirlar

a kamerába, válla fedetlen a nyugati szokás szerint. Majd fokozatosan úgy tekeri a feje köré hollófekete haját, hogy végül csak az arca marad szabadon. Moszlim fejkendőt varázsol a saját hajából.

Az Istanbul Modern művészeti kiállításait summázva nyugodt szívvel kijelenthetem, hogy a kortárs török művészet legjobbjai a nehéz helyzet ellenére megtalálták az átjárót a Nyugat felé, és akkor sétálnak át rajta, amikor akarnak, mert híreket hoznak a Keletről, és értékes színekkel gazdagítják a világ művészetének mai létállapotát. Írásom végén köszönetet mondok Grazia Decolle művészettörténésznek, aki jelenleg Bécsben dolgozik, de Isztambulban született, és pályáját egy ottani művészeti intézetben kezdte. Információi nagyban hozzásegítettek, hogy némileg eligazodjak a kortárs török képzőművészet gazdag világában.

HUSSEIN CHALAYAN:
Sajnálom, Lejla, 2010,
2 csatornás videóinstalláció,
hang, fény, 7' 17",
az Istanbul Modern tulajdona

Fogadj be!

Migráció és „műgyűjtés” a 21. században

KUTASY MERCÉDESZ

Akar-e ön otthonába befogadni egy migránst? Ez a kérdés akár a valóságban is elhangozhatott volna, hisz Emmanuelle Cosse francia lakhatási miniszter a közel-múltban jelentette be korszakalkotó ötletét a Valeurs Actuelles című lap hasábjain a franciaországi menekült-helyzet ideiglenes, ám annál hathatósabb megoldására: eszerint a francia lakosoknak, ha van szabad szobájuk, be kellene fogadniuk egy migránst vagy akár egy egész családot is, így véget vethetnének a nagyvárosokban uralkodó áldatlan állapotoknak, hisz elmondása szerint naponta 70 menekült érkezik csak Párizsba. A miniszter-asszony továbbmegy, és akár közterületeket is hajlandó ideiglenes szállásokká alakítani – innen pedig csak egy lépés az a gondolat kísérlet, hogy hamarosan a múzeumokat (klimatizált, tágas terekkel rendelkező épületekről lévén szó) is ideiglenes szállásokká alakíthatják, és a Louvre vagy a Musée d'Orsay egykori pályaudvara is menekültekkel telik meg műalkotások helyett.

Akarja-e ön, hogy a múzeumok jó példával szolgáljanak, és befogadják a menekülteket? Vagy fordítsuk meg a kérdést, és tegyük fel így, ezúttal a migránsoknak: akar-e ön múzeumban élni? Akar-e beilleszkedni? Kíván-e műalkotássá válni? Ez a kérdés pedig immár nem fikció, hanem a valóságban is elhangzott, mégpedig évekkal azelőtt, hogy a jelenlegi menekültválságra a francia politika ilyen megoldási javaslattal rukkolt volna elő.

2008-ban a Buenos Aires-i székhelyű *Estrella del Oriente* művészcsoporthoz egy véletlenszerű egybeesés¹ és egy joghézag kapcsán kezdett a művészet és a migráció kapcsolatán dolgozni, ennek eredménye pedig mára egy vaskos dokumentációs anyag, egy 82 perces film, világszerte számos kiállítás, filmbemutató és kerekasztal-beszélgetés. A művészek (*Daniel Santoro, Pedro Roth, Juan Carlos Capurro, Juan Tata Cedrón és Marcelo Céspedes*) kiindulópontja az a megfigyelés volt, hogy a műalkotások védelmét és elhelyezését számos európai uniós törvény szabályozza, miközben az emberekre, különös tekintettel a migránsokra semmiféle hasonló törvény nem vonatkozik. Egy gyors huszárjárással tehát – afféle bizarr ready-made-ként – a művészek műalkotásnak nevezik ki a migránsokat, következésképp a műalkotásokat

védő megannyi törvény rögtön rájuk is érvényes lesz, ami nem csupán alaposan szabályozott védelmet, de méltó (sőt, a művészek ennél tovább is mennek, amikor azt állítják, hogy egyenesen a vágyaikkal egybevágó) életet biztosít a számukra.

Ha a fluxus felől tekintjük a művészcsoporthoz felvetését, az önmagukat műalkotásként definiáló emberek pusztán létezése már műalkotás, vagyis a migráns önnön személyiségét és identitását a művészet területén belül alkotja újra, így egyszerre válik alkotássá és alkotóvá.

Ami az ötlet gyakorlati megvalósítását illeti, a művészcsoporthoz tartozó tagjai – akik az argentinok többségéhez hasonlóan magukat is migránsok leszármazottainak tekintik – egy nagy hajót álmodtak meg, hisz a hajó hosszú ideig hagyományosan az interkontinentális utazások par excellence eszköze volt, esetünkben pedig az átalakulás eszköze és helyszíne is egyszerre. A hajó útja során összekapcsolja a világ kikötőit az összes létező és elképzelhető múzeummal.² A hajóra felszálló migránsok kiválaszthatják, hogy hátralévő életükben, melyet átváltozott minőségükben immár műalkotásként fognak eltölteni, milyen címet kívánnak viselni, valamint megjelölik Vágyaik Tágas Helyét (ALUDE – Amplio Lugar del Deseo) s azon belül a múzeumot, ahol élni szándékoznak. A migránsok műalkotássá alakulása a hajó fedélzetén rituális szertartás keretében megy végbe, és az átalakulási folyamat eredményeképp immár Hitelesített Műalkotásként (ODAH – Objeto de Arte Homologado) érnek partot a célállomáson. A hajó tervrajza az átalakulás lépéseit követi: a hajóorrban található a bejárat, amelyen át bárki felszállhat a hajóra, és bizonyos történelmi gyakorlatot imitálva senki sem kérdezi meg tőle, honnan jön vagy miért szeretne utazni – a pusztán szándék, hogy az utas Vágyai Tágas Helyszínére eljusson, önmagában igazolja az utazást. A bejárat kapun átlépve az ember hosszú, egészségügyi hídra ér, ahol orvosi ellátást kap, és mint leendő műalkotásnak, felméri az állapotát. Mivel az ezt követő átalakulás körütekintően dokumentált jogi alapokon nyugszik, a hajón szükségképpen számos jogász is utazik, akik elintézik a biztosítással, igazolásokkal, hitelesítéssel kapcsolatos ügyeket, miközben a migráns egyre beljebb halad a hajótestben, és természete mindinkább közelít leendő műalkotás mivoltához. Az átváltozás következő szakasza az adaptáció, melynek során a leendő műalkotások az Adaptációs Kupola területére lépnek, mely építészetileg a New York-i Guggenheim Múzeum másolata, hogy a majdani lakókat ne érje váratlanul a múzeumi enteriőr. Innen nyílik a Warhol-híd, más néven Gyakorlótér, ahol a műalkotásokra jellemző

szokásokra és attribútumokra tesz szert a migráns, azon felül, ha szükséges, itt írják elő számára a speciális étrendet is. Ezekben a termekben nem csupán a műalkotás létmódját sajátítják el a migránsok, de szinte észrevétlenül haladnak fölfelé a hajó fedélzetére, ahol a Duchamp-híd található, rajta pedig Marcel Duchamp ikonikus Forrásának másolata: itt kerül sor az „átváltozásra”, természetesen rituális fürdő keretében. Hogy az Estrella del Oriente csoport művészei a ready made

rozzák a műkincsiacpon betöltendő helyüket. Amikor ez megtörtént, a megfelelő kikötőbe érve a friss műalkotás a hajó tatján a speciálisan erre a célra kialakított ajtón át hagyja el a hajót.

Láthatjuk, hogy a Bálna-projekt alapvetően fluxus természetű munka, ugyanakkor a művészek bizonyos részleteiben happening- és akcióművészeti elemeket is felhasználnak: nem tartják elegendőnek Daniel Santoro rendkívül részletes tervrajzait és makettjeit, hanem a világ legnagyobb múzeumai előtt rögtönzött sátorban toborzásokat rendeznek leendő műalkotások

CIRCULO SOCIAL ARTISTICO DEPORTIVO Y CULTURAL

ESTRELLA DEL ORIENTE
TODA LIBERTAD EN ARTE

www.estrelladeloriente.com

03-2009

PROYECTO
LA BALLENA

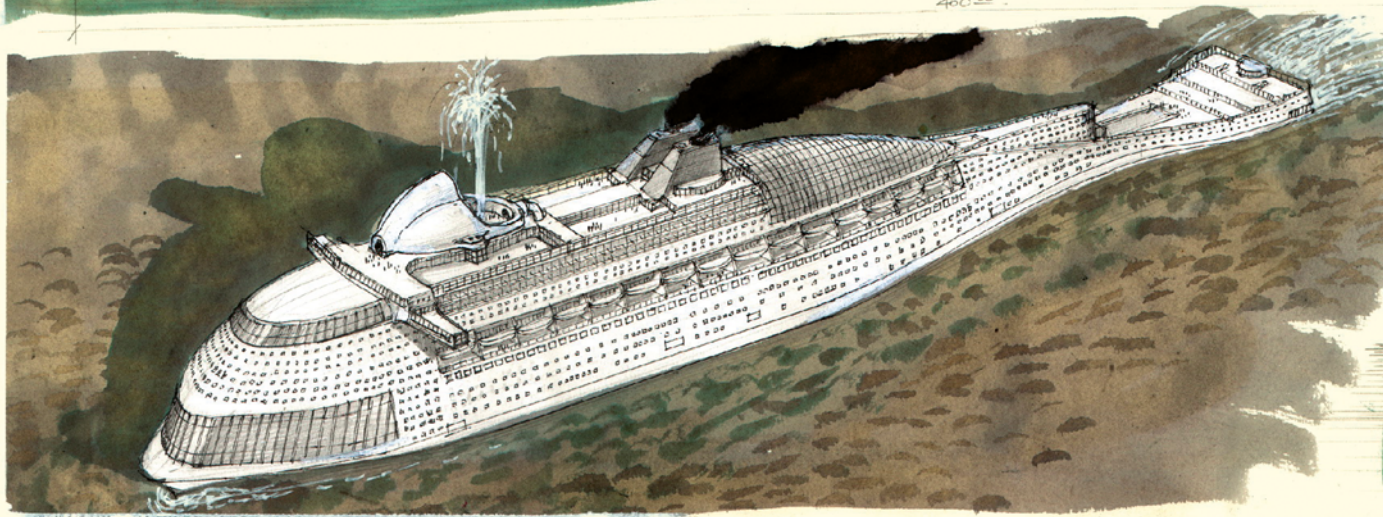
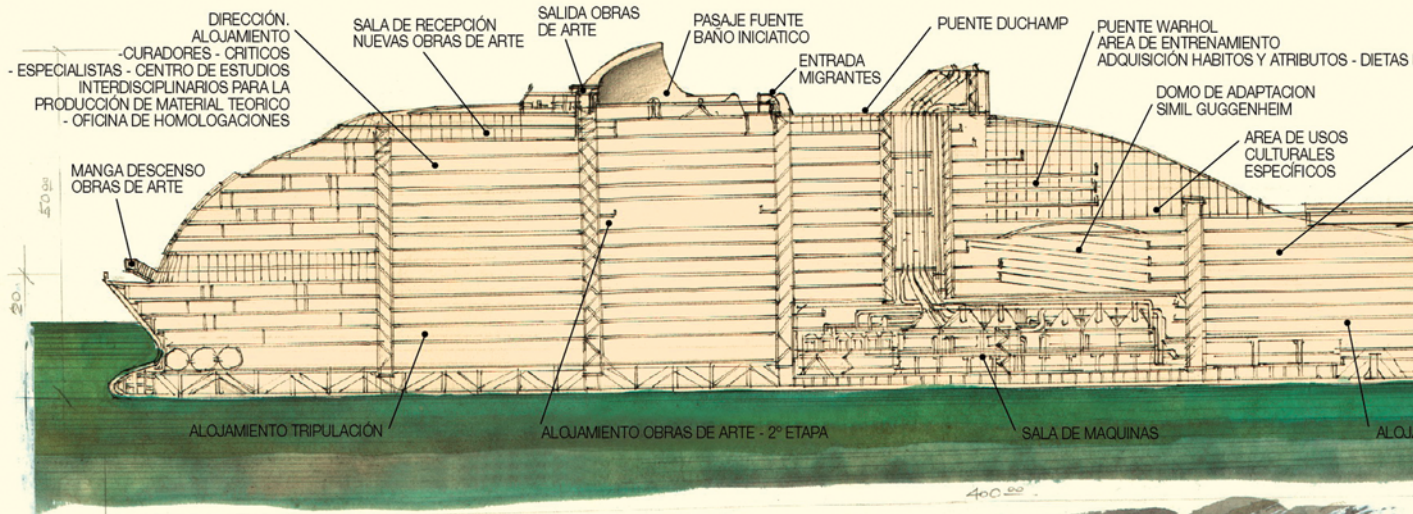
kitalálójának, egyszersmind a véletlen prófétájának a művét tekintik az átváltozás eszközeként, paradox módon egyáltalán nem véletlenszerű, hisz a művészek épp a megnevezés/kiválasztás duchamp-i gesztusát utánozzák, hogy általa egy korábban érdektelen, sorozatgyártott tárgyat (esetünkben az „Attribútumoktól Mentés Migránsokat”) pusztán a kimondott szó erejével műalkotássá változtassanak. Az átváltozás során a duchamp-i irónia is jelen van, hisz a folyamat egyrészt megidézi a teremtő Logoszt, miközben paradox módon utal arra, hogy a migránsok esetében (is) milyen erőtlenné vált napjainkban a kimondott szó.

A rituális fürdőt követően az egykori menekültek új minőségükben, immár műalkotásként távoznak a Duchamp-híd másik oldalán nyíló ajtón keresztül, és a kurátorok, műkritikusok és szakértők területén folytatják útjukat, ahol értéklik és felméri őket, hogy meghatá-

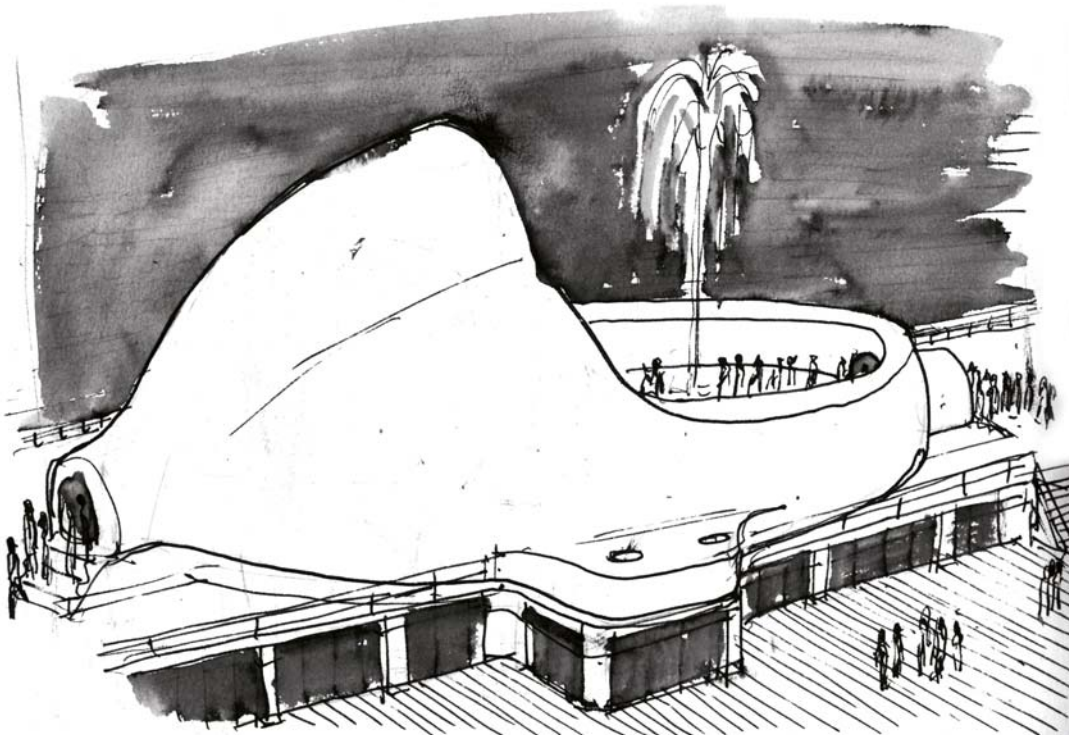
számára³, dokumentumfilmet forgatnak a hatalmas tengerjáró hajó tervezéséről és építéséről, melyben a művészek barátai alakítják zavarba ejtően, a vicc és a teljes komolyság határán, a múzeumigazgatókat, akik a migránsműalkotások leendő múzeumi alkalmazási lehetőségeiről nyilatkoznak, az építész, aki hatalmas kötetbe fűzve hozza a hajó építési dokumentációját, meg a producert, aki mindig sokallja a költségeket. A valóság és a fikció e sajátosan adagolt elegye miatt a Bálna-projekt egy utánozhatatlan szellemi senkiföldjén lebeg, és a nézőt folyamatosan gyöttri a bizonytalanság, hogy amit lát, vajon csak provokáció vagy annál sokkal több: a legérzékenyebb művészet és a legkomolyabb vicc keveréke. A valóság és a fikció, az elemzés és a vicc közti kötéltánc a Bálna-projektet az argentin avantgárd emblemikus alakjaival rokonítja, elég, ha Macedonio Fernández Revista Oraljára vagy Jorge Luis Borges számos elképzelt, de soha meg nem írt művére gondolunk. Olyannyira igaz ez, hogy az Estrella del Oriente csoport grandiózus műve egyetlen pillanatra

ESTRELLA DEL ORIENTE:
Részlet a Bálna-projekt dokumentációjából, 2009
HUNGART © 2016

• LA BALLENA • ESTRAMADHI (Espacio Transicional Migratorio)

ES UNA ACCI

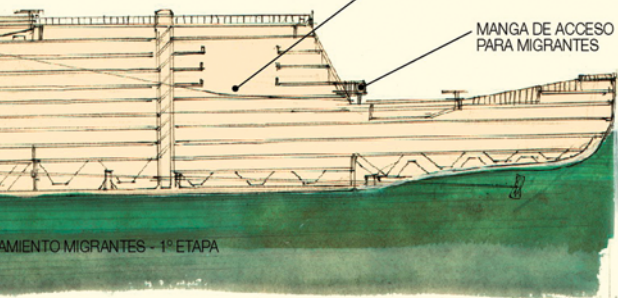
sem szűnik meg kétséget ébreszteni önnön természetére vonatkozóan. Az Estrella del Oriente 2009 júniusi online számában a művészek részletes tanulmányban, a többi közt Jacques Monod, Jacques Lacan és Jean Baudrillard elméleti alapvetéseire támaszkodva mutatják be a Bálna-projektet, kiszámolják a hajó megépítésének összköltségét (mintegy háromszázmillió euró)⁴, és a megépítéshez – mivel teljes egészében titánból lesz, így sokba fog kerülni – számos alapítvány (a Fundación Botín, a Soros Alapítvány) segítségét kéri.

ESPECIALES

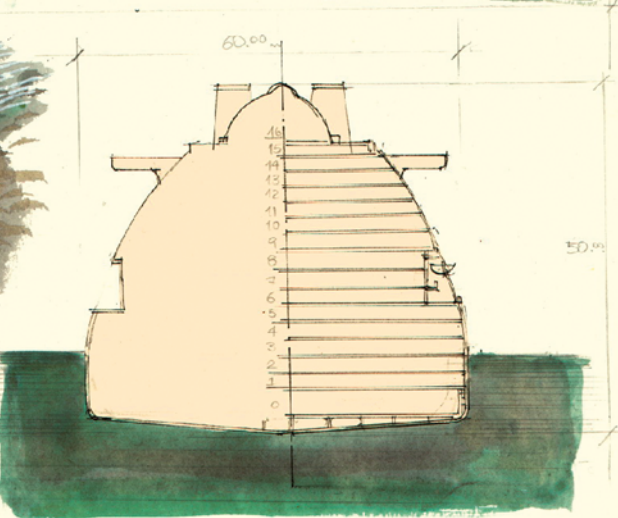
PUENTE - SECCIÓN LEGALES - ASESORES
SEGUROS - OFICINAS DELEGACIONES
EMPRESAS ESPECIALIZADAS
TRAMITES - DONACIONES - CERTIFICACIONES
VERIFICACIONES TÉCNICAS

PUENTE SANITARIO
REVISACIÓN, ASISTENCIA MÉDICA Y
EVALUACIÓN PSICOAMBIENTAL

MANGA DE ACCESO
PARA MIGRANTES

AMIENTO MIGRANTES - 1ª ETAPA

ÓN ARTÍSTICA CONCEBIDA Y REALIZADA POR EL COLECTIVO ARTÍSTICO - ESTRELLA DEL ORIENTE -

Jegyzetek

- 1 Valeurs Actuelles, 2016. augusztus 11. Online: <http://www.valeursactuelles.com/societe/emmanuelle-cosse-veut-que-des-refugies-soient-heberges-chez-des-particuliers-64223>
- 2 „Mind együtt voltunk, a spanyolországi El Paist olvastuk, amikor meggillantottuk egy alapítvány hirdetését, mely képzőművészeti projektekhez kínált ösztöndíjakat. A véletlen műve, hogy ugyan-ezen az oldalon közölték egy fényképet is, melyen migránsok érkeztek a Földközi-tengeren keresztül, és a spanyol hatóságok visszatoloncolták őket, mielőtt partot érhetek volna. Valahogyan össze-találkozott ez a két távoli gondolat: a műalkotások védelme és a migránsok kitoloncolása. És eldöntöttük, hogy filmre vesszük”, mondja egy interjúban Juan Carlos Capurro. (Javier Erluj: Manana se estrena „La ballena va llena”, online: <http://www.diariopublicable.com/espectaculos/2743-cine-la-ballena-va-llena.html>) A véletlen és az automatizmus a csoport tagjainak művészetében külön-külön is nagyon fontos szerepet játszik, elég, ha J. C. Capurro szövegeire (Incendio en el palacio de Tokyo, Librería Editora Platense, 2006) vagy épp Pedro Roth automatikus festészeti módszerére gondolunk.
- 3 A művészek a céllalomás-ként szóba jöhető műzeumok listáját nem bízták a véletlenre, hanem szerződtek egy alkalmazottal, aki egy hónapnyi munkájával összeírta és listába rendezte a világ Buenos Airesből kinyomozható összes múzeumát, s ennek egy részét egy hatalmas exceltáblába rendezve 2010-ben ki is állították a Budapesti Történeli Múzeumban rendezett dokumentációs kiállításuk és művészi akciójuk során.
- 4 Ez történt 2010-ben, a Budapesti Történeli Múzeumban rendezett kiállításuk során, ahol a Múzeumok Éjszakáján a látogatók először előadást hallhattak a hajó természetéről és a tervezett úti célokról, majd az előre elkészített dokumentumokon utasnak jelentkezhetek a hajóra.
- 5 A művészek a film különböző változataiban, illetve interjúk során gyakran más-más összegben (háromszázmillió euró, nyolcszázmillió dollár) határozzák meg a hajó építési költségeit. Az intertextus ugyanakkor, mint Horacio Bernades rámutat, biztosan nem véletlen: Tréscentos millones, vagyis Háromszázmillió a címe az argentin Roberto Arlt 1932-ben bemutatott színdarabjának, melynek témája egy házicseléd, Sofia lomvilágba menekülése a valóság elől.
- 6 Bernades, Horacio: „Los inmigrantes como una obra de arte”, Págin 12, <http://www.pagina12.com.ar/diario/suplementos/espectaculos/5-32991-2014-08-08.html>

ESTRELLA DEL ORIENTE:

Részlet a Báina-projekt dokumentációjából, 2009 HUNGART © 2016

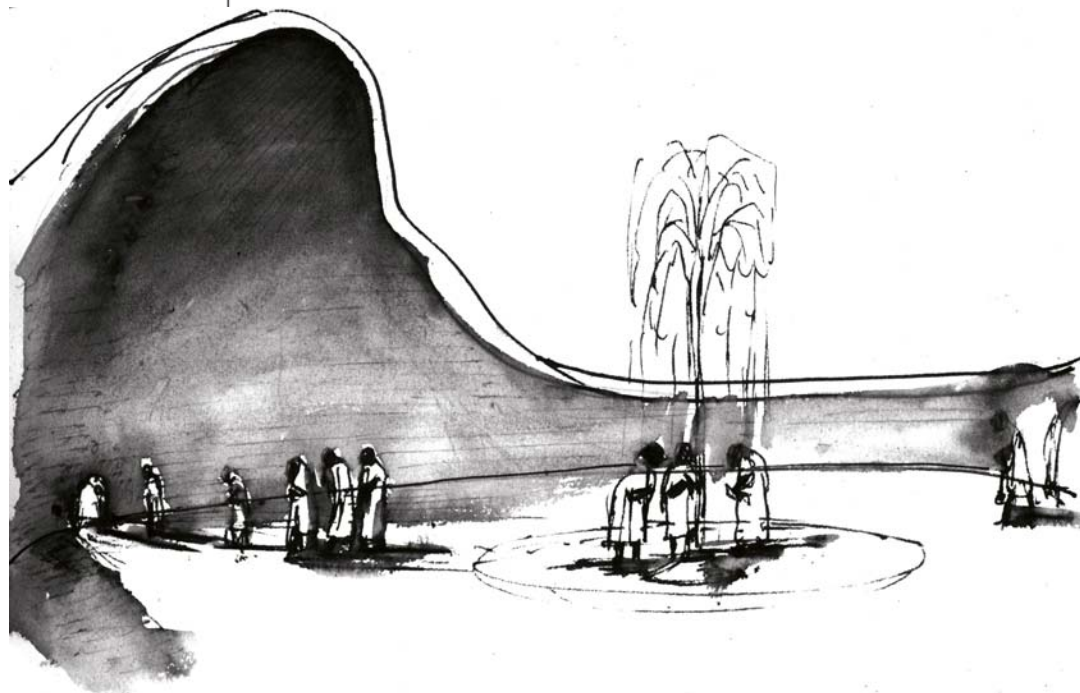
ESTRELLA DEL ORIENTE:

Részlet a Báina-projekt dokumentációjából, 2009 HUNGART © 2016

A projektet dokumentáló film központi motívuma is éppen ez: a művészek a telefon körül ülnek, és egyre csak várják, hogy a Fundación Botín munkatársai fölvegyék a kagylót, amikor pedig végre jelentkeznek, azt, hogy kedvező híreket kapjanak a – valószínűleg soha be nem nyújtott – pályázatukról. Horacio Bernades az argentin *Página 12* című lapban megjelent filmkritikájában nem kevesebbet állít, mint hogy az Estrella del Oriente csoport új filmes műfajt teremtett: a játékfilm formájú performanszt (performance filmica-artística en forma de largometraje).⁶

A teljes tanulmány hamarosan olvasható az UM Online-on (ujmuveszet.hu).

A szerző az Emberi Erőforrások Minisztériumának Kállai Ernő-ösztöndíjasa

Áthelyezések, átalakulások

Ai Weiwei művei Bécsben

21-er Haus; Belvedere, Bécs, 2016. XI. 20-ig

P. SZABÓ ERNŐ

A konténer fel sem tűnne a többi között, ha nem *Ai Weiwei* neve lenne olvasható rajta óriási, vörössel felfestett betűkkel. Hovatartozását illetően azonban még a név sem feltétlenül igazít el bennünket, hiszen a nagy méretű fémdoboz sok száz társához hasonlóan a majdani bécsi főpályaudvar gigantikus építkezési területén található, igaz, éppen a 21er Haussal, a Belvedere kortárs művészeti kiállítóhelyével szemben, ahol a kínai művész *Translocation – Transformation* című tárlatát megrendezték. A helyszínek találkozása ebben az esetben egyáltalán nem véletlenszerű, sugallja maga a cím (magyarul áthelyezés, átalakítás) is, hiszen a Schweizergarten szélén álló kiállítási pavilon sorsát ugyanaz a többszöri átalakulás jellemezte az elmúlt évtizedekben, mint amilyenről most a pályaudvari építkezés beszél, s mint ami *Ai Weiwei* életét, munkásságát, no meg a kiállítás főműve, a 21-er Haus közepén álló *Ősök háza* sorsát jellemzi.

Ami *Ai Weiwei* pályáját illeti, az utóbbi években, különösen mióta 2011-ben a kínai hatóságok letartóztatták és nyolcvanegy napig magánzárkában őrizték, annak szinte minden mozzanatáról, legkisebb eseményéről is értesül a széles közvélemény a világ szinte minden országában, talán már Kínában is. A börtönben töltött időszakot idézte meg nagyon szellemesen egyébként a *S.A.C.R.E.D.* című alkotása is a 2013-as Velencei Biennále egyik kísérő kiállításán, míg egy másik tárlata a 2008-as szecsuan-i földrengés több mint ötezer diákáldozatának szentelt projektjét mutatta be, amely alighanem a három évvel későbbi letartóztatáshoz vezetett. 2013 *Ai Weiwei* éve volt Velencében, hiszen a San Giorgio szigetén rendezett nemzetközi üvegkiállításán azt az üveggömbből álló munkáját is láthattuk, amelyben egy több ezer éves, értékes kínai váza porrá tört maradéka látható – a művet *Ai Weiwei* egyik fő szellemi hivatkozási pontja, Marcel Duchamp párizsi levegőt tartalmazó üvegcséje társaságában mutatták be. És még mindig nincs vége: a biennále francia pavilonjában, amelyben a két ország cseremegállapodása értelmében akkor a németek rendeztek kiállítást, ugyancsak *Ai* volt a főszereplő székekből épített nagyméretű plasztikájával, amelyek előzményei legalább nyolc évvel korábbi, a kasseli documentán bemutatott projektjére, a *Fairytales*

re vezethetőek vissza. A mű címe arra utalt, hogy a Grimm testvérek a városban születtek, az 1001 Ming dinasztia-kori széken pedig, amelyet kiállított, a művész, illetve az általa alapított tervező cég, a FAKE által Kasselbe utaztatott 1001 kínai polgár foglalt helyet.

Mozgalmasságról, állandó jelenlétről talán ennyi is elég lenne példázatnak, csak jelzem tehát, hogy *Ai* az utóbbi években Londonban és Berlinben is rendezett nagyszabású tárlatokat (2015 óta Berlinben, a Prenzlauer Bergen lévő műtermében él, de fenntartotta pekingi műtermét is, és New York, Chelsea negyedében is van lakása), egyik főszereplője volt az idei Art Basel Unlimited szekciójának, ezzel párhuzamosan a berni kortárs kínai művészeti kiállításnak is. Az áthelyezések, átalakulások témakörben azonban sokkal izgalmasabb adalékokat kínál gyermekkorra, családi hátterre, hiszen apja a korszak egyik legismertebb kínai költője, *Ai Quing* volt, aki szépreményű festőtanoncként utazott Párizsba 1929-ben, s néhány év múlva egy kínai börtönben vált festő helyett költővé. „Bárhová megy Mao, hős vezetőnk / mindenütt dübörgő taps fogadja őt” – írta a párt „kedves vezetőjéről” karrierje csúcán, hogy azután a kulturális forradalom időszakában a kommunista mennyország után a földi poklot is megismerhesse: családjával a Góbi-sivatag peremére száműzték, ahol éveken át vécepucolással töltötte egyáltalán nem szabad idejét. A kulturális forradalom után rehabilitálni ugyan nem rehabilitálták, fia azonban 1981-ben New Yorkba utazhatott (valószínűleg nem mindenki kapott akkoriban útlevelét), ahonnan csak tizenkét év múlva, apja betegségének a hírére tért haza Kínába. *Ai Weiwei*nek 1995-ig *Uli Sigg*, a svájci műgyűjtő volt az egyik legfontosabb mecénása, s az ugyancsak svájci *Harald Szeemann* művészettörténész volt az, aki elsőként bemutatta műveit a nagy európai tárlatokon.

Bár korábban semmiféle építészeti gyakorlata nem volt, ő maga tervezte meg Peking északi részén saját műtermét, ez a munka a következő években mintegy hatvan építészeti megbízást hozott neki, illetve FAKE nevű cégének, amelyet egyébként tíz év múlva a kínai hatóságok 1,7 millió dollárra büntettek adóügyben – a pénzt lelkes kínaiak szívesen adták össze. Ismertsége rendkívüli módon megnövekedett, amikor 2005-ben elfogadta a Sina cég felkérését és blogot indított, nem kevésbé akkor is, mikor tanácsadóként részt vett a pekingi olimpiai stadion, a „madárfészek” tervezésében. 2008-ban a sanghaji hatóságok meghívták, hogy építsen műtermet, más hatóságok azonban hamarosan bontási rendeletet adtak ki az épületre, amelyet három év múlva le is dózeroltak. A legutóbbi két év fejleményei: 2015 nyarán visszakapta útlevelét, szeptember 17-én, londoni tárlata idején

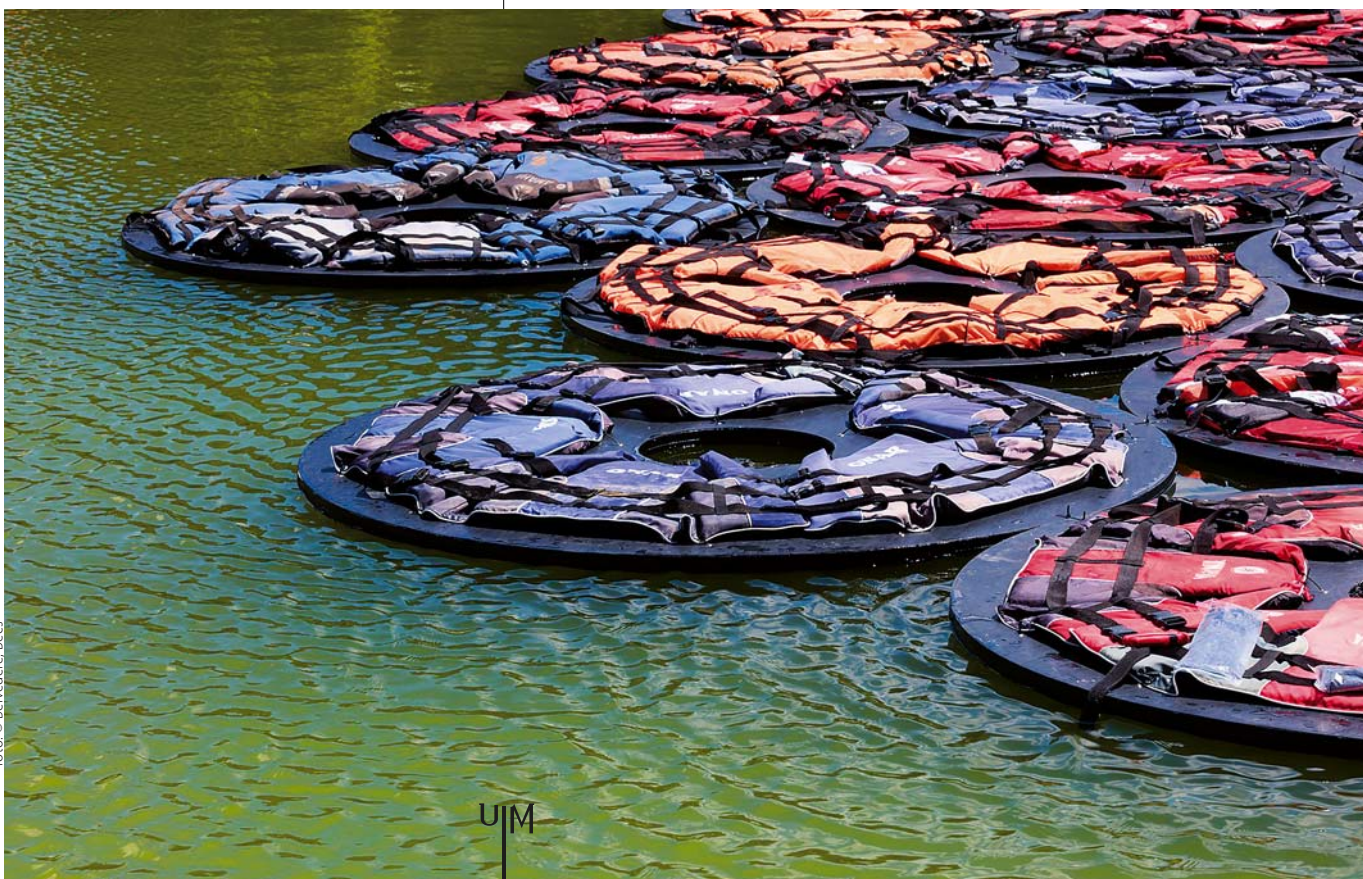
szolidáris sétát szervezett a migránsokkal, amelyen a többi között Anish Kapoor is részt vett, 2015 decemberében első ízben utazott Lesbosz szigetére, hogy menekültekkel találkozzon. Mindezek tükrében aligha vitathatnánk, amit egy interjújában kijelentett: „a tartásom és az életmódom a legfontosabb művészetem”.

„Minden művészet, minden politika” – mondta egy másik alkalommal, s az bizonyos, hogy Ai Weiwei számára élete minden mozzanata művészetté vált és

válik: a múlt iránti érdeklődése éppen úgy, mint a hatalom bírálata, a tradicionális kínai kultúra értékei éppen úgy, mint azok a változások, amelyek éppen napjainkban játszódnak le szülőhazájában, de az emberiség egésze kultúrájában. Erről az átváltozásról, az értékek átalakulásáról, a gondolkodás hangsúlyainak áthelyeződéséről szól elsősorban a kiállítás, amely ugyan nem Ai első tárlata Ausztriában (a grazi Kunsthaus 2011-ben videóit és fotóit mutatta be, a breznai Kunsthaus ugyanabban az évben építészeti tevékenységére koncentrált), de az első nagyszabású válogatás az

AI WEIWEI: Lu, 2015, bambusz és selyem, 470x250x195 cm HUNGART © 2016

AI WEIWEI: F Lotus, 2016, 1005 db mentőmellény, PVC, polietilén hab, 4876,5x4700x7,5 cm HUNGART © 2016

eddig életműből, amely ráadásul a művész tevékeny közreműködésével valósult meg. Dimenzióira jellemző, hogy a 21er Haus mellett a Felső Belvedere, illetve az attól délre elterülő park is kiállítási helyszínül szolgál. Nehéz is eldönteni, hogy hol kezdjük a látogatást: a Belvedere belsejében, a díszlépcsőházban, ahol Ai a kínai tradíciók legősibb rétegeit megidéző különös lényeket állít ki, a parkban, ahol egyszerre jelenik meg a tradíció és a világ közvéleményét élénken foglalkoztató aktuális történésekre reagáló mű vagy éppen a Schweizergartenben, ahol újra csak a hagyomány és a jelen összefüggérendszerére a főszereplő.

Az „áthelyezés” címűsö jegyében kezdetünk a Felső Belvedere díszlépcsőházában is, ahol a művész áttetsző papírral borított favázás figurái, különös szörnyalakjai jelennek meg, amelyek a Shanhaijing, a legrégebbi kínai mitológiai gyűjtemény mesés lényeit idézik, egyben pedig sajátos párbeszédet folytatnak az épületet díszítő barokk figurákkal. Kár, hogy a térbe belógatott figurák megvilágítása finoman szólva sem az igazi, az ablakon beömlő fényben nehezen érzékelhetőek a lebegő plasztikák részletei. Az épülettől délre lévő parkrészben kapott helyet a *Circle of Animals/Zodiac Heads* (Állatkör/Zodiákus fejek) című műegyüttes, amellyel Ai az 1749-ben a pekíngi régi nyári palota (Yuanmingyuan) területén álló díszkútnak a sorsára reagál. A kutat 1860-ban, az úgynevezett második ópiumháború során francia és brit csapatok pusztították el. 2000 és 2007 között a kínai hatóságoknak sikerült visszaszerezniük ötöt az eredetileg emberfigurákra helyezett fejek közül, újabb kettőt Francois Pinault ajándékozott Kínának egy Yves Saint Laurent-nál rendezett aukció után, öt ma is hiányzik. Ai azonban elkészítette mind a tizenkét fejet, mégpedig úgy, hogy emberi test helyett oszlopra helyezte el őket. A fejek nem kópiái az eredetieknek, hanem sajátos művészi interpretációk. Azok, amelyeknek megkerült az eredetije, közvetlenül a vízmedence mellett állnak, a többiit távolabb, egy csoportban helyezték el, üres talappal jelezve a medence mellett, hogy az eredeti együttes kiegészítésre szorul.

A pekíngi palota díszkútjának szobrai annak a műnek a medence vizén úszó részleteivel folytatnak párbeszédet, amelyet Ai kifejezetten Bécs számára készített (az ő esetében egyébként kimondottan furcsa egyes szám harmadik személyben beszélni az alkotás folyamatáról, hiszen a műveket nagyszámú asszisztensi gárdája hozza létre az intenciói alapján, s a műfajból következően még azt az „utolsó ecsetvonást” sem várhatjuk el tőle, amellyel Tiziano vagy Rubens „hitelesítette” az alkotást). A vízmedencében 201 fakorong lebeg a vizen, amelyeket a rájuk erősített sárga, kék, vörös mentőmellények „alakítanak át” lótuszvirággokká, s amelyek

együttese egy kalligrafikusan formált F betűt formáz. A lótuszvirág Kínában a tisztaságot, a teljességet jelképezi, az 5 (ennyi mentőmellény van egy-egy korongon) szerencseszám, az F betű pedig egy Ai művészetében visszatérő, provokáló motívum – igencsak illik a tradicionális kínai kultúra és a legújabb kori történelem jeleinek groteszk együtteséhez.

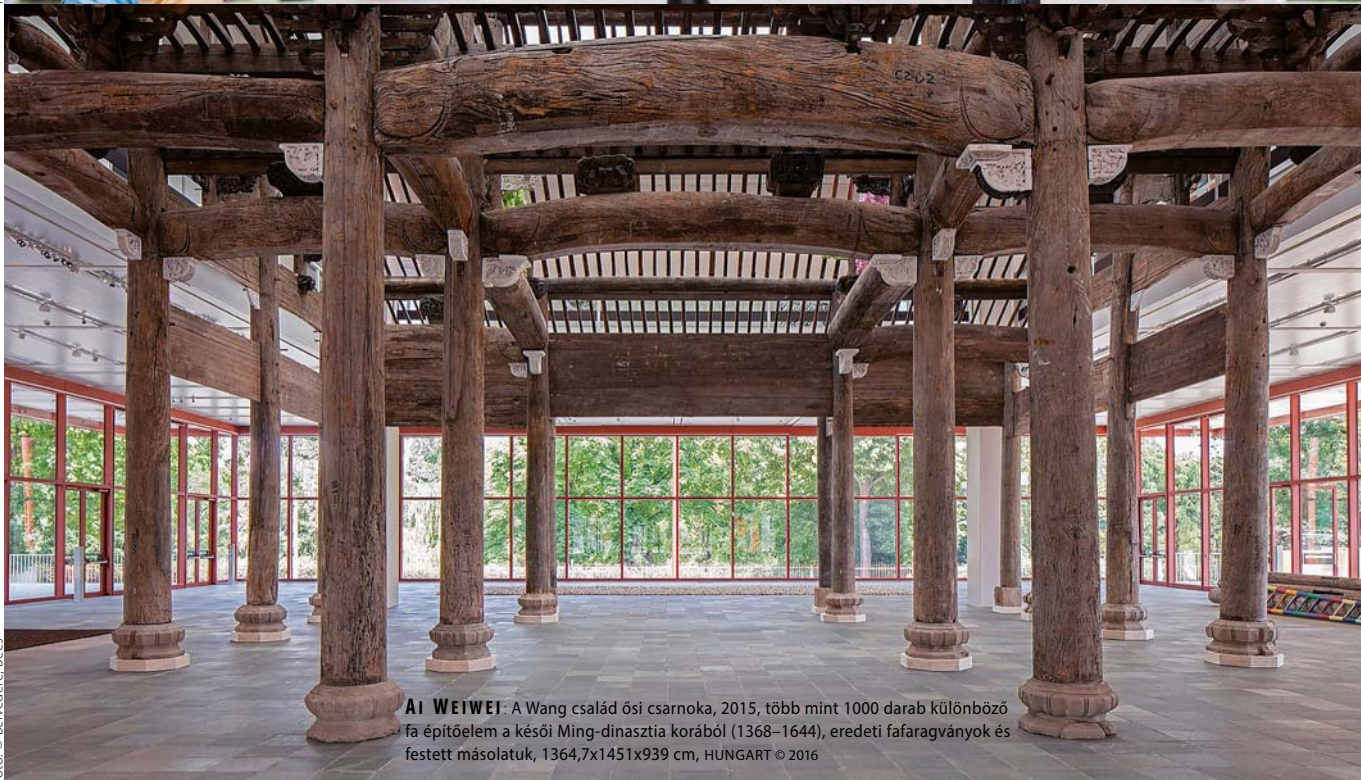
Ahogy a Belvederében, a 21er Hausban is három mű kapott helyet. A *Spouts* (Fogók) mintegy 2,5 tonnányi porcelántörmelék-együttese. A darabok valamikor antik porcelán teáskannákhoz tartoztak, most mintegy szőnyegként borítják a járófelületet. A *Teahouse* (Teaház) a Pu-Erh tea összepréselt szálacskáiból áll, modellszerű házacskáival, az őket körülvevő térrel egy egykori kínai kereskedőház tulajdonosait, életük kereteit idézi meg. Maga az „eredeti” ház pedig, a Dél-Kínában egykor nagy tekintélynek örvendett kereskedőcsalád, a Wang família háza, a kiállítás legnagyobb műveként jószerivel elfoglalja a 21er Haus egész belső terét. A *Wang Family Ancestral House* (A Wang család őseinek háza) című installáció, amelyet negyedik alkalommal mutatnak be Kínán kívül, tizennégy méter magas, több mint 1300 darabból áll, hűen rekonstruálva a 18. századi épület faszervezetét. A templom egykor a Dél-Kínában, Jiangxi városában élt Wang család tulajdonában volt. Őket a kulturális forradalom időszakában elűzték lakhelyükről, így a magára hagyott templom pusztulásnak indult. Ai Weiwei egy vállalkozótól vásárolta meg a szerkezetet, amelyet munkatársai konzerváltak s kiegészítettek néhány színesben rekonstruált domborművel, jelezve az eredeti épület gazdagságát.

Az épület, illetve a maradványaiból készült installáció bécsi bemutatása különösen érdekes amiatt a párhuzam miatt is, amely a kínai templom és az eredetileg az 1958-as brüsszeli világkiállításra készült, pusztulásra ítélt, majd mégiscsak megmentett és bécsi épületként évtizedek óta kiválóan funkcionáló 21er Haus sorsa között felfedezhető. (Akkor mit szólunk mi, akik sem Makovecz Imre sevillai pavilonjával, sem a milánói „sámándobbal” nem tudunk mit kezdeni?) Még inkább érdekes azonban Ai Weiwei munkássága egyéb régi kínai épületeket eredeti környezetükből kiemelő, „átalakító, áthelyező” projektjei felől nézve. Az idei bázeli Art Unlimiteden szerepelt White House fehérre festett részletei nagyméretű üveg-gömbökön álltak, amelyek a különböző épületekből származó, de egységes egészet alkotó darabokat a környező tér szerves részeként tükrözték vissza. A 2005-ös *Fragments* (Töredékek) részzeit egy kereskedőtől vásárolta meg, mielőtt azok bútorrá válva teljesen megsemmisültek volna. A rendkívül kemény fából (vasfa) készült töredékek a művész munkatársainak köszönhetően születtek újra egy szubjektívnek is nevezhető, mégis a kínai tradicionális építkezés hagyományaihoz igazodó installáció formájában, amelybe Ai Weiwei korábbi szobrai készítése során született töredékek részleteit is beépítették. Az utóbbi mű egyébként az M+Sigg-gyűjtemény részét képezi, Uli Sigg adományának köszönhetően, s hamarosan visszakérül oda, ahonnan részei származnak: a 2019-ben felépülő hongkongi kortárs művészeti múzeum gyűjteményében lesz látható. A mostani bécsi látlat után akkor majd az áthelyezés, az átalakítás folyamata újabb jelentős állomáshoz érkezik.

AI WEIWEI:
Circle of Animals/Zodiac Heads,
2010, bronz,
magángyűjtemény

AI WEIWEI: A Wang család ősi csarnoka, 2015, több mint 1000 darab különböző
fa építőelem a késői Ming-dinasztia korából (1368–1644), eredeti fadaragványok és
festett másolatuk, 1364,7x1451x939 cm, HUNGART © 2016

AI WEIWEI:
Teaház, 2009,
préselt Pu-Erh tea,
egyenként 800x400 cm,
180x120x180 cm,
HUNGART © 2016

Az együttérzés másik fajtája

Harun Farocki kiállítása

Fundació Antoni Tàpies, Barcelona, 2016. X. 16-ig

BOROS LILI

Harun Farocki (1944–2014) több mint 120 filmet rendezett, a 20. század második felének filmművészetére gyakorolt hatása és jelentősége vitathatatlan – nemcsak gyakorlati, hanem elméleti szempontból is: írásai jelentek meg, melyekben a képek hatalmával és működési módjával foglalkozott. A több mint 20 éves múlttal rendelkező, barcelonai Fundació Antoni Tàpies épületében, amely a katalán modernizmus emblemikus színtere, a körülbelül 2000 darabot számláló gyűjtemény mellett olyan kortárs kiállítások kapnak helyet, amelyeket a kurátorok Tàpies életművével hoznak összefüggésbe

HARUN FAROCKI:

A munkások elhagyják a gyárat, 1995, (Workers Leaving the Factory), videó (BetaSp), col. & b/w, 1:1.37, 36 perc
HUNGART © 2016

Rendező, forgatókönyvíró: Harun Farocki. Rendezőasszisztens: Jörg Becker. Szerkesztő: Max Reimann. Harun Farocki Filmproduktion, Berlin; a WDR, Köln részére, az ORF, Bécs támogatásával, LAPSUS, Párizs; DRIFT, New York.

vagy korának kontextusába helyezik. Ezúttal Farocki kiállítása nem szűkül le az időszaki tárlatoknak szentelt kiállítóterekre, hanem az épület majd összes szintjén, néhol elkülönülve, néhol egységben tartva jelennek meg az installatív szemléletű filmek és videók, melyek a képek és mozgóképek „politikájának” kontextusán átszűrve az empátia, az együttérzés témája köré szerveződnek. Mégpedig úgy, hogy a munka és annak a társadalomban történő (filmi) reprezentációját kutatják.

Talán nem lehet véletlen az a párhuzam, hogy az idei, Zürichben megrendezett Manifesta 11 a kiállításait a munka hívószava köré szervezte: a Manifesta történeti kiállításában éppen látható volt *A munkások elhagyják a gyárat* (Workers Leaving the Factory) című Farocki-mű egy, talán a leghíresebb, a Lumière-testvérek filmjét felhasználó darabja. (Ennek a sorozatnak a részletével 2009-ben a hazai közönség is találkozhatott a Trafó *Vákuuszaj* című kiállításán. A *Transitland* című bemutatón a Ludwig Múzeumban Andrei Ujicával közösen készített munkája, a *Videograms of a Revolution* (1992) volt látható, amiben a bukaresti forradalom televíziós közvetített képeit dolgozták fel; a Ludwig Múzeum gyűjteményében is megtalálható Farocki-mű pedig a 2009-es, kétszatonás *Alámerülés / Immersion*.)

ANTJE EHMANN – HARUN FAROCKI: Egy hozzáállás a munkához (El trabajo en una sola toma), 2011–2014, HUNGART © 2016

45 videó. A munkások elhagyják a munkahelyüket sorozat (Workers Leaving their Workplace), 10 videó, mind 2 perces. Harun Farocki Filmproduktion a Goethe Intézettel, Berlin.

A hagyatékot gondozó élettársa és alkotótársa, Antje Ehmman és Carles Guerra kurátori együttműködésében megvalósuló barcelonai kiállításon Farocki korai, az 1960-as évekből származó filmjeit, valamint 1995-től kezdődően készült videóinstallációit és projektjeit mutatták be. Az eredetileg kiadónak használt épületben megrendezett kiállítás hangsúlyozott fókuszában a kép (image) felügyelete, a látás és a kép technológiai és a közöttük lévő viszonyrendszer állnak olyan emblemikus munkákon keresztül, melyek a munka különböző formáit elemzik, kezdve a hagyományos előállítási módoktól vagy a kapitalista termelés igényeitől a munkának a mai társadalomban való reprezentációjáig. Az *Empátia* (Empathy) címet Farocki 2008-as, azonos című esszéjéből kölcsönözték.

Farocki munkahelyükön dolgozó embereket filmez le, mindezt úgy, hogy semmiféle manipulációt nem hajt végre, és nem is avatkozik be a jelenetekbe. Antje Ehmmanal 2011–2014 között zajló közös projektjükben (*Munka egy kamerával / Labour in a Single Shot*) filmeseknek, színészeknek a világ különböző pontjain, tizenöt városban tartottak workshopokat, majd ezek eredményeként több mint 400 néhány perces filmet készítettek: ezen a kiállításon kilenc városból (Johannesburg, Boston, Tel Aviv, Mexico City stb.) 54 filmet mutattak be.

A párhuzamosan futó gyűjteményi kiállítás Antoni Tàpies Franco diktatúrájának utolsó éveiben készült munkáiból válogat: a szociális és politikai hangvételű, a mindennapi élet tárgyait festményeken felhasználó vagy objektkeként alkalmazó munkák Farocki korai, ugyanebből az időszakból származó műveivel kerültek párhuzamba. A kurátorok szerint ezt az indokolja, hogy Farocki a 60-as évek végén politikai töltetet adott a műveinek, bár más kontextusban, mint Tàpies. Mindenesetre ezek a stratégiák képesek felmutatni a művészetben rejlő lehetőséget a politikum kifejezésére és azt, hogy a film és a kép nem engedelmeskedik a felismerhető és evidens politikai formáknak: Tàpies tányértornya és Farocki háborús filmjei megtévesztő és behelyettesíthető tárgyak.

A filmnyelv és a kép mechanizmusának összekapcsolásáról van szó *Az ezüst és a kereszt* (The Silver and the Cross, 2010) című videóesszéjében, amely a kolonizáció

politikai jelentésével foglalkozik. Gaspar Miguel des Barrio 1758-as festménye a kiindulópontja Farocki munkájának: a kétcsatornás videóinstallációban, narráció kíséretében a festmény által ábrázolt táj mellé az eredeti festmény részleteit mutató felvételek kerültek, a mű az európai kolonizációs folyamatokat kívánja hangsúlyozni a városok, a munkások és az ezüsbányák perui történetén és annak a spanyol gyarmatosítás időszakában történt reprezentációján keresztül. A 2000-es évek elejéről származó *Szem/Gép* című sorozatban (Eye/Machine) pedig arra fókuszál Farocki, hogy hogyan és mit látnak az emberek, amikor valamilyen programmal dolgoznak (a digitalizált látás problematikája). A már említett, 2006-os *A munkások elhagyják a gyárat* (Workers Leaving the Factory) 12 monitorból álló installációja filmjeleneteket közvetít a filmtörténet jelentős darabjaiból, amelyek azt ábrázolják, amikor a munka véget ér. Köztük Fritz Lang 1952-es *Éjszakai összecsapása* (Clash by Night), Lars von Trier *Táncos a sötétben* című műve vagy Auguste és Louis Lumière 1895-ös ikonikus filmje, amint nők és férfiak özönlenek ki a saját lyoni gyárukból – ugyanezt az elvet követi Farocki a Fundació Antoni Tàpies kiállításán bemutatott munkák legjelentősebb darabjaiban.

HARUN FAROCKI: Az ezüst és a kereszt, (The Silver and the Cross), 2010, kétcsatornás videó loop, 17 perc
HUNGART © 2016

Koncepció: Harun Farocki. Kép: Ingo Kratisch. Szerkesztő: Christine Niehoff. Utómunkák, menedzsment, hang: Matthias Rajmann. Narráció: Cynthia Beatt. Fordítás: Michael Turnbull. Harun Farocki Filmproduktion, Berlin. Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid; HKW – Haus der Kulturen der Welt, Berlin; Museo Nacional de Arte and Museo Nacional de Etnografía y Folklore, La Paz, Bolivia.

Kit teremt magának a boldogtalan

KissPál Szabolcs: Hatikva – A remény

2B Galéria, 2016. IX. 10. – X. 7.

KOZÁK ZSUZSKA

*A remény egy esemény óhajításának összecserélése
ennek az eseménynek a valószínűségével.*

ARTHUR SCHOPENHAUER

Egy korábbi Sonderkommando-tag visszaemlékezése szerint a gázkamrába terelt cseh zsidók 1944-ben Auschwitz-Birkenauban egy alkalommal spontán énekelni kezdték a Hatikvát. Egy évvel később, a bergen-belseni koncentrációs tábor felszabadítását

összehangolt válaszcsoportra buzdít vagy a német Das Lied der Deutschennel, amely Németországot a világ csúcspán pozicionálja, egyben útmutatót nyújtva minden polgárnak ennek biztosításához. Hogy milyen dal emeltetik himnusszá, az attól függ, hogy az adott nemzet egyrészt milyen történelmi léptékű tapasztalatokra tekint vissza, másrészt milyeneket prognosztizál.

filmstíll a videóból

KISSPÁL SZABOLCS:

Grey (Hatikva – A remény), 2016

követő ötödik napon tartott istentiszteleten is felhangzott ez az ének. Azóta Izrael nemzeti himnuszaként sok más alkalommal is hallható. A Hatikva egyébként nem vallási eredetű dal, ami számos vitát kavart Izrael állam himnuszaként való használatának helyességét illetően. Első verzióját az akkor Lengyelország, ma Ukrajna területére eső Zoloshiv városából származó költő, Naftali Herz Imber szerezte 1877-ben.

A Hatikva szövegezése a magyar Himnusszal való rokonításra csábít, lévén mindkettő egy méltatlan viszonytagságokat elszenvadó nép jobb sorsáért fohászkodik, ellentétben mondjuk a francia Marseillaise-zel, amely

Tehát a Hatikvában is összpontosul valamilyen közösségi érzet, amely az élet legnehezebb pillanataiban segít artikulálni a másképp talán nem is kifejezhető, de felszínre kíváncszó mondandót. Ez itt egészen pontosan a kétségbeesés, borúlátóbban fogalmazva az Istentől való elfordulást megelőző állapot. Megformálása szükségképpen a zene eszközeivel történik, amelyről már Szókratész is úgy tartotta, hogy a művészetnek nevezett tevékenységek közül a leginkább képes eljutni a lélek legmélyebb rétegeibe, ráadásul megvan az a praktikus előnye, hogy más (tágon értelmezett) művészi teljesítményekhez képest előállításához semmilyen eszköz nem szükséges. Az éneklés szabadsága kevés végső szabadságaink egyike, amelyet szem előtt tartva KissPál Szabolcs hanginstallációjának metonimikus hullámai egyre csak dagadnak.

Hogyan dolgozta fel KissPál Szabolcs az idők folyamán különféle jelentéstapadásokkal terhelődött Hatikvát? A Bergen-Belsenben a liturgia részévé emelt dalt a BBC rögzítette. 2014-ben KissPál arra kért huszonhárom magyar rádióállomást, hogy a készülésének 69. évfordulóján, április 20-án délben adják le a felvételt. Kérését mindössze két adó teljesítette. Hogy a többiek mit tűztek műsorra a megjelölt időpontban, abba a művész 2B Galéria-beli kiállításán hallgathatunk bele.

Nem ez az első hanginstalláció ebben a térben, viszont ez az egyik legalaposabban komponált. A szerkezeti tisztasággal ellensúlyozott, komor tudósítás egységes lidércnyomássá kovácsolja a dimenziófüggetlenített élményt: a bábeli zűrzavar kakofóniáját modellezi, amelyben nehéz meghallanunk a settenkedő fenevadat. A szeparált térben futó videó (Grey) viszont – ha kész megfejtést nem is, de – segédletet ad az önisméltó történeti kauzalitás látszatának felfedésére. Eközben a

mencia, akár a Hatikva szükségességét megteremtő, sejtekbe írott parancs tűzött észrevétlenül a homlokunkra. Sokkal többről van szó ugyanis, mint hogy érdemes legyen megelégednünk e magyar médiatörténeti mozzanat dokumentumaival. Ahogy azt aktuálisan a migránskérdés körüli párt- és ellenpropaganda is bizonyítja, ahol „az élet hervad – tort ül a halál”, más szóval, ahol az emlékezés hervad, ott a történelem borzalmasan ismétli önmagát. Hajléktalan, hontalan, államtalan. Hannah Arendt már 1943-ban felvázolta az otthontalanság egyívású formáit. Gondolatmenetünknek ezen a pontján már világos: a Hatikva csak egy a sok névből, amelyet erre a loopolt epizódra aggattunk.

Goethe tizenkettőben állapította meg a világirodalomban valaha lejegyzett, variabilis dramaturgiák számát. A remény dramaturgiájának velejárója, ahogy Csokonai is megénekelte, a hamis ígérek mögött lapuló valóság, amelynek díszletei közt allegorikus erejűvé emelkedik a gázkamra felé terelt foglyok éneke. Mielőtt azonban túl sok pátoszt és túl kevés ötletet ítélnénk a Hatikva tematizációjának, győződjünk meg róla saját szemünkkel és fülünkkel,

filmstíll a videóból

probléma forrásának banalitását, a vele azonos léptékű problémák közös eredőjét, egyszermind az ezekre kínáló megoldást is szemlélteti. Ennél kézzelfoghatóbbá tenni a Hatikva KissPál Szabolcs által materializált misztériumát nem tanácsos, mert ahhoz úgyis csak a tapasztalás vezet el bennünket. Ezért is érdemes elnézni a Ráday utcába.

Ahogy az Énekek éneke pikantériáját is csak egy teljes élet tapasztalata tanítja meg nem pikantériaként olvasni, úgy KissPál munkájának megfelelő felfejtéséhez is le kell vennünk egy szemellenzőt, amelyet akár a Kárpátok fojtó szeretete, akár egyfajta empatizáló vehe-

menyire mértéktartóan, de az utóbbi években stílusként állandósult dokumentatív pózt is lebírvá nyúl KissPál ehhez a történethez, amelynek sziszifuszi sorsa, hogy mindig újra kell mesélni.

A feljegyzések szerint az első világháború kitörésének küszöbén Babits Mihály a közelgő világégést felismerve tébolytal határos állapotban rótt a Nagykörutat, s a háború hírértől akkor még lelkes polgárokat önmagából kikelve igyekezett meggyőzni ünnepi vidámságuk alaptalanságáról. KissPál Szabolcs kiállítása is egy ilyen kiáltás.

KISSPÁL SZABOLCS:
Grey (Hatikva – A remény), 2016

Innen és túl a látványon

A 63. Vásárhelyi Őszi Tárlat

Alföldi Galéria, Hódmezővásárhely, 2016. X. 1. – XII. 4.

LÓSKA LAJOS

Képekkel élünk és képekben értjük meg a világot.

HANS BELTING

Az Alföldi Galériában megrendezésre került Őszi Tárlat anyagát nézve arra a következtetésre jutottam, hogy az idei a beérkezettek, a megállapodottak tárlata. Nincsenek kiugró stílus vagy tartalmi változások a kollekción, minden művész a saját kitaposott útját járva, jó színvonalon dolgozik. Sietek hozzá tenni viszont, hogy napjaink művészeti életében sem regisztrálhatók igazán új kifejezőmódok és eszmék, egy posztmodern utáni világ szelcsendjében élünk. Ami kicsit aggasztónak tűnik, hogy nem mutatkoznak előjelei – vagy csak nekem nem tünnek fel – olyan, a művészetet lényegesen megváltoztató, felfrissítő tendenciáknak, mint amilyen a (neo)avangárd volt az 1960-as évek végén, a new wave expanziója a 80-as évek legelején vagy akár az új figurális festészet megerősödése a 90-es években. Talán majd a ma Y-

KONDOR ATTILA:
Részeseülés a létben II., 2016,
olaj, vászon, 140x120 cm

foto: Dömötör Mihály

foto: Dömötör Mihály

DOBÓ BIANKA:
Emlékmű IV., 2015,
akril, varrott vászon,
95x140 cm

generációjától várhatunk valamit. Őket azonban a számítógépek generálta virtuális valóság érdeklé elsősorban, amely viszont olyan természetű, mint a számítógépes játékok általában, köztes állapotot tükröző: sem nem teljesen valóságos, sem nem teljesen fikció.

Visszatérve Hódmezővásárhelyre, az idén látható körülbelül kétszáz mű némileg kevesebb, mint az utóbbi évek átlaga. Kiváltképpen a szobrászati

és a grafikai anyag tűnik kicsinek, még akkor is, ha köztudott tény, hogy az Őszi Tárlat elsősorban festészeti, ezen belül is a figurális kifejezőmódokat preferáló seregszemle. Az idősebb generáció bemutatását *Galambos Tamással* kezdeném. A 60-as évek első felében diplomázott művész az útkeresés időszakában nonfiguratív képeket is festett, amiről kevesen tudnak. Míg az előző, 2015-ös tárlaton erősen körbevágott groteszk portrékat láthattunk tőle, idén visszatért munkásságának több évtizedes, színes, csodákban gazdag, Pekáry István és némiképpen Berki Viola festésmódjával rokon, naiv és narratív stílusához (*Európa elrablása*). A másik senior, *Váli Dezső* is rothkós, nonfiguratív kompozíciókkal indult, majd zsidótemető-sorozata után kezdte el készíteni máig meghatározó, némiképpen Vojnich Erzsébet és Szűts Miklós művészetével is rokon, üres terű, sötét színvilágú műteremképeit. A jelenleg szereplő *Műterem vasárnap reggel* című alkotásának érdekessége az, hogy megtartotta ugyan korábbi, szürke, barna, fekete enteriőrképeinek azon jellemzőjét, hogy egy nagy üres térbe kicsiny motívumokat/motívumot helyez el, de velük ellentétben a derűs középkék koloritot tette uralkodóvá. A grafikus *Sulyok Gabriellán* ma is meggyőzőek hosszú évtizedek óta rajzolt, már-már kozmikus vonalfelhői. A szobrász *Kő Pál* farönkből kifűrészelt, posztamensre állított görögdinnyeszeletének átfestett parafrázisai viszont nem többek játékos, popos gegeknél.

A következő nemzedék tagjai zömmel a 70-es évek közepén kerültek a pályára. Mint már említettem, igen kevés (sík)geometrikus munkával találkozhatunk a termekben. Ezt a kifejezőmódot *Aknay János* színes téglalapokból és háromszögekből felépülő *Eszéki katedrális*a képviseli. *Dréher János* vakolt felületre emlékeztető képe direkt, plasztikus és nonfiguratív. A helyi illetőségű *Kéri László* figurális-expresszív vásznan az antik Rómából Hódmezővásárhelyre költözött, egy kivételével mezítelen hölgyeként megjelenített párkák láthatók. Ők döntenek minden halandó sorsáról, Klóthó fonja, Lakheszisz kiosztja és Atroposz elmetszi az élet fonalát (*Sors, Párkák*). Ugyancsak a mítoszok, pontosabban a folklórból fellelhető hiedelmek ihlették *Földi Péter* *A nagy kenyér – M. V. J. tiszteletére* című festményét. Földi gyakran alkalmazza a tökéletességet szimbolizáló kört, valamint az arra utaló rostát, kútgyűrűt, fészket. Ezen a vásznan a teljességet a parasztasszony kezében tartott hatalmas, kör alakú, malomkő nagyságú kenyér jelképezi, melynek tetején keresztforma van, ami a frissen sült kenyeret e jellel megszentelő népszokásra utal.

Az egyéni mitológiateremtés szép példája *Fehér László* rajza és festménye. Fehér indulása óta készíti a családi fotók ihlette műveit. Egy 60-as évekbeli amatőr fotó az alapja a *Szüleim I.* címűnek is, amelyen egy Wartburg személyautó mögött a szülei állnak mosolyogva. Szintén fényképből indult ki a feleségét és a fiát megörökítő vásznan, amelyen a két figura a nézőnek háttal megfestve gyönyörködik a kora esti városi fényekben (*Este Gliwicében*). Nem is olyan túl régen, a számos éjszakai képet készítő *Regős István* művészetét tanulmányozva arra voltam kíváncsi, hogy kortársai közül vajon hányan dolgoznak fel hasonló témát. Meglepődve tapasztaltam, hogy többen, mint gondoltam: elég talán *Szűcs Attila*, *Kovács Lehel* vagy *Kondor Attila* nevét leírnom az imént tárgyalt *Fehér László* mellett.

Az anyag legszámottevőbb részét a 2003-ban alakult Sensaria csoport mára már középgenerációvá érett tagjai – *Horváth Roland*, *Kondor Attila*, *Kovács Lehel*, *László Dániel*, *Megyeri-Horváth Gábor*, *Szabó Ábel* – készítették. A társulás módszerének lényege, hogy nemcsak látványhű festésmódot alkalmaznak – hiszen ezt megtették már mások a korábban figurális stílusban

foto: Dömötör Mihály

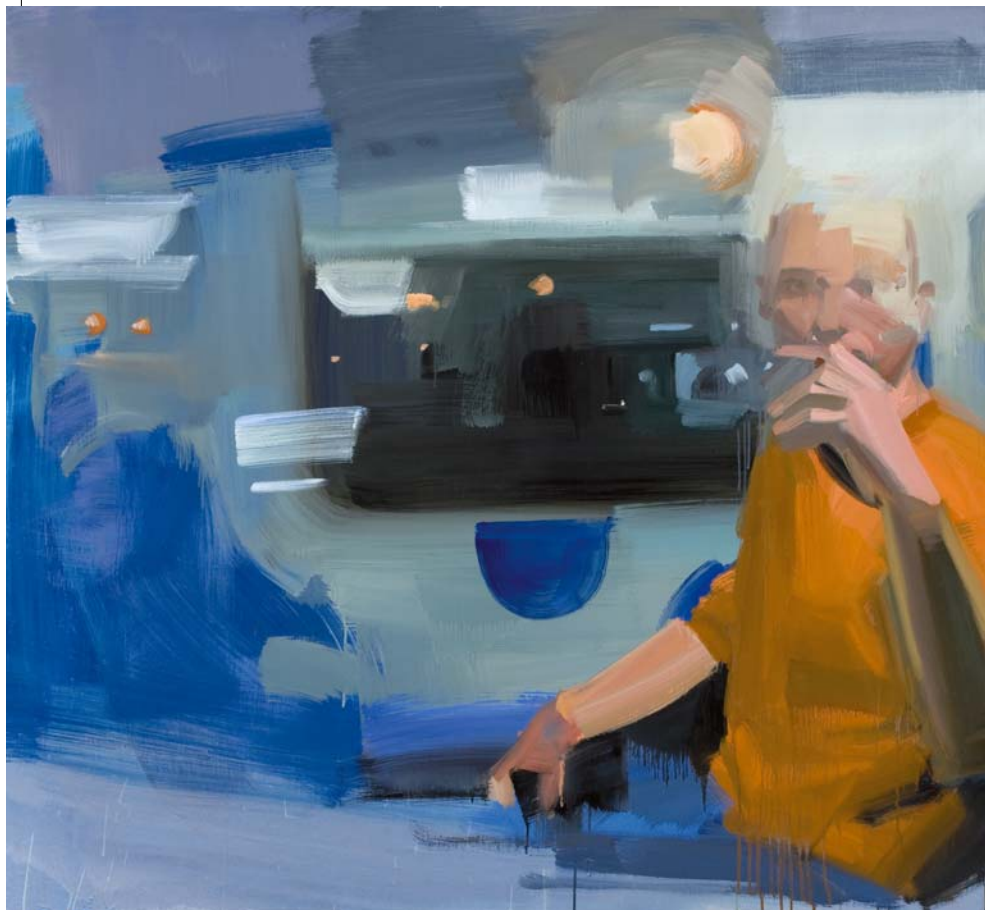
alkotó Konkoly Gyulától Lajta Gáborig –, hanem a művészettörténetben fellelhető, meghatározó művészegyéniségek stílusát is beépítik parafrázisként, utalásként műveikbe, emellett újra felfedezik a tájképet, a csendéletet, a portré műfaját.

FÖLDI PÉTER:
A nagy kenyér – M. V. J. tiszteletére, 2016, olaj, farostlemez, 103x103 cm

VÁLI DEZSŐ:
Múterem vasárnap reggel – A/2015/69, 2015, olaj, farostlemez, 79x82 cm

foto: Dömötör Mihály

foró: Domotör Mihály

Illendő kicsit részletesebben szólnom a fődíjjal jutalmazott Kondor Attila *Részesülés a létben I-III.* című triptichonjáról. Kondor is látványfestőként indult, ám az évek folyamán egyre inkább a fogalmi kifejezőmód felé orientálódott. Képein a táji részleteket felváltották a különböző klasszikus építészeti motívumok, amelyek a Kiscelli Múzeum templomterében megrendezett 2015-ös festmény-film installációján különböző tájképrészletekre vetültek. Már ebben a produkcióban is megjelent az a titokzatos ég alatt és víz fölött lebegő hegy, amely a Hódmezővásárhelyen szereplő triptichonjának fő motívuma és egyben a természet mítoszának, az Isten közelségének a jelképe. A középső elemet, a havas ormot a két oldalsó táblán a kirakatüvegen és üvegajtón keresztül tükröződő két másik kopasz szirt mintegy megsokszorozza, megidézve a romantikus Caspar David Friedrich természetábrázolásainak fenséges hatását.

Fel kell hívnom a figyelmet még a sensariásoktól nagyjából egy évtizeddel idősebb

Nagy Gábor György fotón már feldolgozott, némiképpen metafizikus enteriőrjére (*Kísérlet I.*), amelyen ezúttal egy félig nyitott ajtón át vethetünk pillantást egy folyosóra, valamint az azt megvilágító hatalmas gömbégőkre. *Nádas Alexandra* képtáblái oltárszárnyakhoz hasonlítanak (*Hordozható azilum I-III.*)

A fiatalabb korosztályhoz tartozók közül három alkotót emelek ki. *Czene Márta* rajzán a fekvő lányok testrészeinek meghökkentő vágása vonzza a tekintetet, *Jagicza Patrícia Linda* kvázi geometrikus, hullámos papírlaphoz hasonló téglalapot jelenített meg kék tónusú

LŐRINCZ TAMÁS:
Önarckép, 2016,
olaj, vászon, 100x110 cm

A fénykép objektivitásához, a hiperrealista látásmódhoz legközelebb álló Szabó Ábel az idén is lenyűgözi a látogatókat szlömösödő, lepusztult (kül)városrészeivel, épületeivel, egyszerre objektív és virtuóz stílusával (*Emlékezetből kiesett táj, HÉV-megálló*). Megyeri-Horváth Gábor *Esthajnalcsillagján* a vörösesbarna tónusú háttér előtt megjelenő három női akt viszont egy barokk allegorikus kompozícióra emlékeztet. *Lőrincz Tamás* önarcképét az egyéni karakter expresszív megragadása és az azt elidegenítő, elfedő hideg kolorit jellemzi (*Önarckép a Funicinó felé*).

GALLOV PÉTER:
Ikonskála I., 2015,
grafit, papír, 29x44 cm

foró: Domotör Mihály

Fotó: Csikszentmihályi Márton

Fotó: Dömötör Mihály

képén, Dobó Bianka pedig a Széll Kálmán tér épületeit és a metrójárót örökítette meg redukált színhatású, szinte grafikus városképén.

Mint ahogy már írásom elején megjegyeztem, a szobor és a grafikai anyag nem volt túl számottevő, de néhány érdekes mű akadt köztük. Mindenekelőtt két ifjú grafikusnak, Mórocz Istvánnak a hidegtűi, valamint Gallov Péternek a nagy műgonddal megrajzolt skorpiós lapjai érdemelnek említést. A szobrászati anyagban Nagámi munkája képviseli a Csiky Tibor fellépése óta meghatározó geometrikus tradíciót. Sejben Lajos bádogformába foglalt mini könyvbobjektjei engem a Borges-féle, a világegyetemet modellező bábeli könyvtár egy szegmensére emlékeztetnek (Könyvoltár I, II). Szmrecsányi Boldizsár fényesre polírozott márvány kompozíciója könnyed és elegáns.

Drabik István az utóbbi években felhagyott a rá hosszú éveken keresztül annyira jellemző, hegesztőpisztollyal felrakott, rücskös felületű kisszobrainak készítésével, és áttért a simább, lágyabb, hullámzó felületű, stilizált figurák kivitelezésére (Fekvő).

A szalon jellegű vásárhelyi kollekciónak képzőművészetünk látványra épülő irányzatait állítja a középpontba. A munkák többnyire narratívák, figurálisak. Ha a mögöttes tartalmukat is szeretnénk megismerni, érdemes megfogadnunk a neves művészettörténésznek, George Kublernek a műalkotás befogadását segítő eszme-futtatását, mert így valóban maradandó élményben lehet részünk: „A műtárgyak (...) kapura hasonlítanak: azon keresztül juthatunk be a festő terébe vagy a költő korába, egyszóval a művészi tapasztalás valamilyen gazdag birodalmába. De ehhez a látogatónak is fel kell készülnie: ha érzéketlenül vagy szellemi fogékonyság nélkül lép be, semmit sem fog látni.”

DRABIK TAMÁS:

Fekvő,
hegesztett vas, 23x26x16 cm

JAGICZA PATRÍCIA LINDA:

Kind of Blue – Don't Panic, 2016,
olaj, vászon, 140x110 cm

Díjazottak

Kondor Attila
Szvet Tamás
Földi Péter
Ámmer Gergő
Papageorgiu Andrea
Király Gábor
Jagicza Patrícia Linda
Kovács Lehel
Nádas Alexandra

Incze Mózes
Király György
Boldizsár Gábor
Szabó Menyhért
Takáts Márton
Lukács István
Kósa Gergely
Sejben Lajos
Dobó Bianka
Gallov Péter

Munkajutalom

Mórocz István
Gheorghita Borbála

Különdíj

Bányay Anna

Tájak és véglények

A díjazottak kiállítása

Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely, 2016. X. 1. – XII. 4.

EGED DALMA

A 63. Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlattal egy időben nyílt meg a Tornyai János Múzeumban a tavalyi három díjazott kiállítása: *Gaál József*nek, aki tavaly Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város fődíját és a Tornyai-plakettet vehette át, *Mórocz István* grafikusművésznek mint az előző év Rudnay Gyula Művészeti Ösztöndíjasának és *Bíró Botond* festőművésznek, aki a Fiatal Festők Nívódíját nyert el.

GAÁL JÓZSEF:

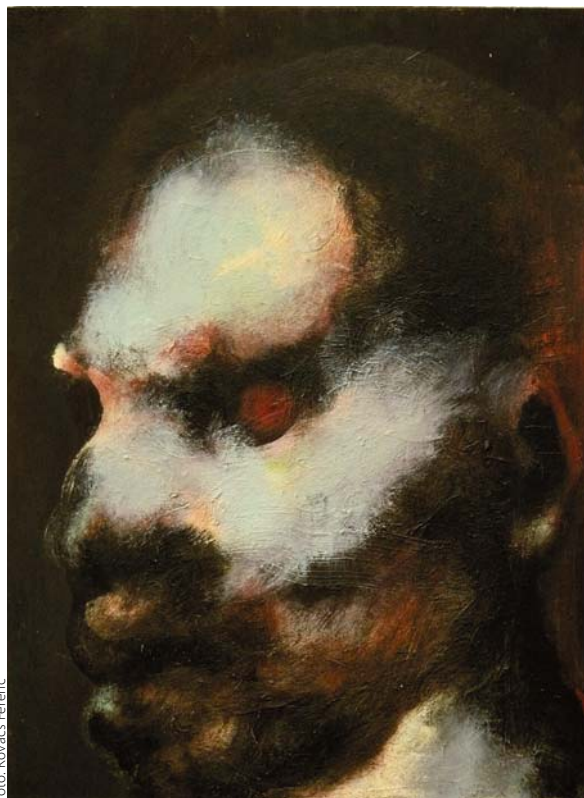
Persona Fragmenta, tanulmányfej II., 2014, olaj, karton, 52x38 cm

Véglények arcképcsarnoka – Gaál József kiállítása

A *Persona* című kiállítás a művész elmúlt tíz évének munkáit fogja egybe – kezdve egészen a 2006-os *Dühös ember*-sorozattól a *Vésett arcok* című képek néhány darabján át egészen a legfrissebb, *Arc* című képekig –, valamint bemutatja, hogy Gaál meddig jutott el a portré hagyományos elképzelésének leépítésében és az arc deformálhatóságával való kísérletezésben.

MÓRO CZ ISTVÁN:

Ritmus VII., 2016, alumíniumkarc, hidegtű, mezzotinto, 100x70 cm

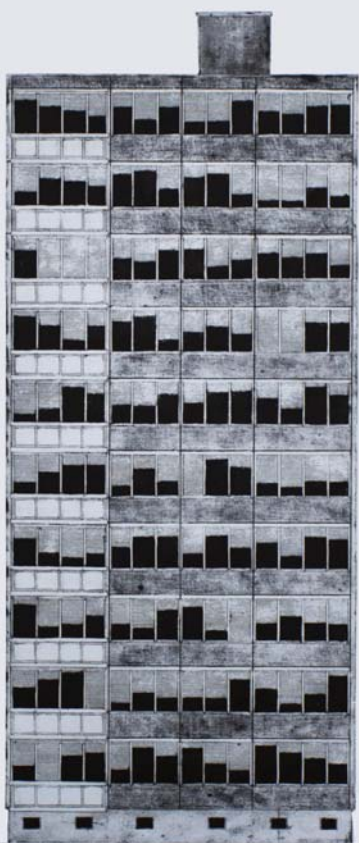

for: Kovács Ferenc

A szétfosló, torzult portrék mindegyike egyediséget mutat, azaz az arcokon individuális tulajdonságokat ismerhetünk fel, azonban érezhetően ezeknek a lényeknek még sincs sem személyisége, sem sorsa. Gaál modelljei inkább olyan lények, akik az arcvonásuk széthullásával egy általános értelemben vett személyiség dilemmáit és az őket ért traumákat demonstrálják. Az arcok mindegyike kifejezéstelen, az egyediség nem is annyira az arcfarmából vagy valamilyen hangsúlyos tulajdonságokból fakad, hanem abból, hogy mindegyik portré máshogyan, másfajta torzulást mutat fel. Ez különösen jól látszik a kezdeti *Groteszk I–II.* és *III.* című képeken, ahol leginkább érezhető Francis Bacon alakjainak hatása: ezek a széles ecsettel felvitt portrék a grimaszok által mutatják meg az arcot ért erő volumenét, a szétkent, hússzínű vonások miatt mintha az egész arc egy dinamikus, görccsszerű mozgásban lenne.

A portrék egy másik fajtájára ezzel szemben épp a merevség, a mozgás hiánya jellemző (habár még ezek a töredezettségnek vagy akár a bomlásnak kitett arcok is élettel telinek hatnak). A Gaál által festett statikus arcok erő egyensúlyi pontjaiként mutatnak vissza az őket ért deformáló folyamatokra. Ide tartoznak többek között a *Persona Fragmenta* című sorozat darabjai vagy a *Vésett arc*-sorozat művei, amelyek formáit a művész festés előtt először kivéte vagy reliefszerűen kifaragta.

for: Kovács Ferenc

A mostani tárlaton látható friss portrék (*Együgyű I. II. III.* és az Arc-sorozat) valamivel hidegebbek: a faltokban felvitt fehér festék és a szemüregek sötétjének a kontrasztja, valamint a merev fejtartás miatt az arcok visszafogottabbnak, távolságtartóbbnak szinte zárkózottnak hatnak.

Egy vidék lehetőségei – Mórocz István kiállítása

Mórocz István tárlata tulajdonképpen olyan, jelentéktelen helyszínekből álló tájképsorozat, amelyek mindig kívül esnek az utazó figyelmén. Azok a nem igazán érdekes helyek, ahol nem történik semmi, inkább csak amolyan örök háttérképek, amelyek mellett állandóan elhaladunk. A kiállított, azonos alakú és méretű fekete-fehér paneleket éppen ez, a látványosság hiánya köti össze: a tájak egyetlen szereplői a tablók közepére tájolt épületek, melyek inkább skicceknek, vázlatoknak, lehetőségeknek tűnnek a valószínűtlenül egyenes talaj és az éles kontúrok miatt. A préselt, leegyszerűsített formákból összeálló táj nem egy konkrét vidék, hanem egy tetszőleges külváros esszenciális látképét vagy egy esetlegesen megnevezett két nagyváros közötti útszakaszt idéz fel.

A minimalistának nevezhető tájképeken sehol egy emberi alak, a sötét, félig nyitott ajtók, az omladozó falusi házak és az ipari zónák mind a kihaltság érzését erősítik, azonban a tárlat egésze mégsem életidegen. A kiállítás ritmikuságát a panelek variálhatósága és az épületeket monoton mivoltukból – gyárépület, omladozó falvak képei, panelházak sora, majd ismét gyárépület – kibillentő ismétlések adják. Mórocz tábláit nem érdemes külön-külön kezelni, a képek hol három, hol négy tablóból álló csoportokba tömörülnek, egyik esetben egy gyár teljes látképét, míg egy másik esetben egy megduplázott toronyházat vagy egy megnégyszerezett raktárépületet láthatunk. A visszatérő elemek és a megismételt panelek kiszámíthatatlanná, öntörvényűvé teszik a házsorok egyhangúságát, a csoportok egymással és egymáshoz képest így nyерik el jelentőségüket, és ezek teremtik meg a tárlat ritmusát.

Mórocz István 2014-ben végzett a Magyar Képzőművészeti Egyetem Képgrafika szakán, Eszik Alajos és Szurcsik József osztályában. Tavaly elnyerte a Rudnay Gyula Művészeti Ösztöndíjat, a mostani, *Ritmus* című tárlat a fiatal művész harmadik önálló kiállítása.

Eleven elemek – Bíró Botond kiállítása

A tavalyi tárlat Fiatal Festők Nívódíjának nyertese, Bíró Botond legfrissebb képei olyan bizarr, rémmesékhez illő tájakon játszódnak, ahol minden és mindenki zavarba ejtő.

A képeken a széles ecsettel felvitt szürkés közegből, a kidolgozatlan festékvonásokból tűnnek fel a félig állati, félig emberi lények, az androgün figurák vagy a felismerhetetlen, steam-punk történetekbe illő tárgyak. Az ilyen kidolgozatlan zónák

for: Kovács Ferenc

és meghatározhatatlan alakok keveredése okozta bizonytalan légkör azonban mégsem tűnik félelmetesnek, inkább csak baljóslatúnak. Az egyik képen egy úrhajóban ülő, közönyösen bambuló, malacorrú ember vagy emberfejű malac várakozik, a másikon egy kiöregedett cirkuszi erőművész, esetleg szuperhős áll a kertje előtt vagy egy szerzetesi ruhába öltöztetett madár koldul. A *Sláger* című festményen hiába láthatunk egy század eleji női lovaglósoknyában álló alakot hatalmas, ordító csecsemőfejvel, a rosszul összeillesztett testek vagy felcserélt végtagú lények mégis ártalmatlannak tűnnek. Az alakok sokkal inkább zavartságot tükröznek, mintha maguk sem érték, hogy kerültek ilyen helyzetbe...

Bíró festményein a színhelyek káfkai értelemben időtlennek tűnnek, a konkrét cselekvés nélküli alakok az embert és környezetét bemutató dokumentumfotók beállításaira emlékeztetnek. A lények születésének egy lehetséges állomását mutatja be a *Visszafelé* című festmény: egy piros ruhában modellt ülő nő látható rajta, egyelőre fej nélkül, mintha esetében még nem dőlt volna el, hogy milyen fejet fog kapni: férfit, nőt vagy esetleg állati eredetűt.

BÍRÓ BOTOND:
Kertem, 2016,
vászon, olaj, 110x90 cm

Nulladik típusú találkozások

Szentendre mint a művészet fővárosa

DEÁK CSILLAG – KÖLÜS LAJOS

Szentendre, különböző helyszínek, 2016. X. 16-ig

20 kiállítást, 60 programot és 90 alkotó részvételét hirdeti a szentendrei Art Capital-rendezvénysorozat nulladik évi katalógusa. Az igényes kiadvány fellelhető a város több pontján, nemcsak a kiállítóhelyeken, hanem kávéházak pultján, vendéglők teraszán is. De ha nem figyelünk fel erre, a nagy plakátokon túlmenően, lépten-nyomon, padokon, földön, kövön, ablakban

A programok összekötő eleme az idő. Az idő fogságában élünk. Az ember művészettel védekezik, szól be feLugossy, most van mire vesztegetni az időnket, zavarba ejtő a bőséges választék, de választanunk kell. Az idő mindenkit beszorít a saját porhüvelyébe. A HÉV-állomás közelében, a posta épülete előtt mindjárt belebotlottunk *Gruppo Tökmag Obeliszkjébe* és *Diénes Attila Véletlen találkozás* című művébe. Az Obeliszk köztéri mászófal lehetne, messziről nézve akár katonai őrbódénak is képzelhetnék. Őriz is, mivel közvetlenül *efZámbó István* felmutató női ujjat ábrázoló pop art szobrára reagál, melynek a posztamense az Obeliszk belsejében rejtőzik és állít emléket neki. Vagyis emlékmű, megmászni nem lehet.

Diénes Attila szoborkompozíciója az origó pontra tekint vissza, amikor az élő anyag önmagát mint létezőt felismerte. A Földünk az a környezet, ahol mai tudásunk szerint a közeli mindenségben társak nélkül élünk. Univerzum kontra Föld.

Téblábolunk a kavicsos téren, újból feLugossy László fenomen szövegeit nézzük és olvassuk. Kitalálta saját magát. Sok aranyköpése az idővel kapcsolatos. És hol van *efZámbó*, vagyis Öcsike, feLugossy barátja? A Ferenczy Múzeumban. Ideje van a belső térnek, *A gyönyör visszhangja* a kiállítás címe. Már Szókratész is érkezett a gyönyörről és a fájdalomról, mondván, mindegyik lehet nagy és kicsiny, heves és gyöngye, a gyönyör és a fájdalom, bár két külön dolog, egy csúcsban fut össze. A gyönyör nem azonos a jóval, a fájdalom meg a rosszal. *efZámbónál* a szerelmi vágy, Erősz jelenléte burkolt, rejtett. Az emberi állapot és természet sajátosságai kapcsolódnak össze tabuk nélkül, a gyönyör természetét vizsgálja. A festészet gyönyöréét. A korai fotómontázsok és a legújabb képek reflektálnak egymásra, mutatva, hogy *efZámbó* nem ugyanaz, mint régen volt, de a mai *efZámbó* mégsem különbözik a régitől. Mert a művészet szelleme uralta és uralja ma is minden művészi és emberi gesztusát. Nem tud kilépni önmagából, és nem is akar. Művei filozofikusak, túl a látványon, a gondolat az, ami egyszerre jellé és a jel meg gondolatává lesz. Ezek a jelek segítenek *efZámbó* mesés kozmoszában eligazodni, de a jelek kontextusa az izgalmas, miként is válnak egy kompozíció részeivé,

foró: Berényi Zsuzsa

FEHÉR LÁSZLÓ:

Répamese
(az Emléknymatok című sorozatból), 2016,
akril, olaj, vászón

nyomatott szövegeket olvashatunk. Feketen és fehéren, sőt fekete alapon fehéren is. *feLugossy László* vezet minket, mintha turistajelzéseket tenne ki, merre menjünk. Meg is vezet, szövegei megállásra kényszerítenek. Nincs időm semmit mondani, állítja, és azt is megtudjuk: Van aki ingyen pszichedelikus.

miként is értelmezhetők ezek a jelek a gyönyör visszhangjaiként. Az idő új és újabb dimenzióját nyitották meg a művek a 60-as évekbeli naplókkal, rajzokkal, montázsokkal kiegészítve. Groteszk helyzeteket látunk, és mégis türelem hatja át ezen alkotásokat. Az idő türelem és kínja is, el kell viselni, nincs más idő, csak jelen idő van, a most nagyon fontos. eFZámbó nem a jövő időre koncentrálna, hanem a jelenre, ezért teszi zárójelbe a jövőt, és talán a múltat is. A dolgok most dőlnek el, ehhez bátorság és merészség is kell.

A Ferenci Múzeumban látható *Fátyol Viola Köztünk marad* című kiállítása is. Sötét tónusú és az arcokkal játszó fotói a családi kötelekekről szólnak, talán kissé idillikus pillanatokkal. Fátyol Viola nagymamája tésztát nyújt az egyik fotón, és úgy tűnik, mintha ma lenne, mintha közöttünk lenne. De az emlékezet fogságába zárta a halál. A múzeum harmadik kortárs kiállítása *Asztalos Zsolté, Felújított emlékezet* címmel. Mintha az idő felét látnánk. Restaurált bútorokat, régi könyveket vág ketté, néha harmadába, sőt kisebb szeletekre bontja. A tárgyak fénylő holtát látni. Asztalos redukál azzal, hogy szétvág valamit, precízen és szakszerűen. Ezzel maga is restaurátor lesz, és egy új tárgyat alkot, ezzel az emlékezet új dimenzióját jeleníti meg. Elkülöníti az elkülöníthetlent. Balassa Péter szavait idézve: teremtésről, rajzolatról, formáról alkotott elképzelésünket keresztülhúzza és meghazudtolja. Asztalos is valami ilyesmit tesz. Ránk pirít, ez egy ilyen ország, ez egy ilyen tárgy.

Kilépünk a szabadba. A Duna-parton nagy molinó hirdeti: *River-Pool*. Méteres vízballonok hajózási ütköző bójákon. *Vincze Ottó* látványközpontú installációja a Dunán az egykori szentendrei kikötő helyének közelében került vízre, ahonnan egykor a város vízi úton kereskedelmi kapcsolatot tartott Európa távoli pontjaival. A színes golyókon számjegyek, a kakuktojásként ott levő fehérreken hajdani kereskedelmi jelek olvashatók, ezekből néhány a szentendrei házak homlokzatán is felfedezhető.

Ez nem Billiárd fél tízkor (Heinrich Böll). Itt nincs tempólökés, áll a játék, bár a folyó mozog, és minden golyó játékban van, mert átveszi a hullámszás mozgását, amit az elhaladó hajók keltenek.

A Barcsay Múzeumban *M(nár)k* (Igor Minarik) *Időtlen jelenlét* című kiállítását láthatjuk. Az idő tautológia is, elmerülünk benne, akár korábban a folyóban. Az időnek is sodrása van. *M(nár)k* absztrakt műveinél végleg lemond az elbeszélő címekekről, tárgyasítja a műre fordított időt: alkotásait kezdetük és elkészültük dátumával jelöli. Olyan ez, mint a születés. Van kezdet, van vég is. Nyitott és zárt rendszereket hoz létre, az arányokat mutatja fel, miközben elmerül a szín és a nem szín változataiban. A láthatatlant akarja láthatóvá tenni. Forma és ornemens ellentétét foglalja egységbe.

A Vajda Múzeumban *Majdnem tárgyak* fogadnak. Majdnem. Kolozsvárról, még hozzá az Ecsetgyárból érkeztek. A kiállítás címét, a tárgyak viszonylagosságára utalva, Sorin Neamțu művei inspirálták. Az Ecsetgyárban alkotó kortárs román és romániai magyar művészek a múlt és a jelen tárgykultúráját vizsgálják. *Răzvan Botiș Wash and Go* (2008) című objektje nem majdnem tárgy, hanem több, mint tárgy. Lábra is csatolható az irreálisra magasított sűrűlőkefe, de a testsúlyt valószínű nem viselné el. Funkcióját tekintve a túldimenzionált tárgy használhatatlan, se menni, se tisztítani nem lehet vele.

FÁTYOL VIOLA:
Mama után, 2013,
injekt pigment print,
67,8x102 cm

FELUGOSSY LÁSZLÓ:
Szövegek bárhol, 2016,
Eldobható művészet,
public art projekt, Szentendre

foto: Berényi Zsuzsa

BETUKER ISTVÁN:
Rossz ágy, 2013,
olaj, vászon

Mint a koturnus, jelképként is értelmezhető. Színház. A kolozsváriak korábbi, nagyszerű műcsarnoki kiállításának résztvevői közül ismét jelen van néhány művész, például *Betuker István* és *Berszán Zsolt*. *Betuker Rossz ágy* (2013) című olajképén nincs jelen az ágyban fekvő, mégis érezni a szenvedését, a matrac gyűrött, gyötört hússzíne is erre utal, és bár nincs koporsó a képen, az mégis a halált idézi fel. *Berszán Zsolt* cím nélküli munkáit bitumenből formázza meg, mintha forró láva törne fel a földből, a felületen anyagihiány is keletkezik. Nem tudjuk, hogy természeti katasztrófát látunk vagy egy emberi tevékenység adott pillanatát. *Sorin Neamtu Akció gördülő szófával* (2013) című videója és objektjei félgömbök világát idézik meg. A szófa majdnem szófa. A gömb birtokbavétele Sziszfuszra utal, bár itt nem maga gördíti a követ, mégis mindig újrapróbálkozik, számára nincs elvesztegetett idő, teszi, amit tennie kell.

Gáspár Szilárd Teljes kontaktus az anyaggal (2015) című műve boxsákra emlékeztet, amely már deformálódott az ütések által. *Vlad Olariu Glory Holes* (2016) című műve

ASZTALOS ZSOLT:
Felújított emlékezet

profán alkotás. Nem Jézus sebét látjuk. A szivacsnak látszó tárgy valójában gyanta, homok, üvegyapot, hungarocell anyagból áll, felületén számos lyuk tátong, az idő az elhasználódásban vagy a szándékos rongálásban érhető tetten. Ugyanazokból az anyagokból alkotja meg az *Eurázsia Hercegnője* (2014) című szobrát. A hercegnő testén a sárga hullahoppkarika talán glória volt, csak kicsit lecsúszott. *Dan Măciucă Amid Park* (2016) című festményén a pusztulásnak indult természetet, az eltűnő nyírfaligetet látjuk. Színvilágát a vörös és az elmosódó fehér és fekete ellentéte adja, talán egy végzetes esemény helyszínén vagyunk

A rendezvénysorozat legnagyobb kiállítása a MűvészetMalomban látható *Elvesztegetett idő* címmel, amely utalás az *Eltűnt idő* nyomábanra, vagy inkább parafrázis. Az idő folyton elillan, folyton felvillan az emeleteken vagy lent a földszinten. Egy-egy mű beszédes, meg sem szólal, de néha ordít. Emberi történetek elevenednek meg, a személyhez kötött idő. Mindjárt a földszinten *Marina Abramović A sikoly* című (2013–2014) videóját látjuk és halljuk. Képeretbe állított személyek, férfiak és nők, fiatalok és idősek nem annyira sikítanak, mint inkább teljes erőből ordítanak, mintha az életükért kiáltanának, az elvesztegetett időt szeretnék visszaperelni.

Nagyrészt közismert művészek alkotásait látjuk. Sőt, a kolozsvári *Berszán Zsolt* újabb cím nélküli, ez évben készült alkotásait is, de itt most fém alapanyagot használ. *Fehér László Vízen* (az *Emléknymatok* című sorozatból) című, ez évi alkotása most tondó formát kapott rózsaszín háttérrel, és ez a szín jellemzi *Fehér* további kiállított képeit is. A színválasztás nem véletlen, az emlékezés megszépítő erejét hangsúlyozza. *Jelena Bulajić Mica* (2016) című műve az öregedésnek azt a pillanatát ábrázolja, amikor az ember belső kisugárzása töretlenül érvényesül, képes felülemelkedni a mindennapi szenvedéseire és az időn. Hatalmas méretű portréi fotónak tűnnek, holott vegyes technikával készültek. Nem a látvány orgiáját tapasztaljuk meg, hanem azt, ahogy az idő egy emberi arcon megjelenik és kibomlik, akár egy rózsza. *Sorin Neamtu Vizes függöny* (2015) című

foto: Berényi Zsuzsa

foto: Berényi Zsuzsa

KIS RÓKA CSABA:
Dentális emlékezet, 2016,
olaj, vászon

műve több változatban látható, a színek és formák játéka követhető nyomon. *Farkas Ádám Kibontott fehér oszlopa* (2015) festett amerikai diófa. Az idő diófáját látjuk, bár termést már nem fog hozni többé. Így is tovább él. *Szűcs Attila Nő a mocsárban* (2016) című képe a katalógus borítóját díszíti. A virtuális világba tévedünk, ahol a valóság is képzeletbeli. Szűcs Attila elképzelt idejében a szemünkbe helyezett kamerával éljük át a virtuális valóságot. Ahogy René Magritte figyelmeztetett pipás festménye kapcsán, miszerint ez nem egy pipa, Szűcs Attilánál se a címben megnevezett mocsár jusson eszünkbe. A fehér szoknyás fiatal nő természetbe való beleolvadását, az ismeretlen iránti vágyódását látjuk. A kompozíció titokzatos, nem tudjuk

mi lesz a fiatal nő sorsa. *Veres Szabolcs* cím nélküli (2016) képe az enteriőr színgazdagságával ragad meg, és stílusparafrazisként is felfogható, a *Piknik Jósikafalván* (2013–2016) groteskségével hívja fel magára figyelmet.

Külön szekcióban láthatjuk *Németh Ágnes* drótból és vesszőből készített szobrait *Napóra-sorozat* címmel. Földön, falon, levegőben állnak, függenek az alkotások. Sajnálatos, hogy ez az unikális, megragadó szoboregyüttes tárlat a tárlatban, kissé aránytalanul kiemelt a többi kiállító művéssel szemben. A helyszűkéből adódó zsúfoltság amúgy is zavarja az egyes művek érvényesülését.

Mítoszok, legendák születtek, keltek ismét életre. A folytonosságban megszakított idő lett a mindennapjaink kerete. A történelem lapjai megváltoztak, csak mi élők nem változtunk. Hiába használunk

PETER KOGLER:
Cím nélkül, 2002,
számítógépes animáció,
térinstalláció

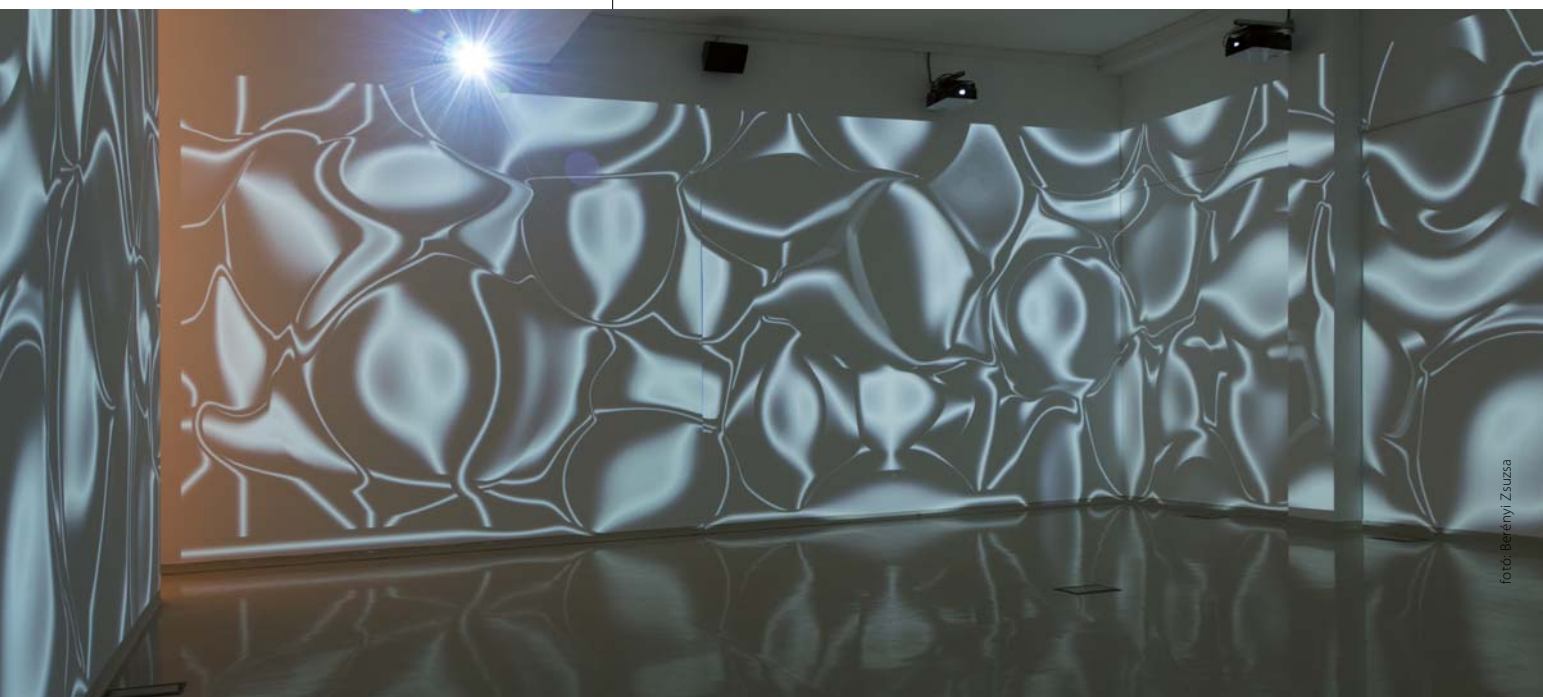

foto: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

VINCZE OTTÓ:
River-Pool, 2016,
térinstalláció a Duna vizén

okostelefont, csak túlélők vagyunk, akik emlékezettel terhesek. Akaratlanul is felejtünk, sőt olykor szándékosan is. Az élni akarás vörös fonalként húzódik át a kiállításokon, tárgyi és kompozíciós értelemben egyaránt. Tömeggé váltunk, szürke tömeggé, de lehet, hogy mindig is szürkeké voltunk. A szürkeké hegedősei. Az új lehetőségek világában kevesek igazodnak el, kevesek

SZÜCS ATTILA:
Nő a mocsárban, 2016,
olaj, vászon, 140x190 cm

a szerencsések, akik meseszerű pályát és életutat futnak, járnak be, itthon vagy külföldön. *Erdély Miklós* is része a tárlaton megjelenő történeti vonulatnak *Időutazás I–V.* (1976) című fekete-fehér fotóival. *El-Hassan Róza Ébredés* (2012) című faszobra a régi és az új anyagok felhasználásával az emlékezés töredezettségére is utal. *Kis Róka Csaba Dentális emlékezete* (2016) a fájdalom abszurd és szürreális emlékezete. *Florin Stefan Az alvás* (2014) című képe Szinyei

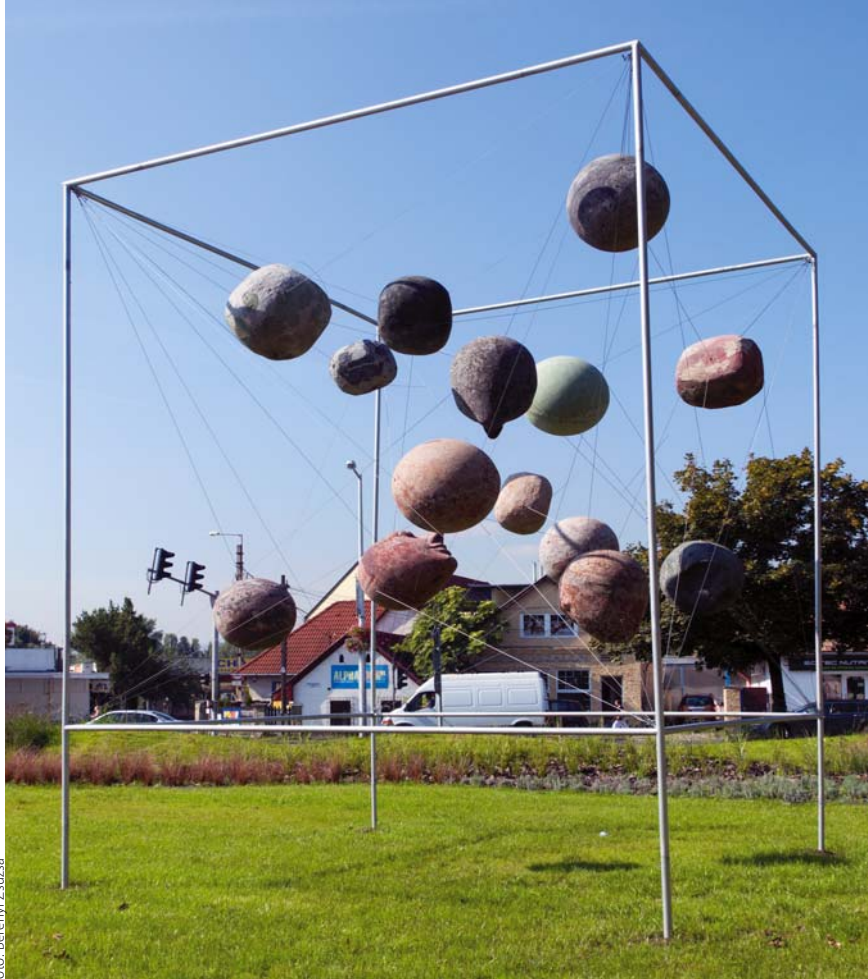
Merse Pál Majálisának parafrázisa is lehetne, bár nem egy idillikus társaság piknikje jelenik meg, hanem ahogyan egy zenekar férfitagjai alva múltatják az időt. Az egyik legrangosabb kiállító művész *Reigl Judit*. Két nagyméretű képét is látjuk, sajnos a szűk folyosóra elhelyezve, így nem tudjuk kellő távolságból szemlélni. Az osztrák *Peter Kogler Cím nélküli* (2002) videómunkája az egész termet betölti, megállásra készíti a látogatót. A kép, a hang és az idő viszonyát emeli be a térbe. Mintha az űrben járnánk.

Kitörődött életünk múltjának jelentős része. Rádöbbsentünk, hogy elvesztegett időben éltünk, sőt utána is ebben az időben élünk, tehetetlenségünk csak látszólag változott meg. A centrális világkép régen eltűnt, ma már

fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

a filozófia sem igazítja el az embereket az életet érintő kérdésekben. A mindennapi élet és a jövőkép is relativizálódott, esetlegessé vált, a teljesség utáni vágy azonban megmaradt az emberben, miközben érzi az idő töredezettségét. Az *Elvesztegetett idő* című kiállítás körbejárja ezt a problémát, egyedi válaszokat próbálva adni a felmerülő kérdésekre. Az idő kikezdi az emlékezetet, az emlékezet meg időtlenné válik. A szabadság és az idő sokszor összeütközésbe kerül, és az ember magára marad, magának kell meghoznia a döntéseit. A kiállításokon részt vevő művészek sokféleképpen közelítik meg a kérdéseket. Ez azt a látszatot kelti, hogy nincsenek egyértelmű válaszok. A környező országokból számos művész van jelen, műveikben a kelet-közép-európai közös sorsból is adódó időfelfogás hasonló jegyeit fedezhetjük fel, miközben nagyon is polarizálódik művészeti törekvésük.

A Gulyás Gábor által indított *Art Capital* című rendezvénysorozat összművészeti szempontokat képvisel. A kiállítások mellett és ezeket kiegészítve láthatunk mozifilmeket, hallgathatunk koncerteket, részt vehetünk írókkal való találkozásokon, felolvasóesteken, művészettörténészek, kurátorok tartanak tárlatvezetéseket. Workshopok, konferenciák is színesítik a programot. A koherens és távlatos koncepció üdvözlendő, következetes megvalósítása további erőfeszítéseket és anyagi forrásokat igényel. Kérdés, hogy ezek az anyagi források a jövőben is rendelkezésre állnak-e majd.

Gulyás Gábor fesztiválhangulatot is teremtve próbálja legitimálni azt a törekvését, hogy a közönség minél szélesebb köréhez eljuttassa a művészetet. Szentendre ma is a képzőművészek városa. Hogy a képzőművészet fővárosává sikerül-e válnia, azt a következő évek Art Capital-rendezvényei mutatják meg.

DIÉNES ATTILA:
Véletlen találkozás, 2016,
public art-projekt,
Bizottság Park, Szentendre

EF ZÁMBÓ ISTVÁN:
A gyógyuló ikon fűrésszel,
2000, olaj, farost,
70x50 cm

fotó: Berényi Zsuzsa

Szövetség ember és természet között

A személyes realizmus jelenléte
Feleky-Fetter Frigyes művészetében

GYÖRFFY SÁNDOR

Mihelyt a művész a természet bármely jelenségét megragadja, az nem tartozik többé a természethez, ellenkezőleg, úgy is mondhatnánk: ebben a pillanatban teremti a művész, miközben kiragadja belőle mindazt, ami jelentős, jellegzetes, érdekes, vagy helyesen szólva, csak most helyezi bele a magasabb értéket.

FELEKY-FETTER FRIGYES:

Halász napfényben,
gouache, papír, 50x60 cm
HUNGART © 2016

A különböző idézetgyűjtemények szerint Goethe mondta vagy írta ezt a mondatot. Ebben az értelemben a természet valamennyi megjelenési formájával forrássá lehet minden olyan műalkotásnak, azok műfajától függetlenül, amelyeket általánosan elfogadott szóhasználatralva természetelvű műveknek nevezünk. Ideértve természetesen a legtöbbet ábrázolt lény, az ember – aki maga is a természet része – modellként való szerepeltetését is. Vagyis a természet ihletként, hangulatforrásként funkcionál, és a művész

FELEKY-FETTER FRIGYES:

Padon ülő barátnők,
tempera, papír, 21x29 cm
HUNGART © 2016

által megragadott jelensége nem tartozik többé korábbi önmagához, csupán arra szolgál, hogy a művész számára érdekes részei – Goethe szavaival – a belehelyezett magasabb érték által műalkotássá lényegüljenek át.

Azoknak is lehet némi igazságuk, akik szerint a természeti jelenséget megragadó művészi aktust szükségszerűen megelőzi a természet embert (művészt) megragadó éltető ereje, amely a festő számára „az engedelmesség földje, hol földszalagok, utak, falvak és szekerek a dombhajlások szelíd parancsainak engedel-

meskednek, a változatosságé, hol a hegyek és dombok vonala is a földnek valamilyen belső ritmusára táncol, táj, melynek uralkodó eszméje nem az igazság, hanem a szeretet, nem a következetesség, hanem az engedékenységek, nem a fanatizmus, hanem a megértés.”¹

Nem tudhatjuk, ismerte-e Feleky-Fetter Frigyes magyar festőművész Ravel 1929–1930-ban komponált zeneművét, a *Zongoraverseny bal kézre* címűt. Tudott-e arról, hogy megrendelője Paul Wittgenstein osztrák zongoraművész volt, aki az első világháborúban elveszítette jobb karját. A francia zeneszerző és a Monarchia katonája, zongoraművész a front két ellentétes oldalán élte át a háború borzalmaival, látta a társak halálát, akiknek emlékére készült el 1917-re a *Couperin sírja* címet viselő zongoradarab. Ravel tizenkét év múltán az egykori ellenség felkérésére írt zenét.

Az emberi szenvedés hasonló fokozatait élhette át a tizenhét évesen ugyanabba a hadseregbe szintén önkéntesnek jelentkező, két évvel később súlyosan megsebesült, bal kezét elvesztő kolozsvári fiatalember. A nála öt évvel idősebb, ugyancsak önkéntes katona, Derkovits Gyula három évvel korábban szenvedett súlyos, kis híján halálos sebesülést. Ő nem engedte amputálni bal alsó karját, de az béna maradt. Párhuzamosságok? Egybeesések?

Mindenesetre ők szerencsésebbek voltak, mint Wittgenstein, az idősebb osztrák katonatárs. Jobb kézzel könnyebb festeni, mint csak bal kézzel zongorázni. 1930-ban, a zongoraverseny bemutatósakor már Feleky-Fetter Frigyes is művésznek számított.

Medgyesi és kolozsvári szülők gyermekeként született 1899. november 8-án Kolozsváron. A híres piarista főgimnáziumban tanult, ott, ahol jó negyedszázaddal korábban az ekkorra már ismert mester, Vaszary János. A Münchenben, majd Nagybányán dolgozó Ács Ferenc szabadiskolájában kezdte korai képzőművészeti tanulmányait.

A világháborús önkéntesként indult katonai szolgálat nemcsak bal kezének elvesztését, „ajándékozta” számára, hanem megfelelő mennyiségű és minőségű kitüntetéssel is. A Kolozsvárról Szegedre költöztetett Ferencz József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1920-ban beiratkozott hallgatója két év múlva már Dr. Feleky-Fetter Frigyesként kezdhetette el a kor szokványos vidéki értelmiségi életét. Azonban – talán gyermekkori, ifjabb kori emlékeibe ágyazva – már ekkor, polgári pályájának kezdetén ott volt választása: a festészet iránti vonzalom. Újra kezdte, illetve folytatta, és három év múlva Koszta József mellett találjuk, akinek biztatására Párizsba utazik. Így 1925–30 között több évet tölt megszakításokkal az európai festészet századfordulós fénykorához képest már kissé megkopott fővárosában. Bejár a nevezetes Julian Akadémiára, ahol számos magyar elődje, kortársa is tanulta a francia akadémista szemléletet. Szorgalmasan látogatja a különböző szalonok kiállításait, és természetesen a kávéházakat, az

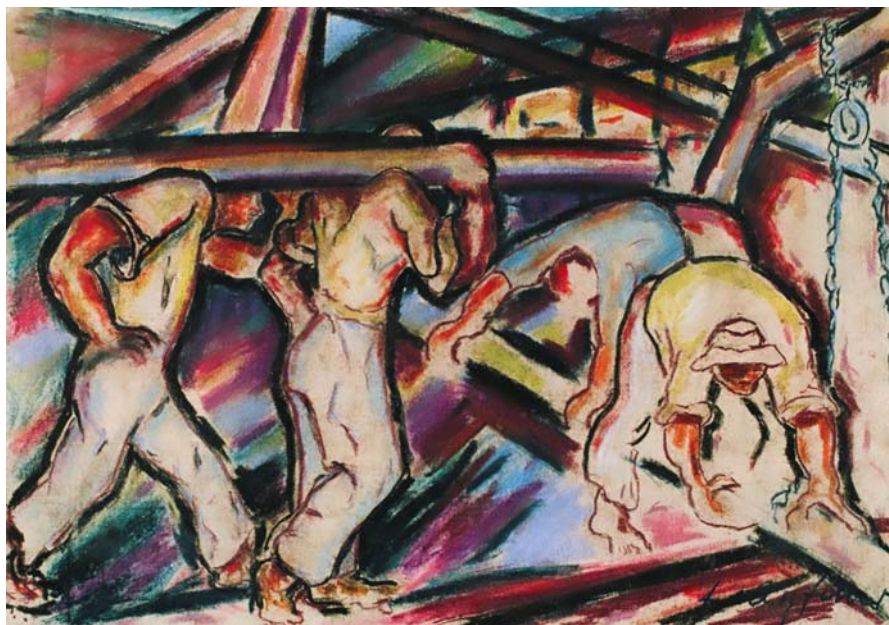

emigráns magyar művészek találkozóhelyeit. Itt láthatta Tihanyi Lajost, Farkas Istvánt, Czóbel Bélát.

A kezdetben Ács Ferenc és Nyilasi Sándor hatását magán viselő, nagybányai alapokra építő ifjú festő Párizsban megismerkedhetett a posztimpreszionizmussal, amely befolyásolta is elsősorban téma- és színválasztásaiban, kompozíciós megoldásaiban. A francia

kollégák festői problémáit és megoldásait átvevő Szajna parti könyvtárus redukáltabb, visszafogottabb színeivel, szigorú, szinte mértani pontosságú kompozíciójával (csupán a kép középső-felső részét uraló famotívum mond ennek ellent) kapcsolódik kortársaihoz.

Viszont az 1927-ben Szentesen megrendezett Tiszavidéki Tárlaton, majd egy évvel később Szegeden, az Alföldi Művészek Egyesületének Kollektív Tárlatán, első bemutatkozásain, nyoma sincs a párizsi emlékeknek. Talán az erdélyi tájakra visszagondoló fiatalember nosztalgiaja, talán a hely szelleméhez alkalmazkodni kívánó festő tudatossága állíttatja ki vele táj- és

zsánérképeit: *Hegyi táj, Szélmalom, Szürkület, Hazafelé, Beszélgetők a kútnál, Tiszaparton*. A világlátott, a háború utáni Franciaországot megjárt Feleky-Fetter és más, hasonló gondolkodású és műveltségű szegedi értelmiségiek, ráunva a szétszórt csoportosulások erőtlenségére, 1929-ben megalapítják a Szegedi Fészek Klubot. Kezdetét vehetik a komolyabb eszmecsereik, viták, szervezeten támogatják a tehetséges ifjakat.

1931 őszén nyílt meg az első nagyszabású szegedi önálló tárlata a város kedvelt, számos kulturális eseménynek hely adó központi helyén, a Kass Szálló halljában. Addigi munkásságának és világlátásának összegzése volt ez a bemutató: felsorakoztak a falusi és a Szeged környéki jelenetek: *Reggel a Tiszán, Tutajosok a Tiszán, Parkban, Kerítésnél*. Erőteljes, szinte izzó színeikkel mutatkoztak be a fény-árnyék ellentétet a líra melegségével megjelenítő párizsi képek: *Háztetők a Quartier Latin-ben, Párizsi virágárus, Szajnapart a Notre Dame-mal, Léggömbárus, Játék a Jardin de Luxembourgban, Kilátás az erkélyről*. Itt már egyértelműen jelen vannak a festői problémákra stilizálással, formai egyszerűsítéssel adott művészi válaszok.

A társadalom szélesebb rétegei számára nehezen elérhetőek voltak a posztimpreszionizmusból expresszionizmusba átívelő művek befogadásának lehetőségei, a kor konzervatív megoldásokat előnyben részesítő kulturális tradíciói miatt. Ennek ellenére 1932-ben sikert arat *Városligeti részlet* című képével Budapesten a Nemzeti Szalon kiállításán, és rangos gyűjtők is felfigyeltek munkásságára. Megválaszolatlan kérdés marad, miért nem kereste a kapcsolatot az immár a fővárosba költözött festő a hozzá hasonló módon gondolkodó és alkotó KUT csoport tagjaival. 1935-ben Hódmezővásárhelyen rendezett sikeres

FELEKY-FETTER

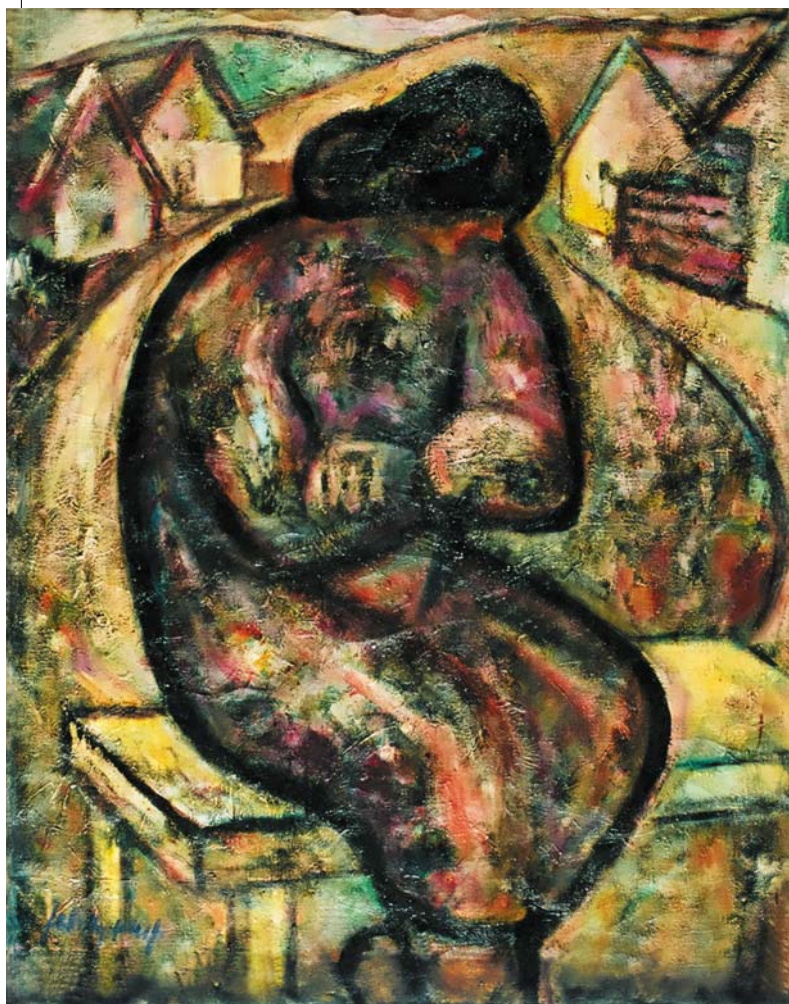
FRIGYES:

Építkezők,
pasztell, papír, 49x79 cm
HUNGART © 2016

FELEKY-FETTER

FRIGYES:

Hazatérés a háború poklából,
1945,
tempera, papír, 40x28 cm
HUNGART © 2016

FELEKY-FETTER FRIGYES:
Magányos nő,
olaj, vászon, 100x80 cm
HUNGART © 2016

önálló kiállítást. Újabb művei: a külső megfigyelés és a belső vízió ötvöződése, a visszafojtott energia színeibe és mozgásba, képbe öntése.

Feleky-Fetter Frigyeset ebben a korszakában elsősorban a falusi, a paraszti munka- és életmód jellegzetes eseményeinek, életritmusának művészi ábrázolása inspirálja. Az alföldi falvak zárt világa, a közösségek mindenre kiterjedő figyelmű és azt az évszázados hagyományok szerint fenntartó és igazgató belső rendje szigorú elvárásokat állít a festő elé is. Olyan nagyszerű, a dinamikát a mozdulatlansággal, az időben történő cselekvést az időn kívülséggel ütköztető életképek kerülnek ki a keze alól, mint az *Aratók*, a *Kapás nők*, a *Kapáló asszonyok*, a *Lovas kocsi*, a *Paraszt nők kecskével*. A kevés színnel, lágy, összemosódó, laza mozgásokkal megoldott háttér előtt örvénylő kontúrokkal vagy pasztellszínekkel telített alakjai mintegy belefolynak a képalapba. Ugyanakkor néha váratlanul ütköznek, kereszteződnek egymással. Ezek az alakok levetik, átalakítják saját valójukat, így válnak a kép törvényei által annak egységes részévé, absztrahált formaviláguk révén önmagukon túlmutató jelképekké. A festményekkel párhuzamosan készültek azok a rajzok, amelyek szintén sűrített rögzítései az általa látott, tapasztalt élethelyzeteknek: *Kapálók*, *Köpenyes nők*, *Vízfordó nő*, *Anyá fiával*.

FELEKY-FETTER FRIGYES:
Párizsi virágárus,
akvarell, papír, 70x50 cm
HUNGART © 2016

Az alföldi festészet nagy mesterei benne éltek a tájban, műveiket a környezetükben tapasztaltak és az arra adott belső reakciók, válszok határozták meg. Az inspiráló természeti létforma jelent meg eleven élményként színdús, felfokozott érzelmű, esetenként expresszív alkotásaikon a festészeti eszközökkel szabadon improvizálva, de figyelembe véve a táj jelenlévő nagyszerűségét. Ugyanakkor szociológiai értékűek is ezek a művek, hiszen rögzítették, dokumentálták természeti és épített környezetünket. Kortársaihoz hasonlóan Feleky-Fetter alkotói módszerét is meghatározta az a felismerés, hogy a téma alapos megismerése megteremti a számára elfogadható, neki legmegfelelőbb, öntörvényű kifejezőmódot. 1936-os budapesti, a Múterem Galériában rendezett gyűjteményes kiállításán a korábbi már ismert, franciaországi képei mellett ezeket a szűkszavú, szigorúan szerkesztett, redukált forma- és színvilágú képeket mutatta be. A valóságból kiinduló, tehát realistának nevezhető alkotások ugyanakkor személyes látás- és alkotásmódja által közvetített világot tárnak elénk. Foglalkoztatja a komponált tér statikus, illetve dinamikus megjelenítésének problémája, a perspektíva ábrázolásának különböző lehetősége: *Szántás*, *Kaptató*, *Táncoló párt*, *Vágta barna lóval*, *Hátsó udvar*, *Udvarrészlet kúttal*, *Búcsúok*.

Festészetében kiemelt helyen szerepelnek a folyókkal, vízzel, vízparttal, vízi eseményekkel kapcsolatos táj- és életképek. A természet és a benne élő ember kapcsolata kimeríthetetlen témaként jelenik meg ezeken a műveken. A személyes festői látásmód, ecsetkezelés, érzelmi fűtöttség közvetítette látvány megelevenedik, az ábrázolt világ minden absztrakció ellenére valóságosnak tűnik.

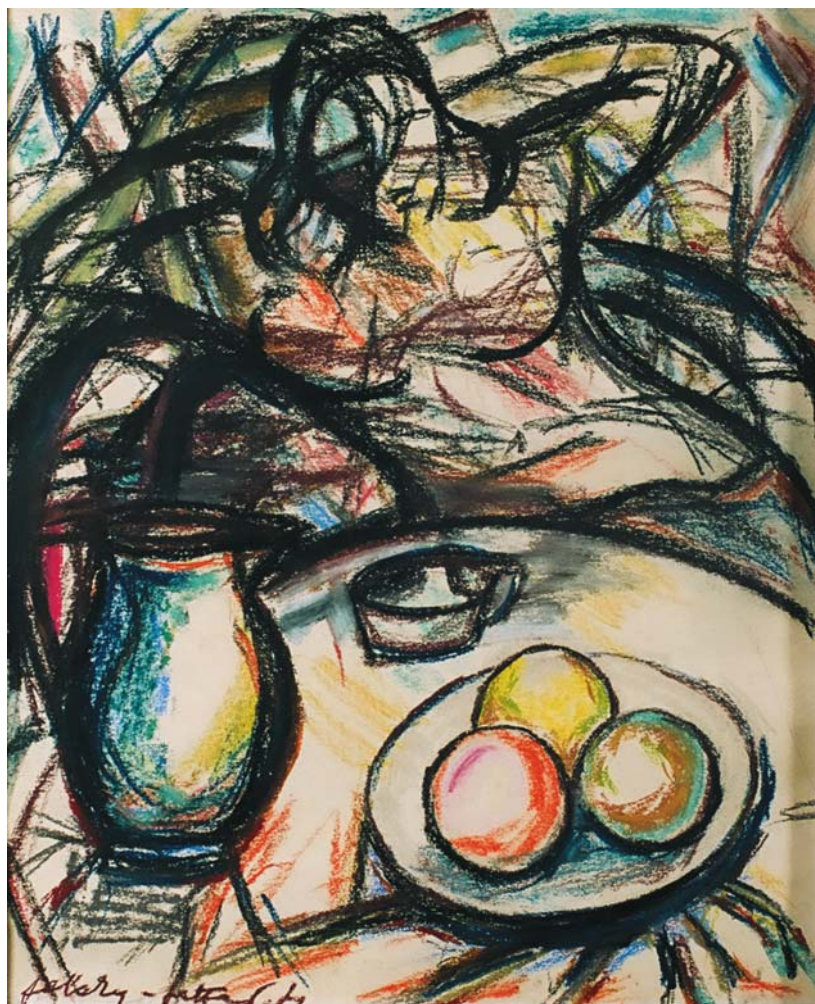
A ragyogó fényben vagy napkeltében, napnyugtában vízen lévő vagy vízparton veszteglő, többnyire felülnézetből ábrázolt csónakok és csónakosok a természet és az ember békés egymásmelletti-ségének és egymásrautaltságának lírai megfogalmazásai: *Vízparti*

gondolkodó, Magányos csónakos, Tiszaparton, Horgász, Halász napfényben. Ellentétben ezekkel a nyugalmat sugárzó képekkel, belső vibrálással, dinamikus élettel teli vízképeket is találunk ebben a sorozatban: Csónakosok a Tiszán, Csónakázók, Csónakosok a Dunán. A rendkívül erőteljes, nyugtalan színfoltokkal, sűrített kompozíciókba rendezett alakzatokkal és alakokkal telt képtér nem engedi meg a környezetre figyelést. A formák természetes ereje kitágítja a teret, a természet, a fény és a mögötte fenyegető sötétség elkápráztatja a szemlélőt. A tömör szituációk felfokozott érzelmekkel telítettek. Még a feszültségektől mentes téma – például háromfős család vagy három férfi a csónakban – is a feszült figyelem ábrázolásává válik. A legfelkavaróbb, szinte félelmet keltő nagyobb méretű olajfestménye, a Csónakosok a Tiszán kavargó, örvénylő, embert, csónakot, vizet összemosó, atmoszferikus fényeket felvillantó szerkesztésében jutott talán legmesszebbre a személyes realizmus biztosította úton a pszichologizáló, analízáló expresszív kifejezőmód irányába. A tárgyasból a tárgy nélküli kifejezés felé való elmozdulás, a sötétség és a világosság koncentrált jelenléte a kifejezőmódját és ez által önmagát is folyamatosan megújítani képes művészi átélés jele.

1938 májusában az Ernst Múzeumban rendezett negyedikével szintén gyűjteményesnek nevezett kiállítást. A tárlatot méltató kritikák egységesen kiemelik Feleky-Fetter a fentiekben részletezett művészi erőit. A művész szerintük is különböző hatásokat megismerő, azokat magába integráló, de semmilyen irányba sem elkötelezett, önálló kifejezési formát, saját stílust teremtő festővé vált.

A képzőművész feladata az emlékezés és az emlékeztetés, az adott kor szellemének rögzítése. Az alkotás forrása a látható, érzékelhető, megtapasztalható valóság, célja a konkrét dolgok transzcendenssé alakítása, melynél a kialakított művészi forma és alkotója szétválaszthatatlan egységet képez. Feleky-Fetter Frigyes esetében ez a művészi állapot a 30-as évek vége felé teljessé vált. Mind egyre letisztultabb, tömör fogalmazású szénrajzaiban (*Sakkozók, Anyai szeretet, Férfihalál*), mind festményeiben megjelennek a nagyvárosi lét és munkavégzés – Derkovits műveiből ismert – jellegzetes, szociologikus elemeket és indítást is feltételező ábrázolásai: *Építkezők, Pihenő munkások, Olvasó munkás*. Ezek a pasztell-, illetve olajképek egyesítik magukban szénrajzainak karakteres kontúrajait, a dinamikus mozgásra épített kompozíciót, a tudatosan alkalmazott fényhatásokat és az ábrázolt alakok plaszticitását.

Az ismét fellángoló erőszak, a háború, majd az azt követő évek embert, szabadságot, eszméket, ideákat gyilkoló korszaka visszahozta műveibe az expresz-

FELEKY-FETTER FRIGYES:
Nő három almával,
pasztell, papír, 60x50 cm
HUNGART © 2016

zív festészet kritikus elemeit. Emblematikus alkotássá vált az 1945-ben festett *Hazatérés a háború poklából*. Feleky-Fetter azonban kezdett kiszorulni a figyelem középpontjából. 1947-ben rendezte összegzőnek szánt bemutatkozását, amely vitát kavart az új világregnd kezdetének kaotikus, sokpólusú szemléletét és értékrendjét képviselő kritikusi között. *A Menekülés* már előrevetíti későbbi mellőzését, a művészekre rótt elfogadhatatlan követelmények részéről történő elutasítását, önként vállalt visszavonulását. *A Pieta* vagy másik elnevezése szerint *Jézus sírbatétele* című festménye a megkeseredett, Budapestet elhagyni kényszerülő festő búcsúképe. Ez a mű szokatlan, szinte erőszakos felépítésével, a fény-árnyék hatást kihangsúlyozó színeivel, kritikus hangulatával szinte lezárja az életművet.

Két évtizednyi hallgatás kellett ahhoz, hogy újra bizalmába fogadja a művészi munka iránti rejtőzködő vágyat. A művészi munka alkotókat éltető és másokat jobbító erejében megmaradt bizalma most már elkísérte mindvégig. Művei konok tanúi egy letűnt világnak, szellemi rokonaihoz, Dési Huber, Derkovits, Farkas István, Aba-Novák Vilmos, Egry József, Nagy Imre alkotásaihoz hasonlóan. „Feleky-Fetter Frigyes műveivel szintézisbe hozta a nagybányai, az alföldi és a francia festészeti hagyományokat, életével pedig összekötötte Kolozsvárt, Szegedet, Párizst és Budapestet.”²

Jegyzetek

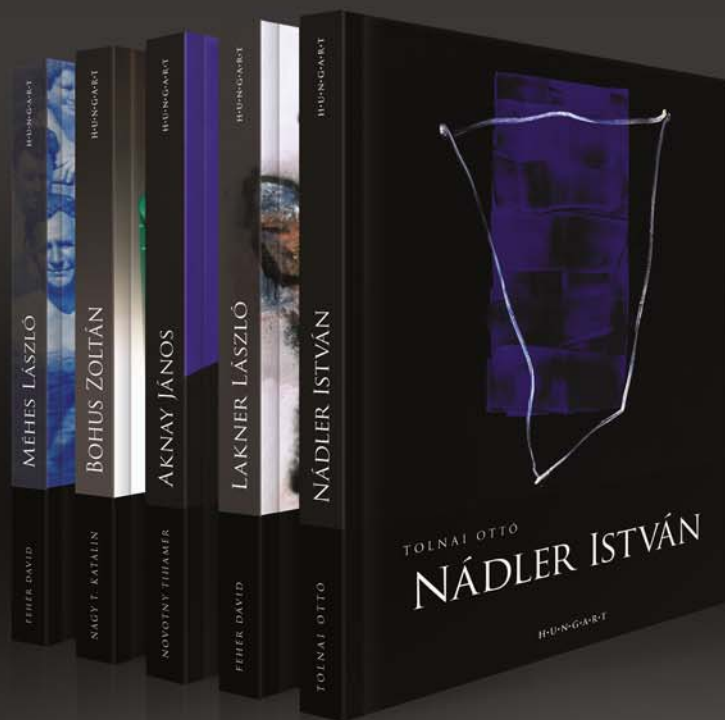
- 1 Szabó Zoltán: *Szerelmes földrajz*. Nyugat Kiadó és Irodalmi Rt., Budapest, é. n. 63.
- 2 Szűcs György: *Magyar világ magyar ecsettel. Hítel*, 2012/június, 33.

H · U · N · G · A · R · T

KÖNYVSOROZAT

AZ IDEI 5 ÚJ KÖNYV ÜNNEPI BEMUTATÓJA
AZ ART MARKET BUDAPEST 2016
NEMZETKÖZI KORTÁRS KÉPZŐMŰVÉSZETI VÁSÁRON

Megjelent a HUNGART Egyesület
kismonográfia-sorozatának idei öt kötete:

AKNAY JÁNOS, BOHUS ZOLTÁN,
LAKNER LÁSZLÓ, MÉHES LÁSZLÓ,
NÁDLER ISTVÁN

A könyveket bemutatják:

Sárkány Győző grafikusművész,
a HUNGART elnöke

Dr. Szeifert Judit művészettörténész,
a könyvsorozat szerkesztője

Fehér Dávid, művészettörténész, szerző

Nagy T. Katalin, művészettörténész, szerző

Novotny Tihamér, művészettörténész, szerző

Tolnai Ottó, író, szerző

Időpont:

2016. október 13. csütörtök 16:00 óra

Helyszín:

Millenáris, 1024 Budapest, Kis Rókus utca 16–20.
D épület – Inside Art terem

Már 35 kismonográfia jelent meg a HUNGART könyvsorozatban, amely kortárs képző-, ipar- és fotóművészek munkásságát dolgozza fel és mutatja be. A könyvek a könyvbemutatón kedvezményes áron megvásárolhatók!

Az Art Market Budapest 2016 nemzetközi kortárs képzőművészeti vásáron megtekinthetők a HUNGART – MAOE közös művészeti standján **Aknay János** festményei, **Bohus Zoltán** üvegszobrai, **Nádlér István** festményei, valamint a HUNGART művészeti könyvsorozat eddig megjelent 35 kötete, 2016. október 13-16. között a Millenáris B épület, G706 standján.

HUNGART könyvbemutató, ArtMarket, Millenáris, 2015. október

Egy életmű megközelítése

Bak Imre: Aktuális időtlen – egy életmű rétegei / 1967–2015

SINKÓ ISTVÁN

A Paksi Képtár kiadványa, 2016, 236 oldal

A fenti címen rendezett *Bak Imre* műveiből reprezentatív válogatást 2016 márciusa és júniusa között a Paksi Képtár. A kiállítás kurátora *Fehér Dávid* volt, aki az egyik tanulmány szerzője is a kiállítás kapcsán megjelentetett reprezentatív albumban. Katalógus, egyben imponáló könyv is ez a kiadvány, mely része a Paksi Képtár 2007 óta jegyzett sorozatának.

Bak Imre életműve oly mértékig feldolgozottnak tűnik – csak a könyv bibliográfiájának válogatásából legalább 70 cikk, katalógus, könyv jegyezhető fel –, hogy bizony nehéz új aspektusokat találni a művész alkotóterének jobb megismeréséhez. A kötetben publikáló mindhárom szerzőnek mégis sikerült egy-egy új szegmenst, részletet, elemet felfedezni Bak Imre festészetének értékelésekor.

Fehér Dávid Analógiák... Jelentés/rétegek Bak Imre művészetében című írása egy a paksi kiállításon is főműként szereplő darab, a *Folyamatobjekt* (Essen-Fachwerk) rekonstrukciója kapcsán értékeli a jel-jelentésszimbolikát az életműben. A korai konceptualista munkák egymás mellé helyezésével, analízisével jut el a végkövetkeztetésig, „a nyugati jelenségeket lokális kontextusban továbbgondoló művei a kulturális transzfer felől is leírhatóak.” A másik következtetése – ugyancsak az életmű korai szakaszára vonatkoztatva –, hogy „Bak szemantizálja a geometrikus absztrakciót, és geometrizálja a szemiotikát, mely eljárás végeredménye egy „megszüntetve megőrzött”, jelentésteli geometria lesz”.

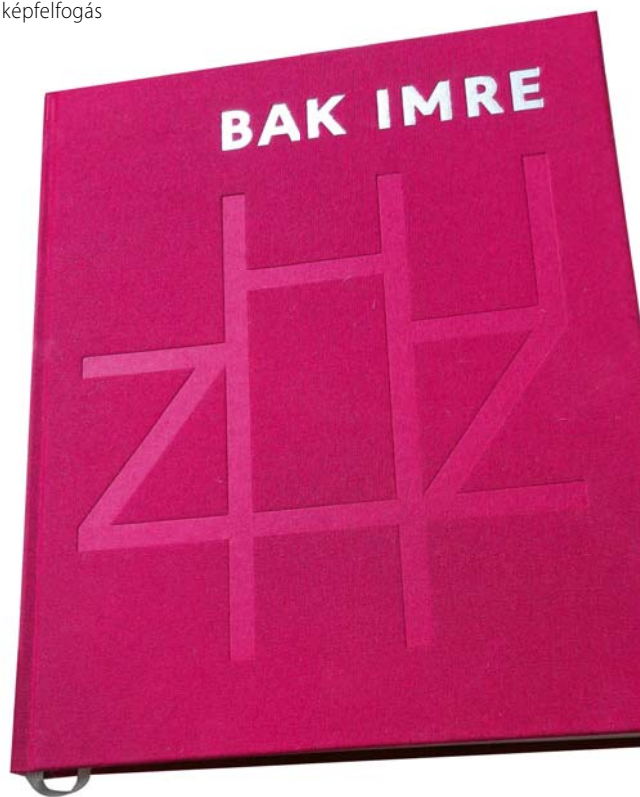
Szervesen kapcsolódik Fehérnek a korai művekkel kapcsolatos megállapításaihoz *Arturo Schwarz* izgalmas írása, a *Bak Imre: az absztrakton túl, a transzcendencia felé* című. Schwarz görcső alá veszi a spirituális jegyeket a Bak által is felvetett „átszellemesítés” során létrejövő képeken. „Amikor teljesen elmerül az alkotási folyamatban, s egyfajta transzállapotba kerül, Bak Imre tud hinni a (...) költők és gondolkodók által festett utópisztikus jövőben (...) – írja Schwarz. Miközben

elemzi a konzekvensen következtelen stílusváltásokat az életműben, végül megállapítja: „Bak Imre művei »pengeélesek«, a spirituális térben mozognak, s a »lélek fénye« világitja meg őket.”

A harmadik tanulmányt *Hajdu István* jegyzi, aki számos beszélgetést folytatott Bak Imrével, több könyvet és tanulmányt is írt az alkotóról, az egyik legszakavatottabb Bak-interpretátor. *Imago relationes – gondolatmeander Bak Imrének* című írása nem csupán tisztelgés az életmű előtt, de bepillantást ad egy közös gondolkodási folyamatba. Fontos állítással indítja tanulmányát: „Bak Imre művészetében a képek tárgyát, tartalmát egy időben és térben kizserkeszthető viszonylatrendszer szabja meg”. A 20. századi modernizmus egyik alapeszméje, a kép létének bizonyítása és ugyanakkor a hagyományos képfelfogás

kritikája egyesül ebben az idézetben. Bak Imre – tartja Hajdu – relációkban gondolkodik, ezek vezetnek alkotói eszméit. Zárógondolatainak egyike már a legújabb életműszakaszra utal: „Hatalmas vásznainak motívumai, a plasztikusnak tetsző formák színes vagy szó szerint a színek terében lebegve (...) szinte méltósággal fordulnak át a sűrű térbe”.

A kétnyelvű (angol és magyar) kötet a kitűnő tanulmányokon túl nagy számú, minőségi képanyaggal örvendeztet meg az olvasót, tipográfiai, könyvészeti igényessége Eln Ferenc grafikus dicséri.

A Boca Raton Museum of Art épülete

Négy magyar vonatkozású kiállítás Floridában

A forradalom 60. évfordulójára a floridai térség legjelentősebb múzeumának számító Boca Raton Museum of Art egyszerre négy magyar vonatkozású kiállítással is készül. A Forgács Éva által rendezett *Magyar művészet* című tárlaton Szinyei Merse Pál műveitől egészen napjainkig mutatja be a magyar képzőművészetet, a *Magyar fotográfia* című kiállítás pedig a hazánkhoz köthető, 20. századi fotográfusok munkáit tárgyalja. A harmadik kiállítás *Sylvia Plachy* Magyarországon és Erdélyben készült képei közül válogat, és *Cseke Szilárd Gone too far* című helyspecifikus installációja is látható lesz.

Előkerült Vaszary elveszetnek hitt festménye

A magyar modernizmus egyik legérdekesebb, évtizedekig elveszetnek hitt festményére végül a legkézenfekvőbb helyen, a tihanyi Balatoni Limnológiai Intézet (régén Magyar Biológiai Kutatóintézet) falán találták rá. Virág Judit galériatulajdonos fedezte fel Vaszary János *Halászat a Balatonon* című kétméteres festményét, miközben irattári anyagokat tanulmányozott át. Mint kiderült, a mű végig, évtizedeken keresztül az intézet falán lógott, azonban senki nem tudta, milyen jelentős festményről van szó, és ki az alkotója.

VASZARY JÁNOS: Halászat a Balatonon, 1926–28, olaj, vászon

The Relief, from White to Black című kiállítás enteriőrképe

Új kortárs képzőművészeti központ nyílik Brüsszelben

A Pompidou Központ és Brüsszel városa aláírták a megállapodást egy új, kortárs képzőművészeti múzeum létrehozására. Az új intézménynek már a helyét is nyilvánosságra hozták: a Brüsszel belvárosban található Citroën volt székházában kap majd helyet, 16 ezer négyzetméteren. Serge Lasvignes és a brüsszeli tartomány elnöke, Rudi Vertvoort bejelentették, hogy előreláthatólag 2020-ra tervezik a nyitást. A kiállítandó műveket a közel 120 ezer darabbal rendelkező Pompidou fogja kölcsönbe adni az új intézménynek.

A Citroën volt székházának épülete

Jovánovics a Mayor Galleryben

Szeptember 14. és október 28. között látható a neves londoni galériában, a Mayor Galleryben Jovánovics György *The Relief, from White to Black* című egyéni tárlata, amely az idei Fireze Art Fair hivatalos programjai közé is bekerült. A galéria már korábban is állított ki Jovánovicstól, a mostani kiállítás a művész festményeit, valamint reliefjeit mutatja be.

Előkerült Magritte feldarabolt képének negyedik darabja

René Magritte *La posé enchantée* című, rejtélyes körülmények között négybe vágott képe egy darabját fedték fel a Norwich Castle Museum munkatársai. A röntgenfelvétel azt mutatta ki, hogy a művész által ismeretlen okból elnegyedelt 1927-es kép egy darabját találták meg a múzeum tulajdonában lévő, Magritte-től származó, 1935-ös, *La condition humaine* című kép alatt. A *La posé enchantée* című kép két másik darabjára már korábban, 2013-ban a MOMA és egy stockholmi múzeum munkatársai is hasonló körülmények között találtak rá.

Foto: Norfolk Museums Service, HUNGART © 2016

GIORGIA BOTTINELLI és **ALICE TRAVARES DA SILVA** vizsgálják a *La condition humaine* című festményt

Kortárs képzőművészeti kiállítással nyitja meg kapuit a Musée Maillol

A francia szobrásznak, Aristide Maillolnak dedikált múzeum most szeptemberben, 18 hónapos szünet után nyitja meg ismét kapuit. A párizsi intézmény tavaly februárjában döntött a kényszerszünet mellett – a múzeum vezetősége anyagi okokra hivatkozott, miután nagyon lecsökkent a látogatók száma. Az intézmény egy különlegességgel készül: Ben francia fluxusművész retrospektív kiállításával kötik egybe a megnyitót.

A *Tout est art?* című kiállítás enteriorképe

Várnai Gyula állít ki a Magyar Pavilonban

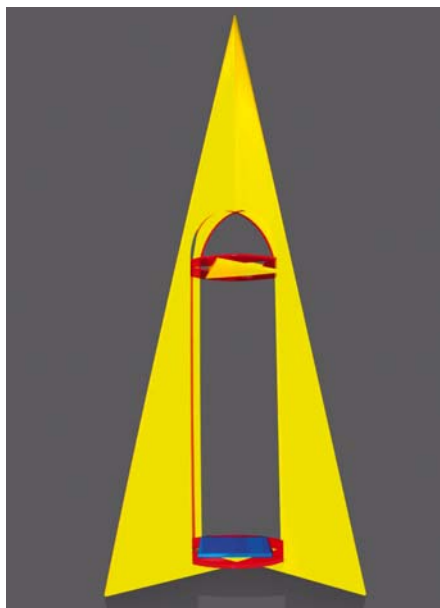
A Békét a világnak! című pályamű látványterve

A zsűri a tizenegy érvényes pályázat közül *Petrányi Zsolt* kurátor és *Várnai Gyula* képzőművész *Békét a világnak!* (*Peace on Earth!*) című pályázatát nyilvánította nyertesnek. A projekt a második világháború utáni hidegháborús korszak egyik utópiáját, a világbéke eszméjét helyezi a jelen megváltozott viszonyai közé egy többszörös perspektívájú reflexiós folyamatba ágyazva. A kiállítás látvány- és tárgyalkultúrájában az 1960-as évek óta Kelet-Közép-Európában is felbukkanó békemozgalmak nyelvezetét idézi, miközben arra hívja fel a kortárs közönség figyelmét, hogy a jövőképek valamikor pontosan körülírtak hitt víziói végül utópiák maradtak. Ezzel napjaink bizonytalan, háborúk és nemzetközi konfliktusok által fenyegetett világában azt a reményt sugallja, hogy létünk ma sem determinált, alakításában mi is szereplők lehetünk.

INGO GLASS, Prof. Dr. Aurel Chiriac, a Körösvidéki Múzeum igazgatója és Vasile Duda művészettörténész

INGO GLASS: Ábrahám öröksége, 8 mm alumínium, 150x75x75 cm

Ingo Glass 75

Születésének 75. évfordulóján nyílt kiállítás a művész tiszteletére a Körösvidéki Múzeum új székhelyén, Nagyváradon szeptember 22-én. A temesvári születésű *Ingo Glass*, aki a 60-as években járt először Magyarországon, a 80-as évek óta egyre több alkalommal mutatkozott be hazánkban – munkássága, mondhatni, a kortárs magyar művészet részévé vált. A Vudak, a magyarországi német képzőművészek társasága tagjaként nemrégiben mutatta be műveit Kaposvárott, majd Budapesten. A jelenlegi tárlat olyan problémák újragondolására biztatja nézőit a forma, a szín és a tér kapcsolatáról, amelyekkel Ingo évtizedek óta foglalkozik, és amelyek megoldásához azonban ma is új szempontokat talál. A kiállítás október 27-ig tart nyitva.

Térkép e táj

Bács Emese kiállítása

Adeline Galéria, Rákospalotai Múzeum, 2016. IX. 22. – X. 15.

PATAKI GÁBOR

„Számomra nagyon nehéz fehér felületre festeni. Először el kell rontani a szép fehér vásznat, hogy valami sikerüljön”. Ebben a rövid ars poeticában talán csak az lehet különös, hogy egy professzionális, „hivatásos” festő vallomása. Ám *Bács Emese* nem érzi sajátjának a felkent, kiválasztott művész szerepkörét. Ha egyetlen jelzővel kellene jellemezni alapállását, az a keresetlenség lenne, hisz pózok, áttételek nélkül készíti láttelepet korunk Budapestjének s annak lakóinak mindennapjairól.

Foto: Bács Emese

BÁCS EMESE:
Éjszakai bevásárlás, 2015,
olaj, kollázs, farost, 65x80 cm

Képtémái s szereplői nem igényelnek különösebb dekódolást: a belvároson kívüli övezetek munkába induló vagy hazafelé tartó lakói, vásárlók, kismamák és nyugdíjasok, hajléktalanok s idetévedő turisták. Nem annyira egyéniségek, inkább a Kosztolányi-vers értelmében véve „egyedüli példányok”. Nincs történetük, nem hősök, hanem statiszták a jellegtelen épületek közegében, a borongós reggeleken, a puha hóesésben.

Egy közös jellemzőjük van: jóvátehetetlenül magányosak. Némán, egykedvűen ülnek a metrókocsikban, állnak a házak előtt. Kontaktusra való képtelenségüket az is hangsúlyozza, hogy a művész gyakran a vászonra applikált hálóval, rácsos szövetekkel választja el őket a külvilágtól.

Ezt az eszközt az újabb műveken színes, domborodó műanyagcsikokból, huzalokból összerótt térképimitációk váltják fel. Ezek a megállóknak elhelyezett vonaltér-

képekre utaló képhátterek egyúttal viszonyítási alapot is jelentenek: ami a turistának egy felfedezésre váró terület hálózata, az a néhány háztömbnyi területet megközelíteni tudó kisnyugdijásnak vagy pláne hajléktalannak saját korlátainak, beszűkült lehetőségeinek csak kényszerű ellenpont lehet. Kissé keserű persziflázssal úgy is fogalmazhatnánk: Bács Emesének egyrészt térkép e táj, de azt is tudja talán, hogy például a lassan totyogó, szemüveges Jolika néni a XIII. kerületi Flesch Ármin köz lakója.

Nem lehet említés nélkül hagyni Bács hajléktalanábrázolásait sem. A mai magyar valóság e lehangoló és sok nemtelen indulatot kiváltó eleme több képzőművész is foglalkoztat. Így Erhardt Miklós a kérdés társadalmi vonatkozásait vizsgálja, Fehér László szupernagyításokkal mutat fel kisiklott sorsokat. Bács más utat választott. Nyers, durva ecsetkezeléssel és színhasználattal, a fogyasztás talmi, ócska, az egyszerű használat után kidobásra ítélt hulladékaival, műanyagkupakkal, szívószállakkal, fonaldarabokkal, rongyokkal érzékelteti a használat után szintén kidobásra ítélt életek fásult tragédiáját.

S ezzel visszakanyarodtunk Bács alkotómódszerének jellegzetességeihez. A stílárís szempontból egészen az 1960-as évek posztnagybányai kisrealizmusához visszanyúló figurafelfogáshoz és modelláláshoz, mely a 80-as évek második felétől kezdve radikálisan áttértéklődött, új, felelős társadalmi és művészi érzékenységgel gazdagodott például Bukta Imre rurális víziói, a Block-csoport, így Palkó Tibor, Nagy István és a mamüsök (pl. Elekes) kesernyésen kritikus művei révén. Sok tekintetben Bács művészete is ehhez a vonulathoz csatlakozik. Különleges helyet biztosít számára azonban néhány jellegzetessége. Így mindenekelőtt személyessége, szűkebb földrajzi-topográfiai környezetéhez való konzekvens ragaszkodása, esetenként családtagjainak (szüleinek, gyermekeinek) szerepeltetése. Ez a szeretetteljes hangütés látszólag éles ellentétbe kerülhet a nyersességig közvetlen, finomságot, presziöz modort hírből sem ismerő kifejezésmóddal, a szándékosan triviális hatásokra törő, a szemetet, hulladékot, csiricsaré limlomot nagy leleménnyel újrahasznosító anyaghasználattal. Összegződhethetne mindez egy szabvány kritikai attitűdben, de az eredmény ennél bonyolultabb. Bács Emese egyszerre mutatja fel szereplőinek a monoton mindennapok által korlátok közé szorított lehetőségeit és a műszálás kardigánok, petpalackok és fröccsöntött használati tárgyak világát. Ott van a képeken persze ennek a környezetnek a művi, rövid lejáratú mivolta, de ott az ebből a helyzetből kiaknázható játékoság lehetősége is. Szemléli, de nem elítéli, megért, de nem szánakozik. Megfigyel – gyengéd tárgyilagossággal; fest és applikál – ösztönös, kreatív lendülettel.

Lebeg, és nyomot hagy

Tibor Zsolt: etil rakéta

Viltin Galéria, 2016. IX. 10. – X. 22.

KONKOLY ÁGNES

Tibor Zsolt játszik a térrel: a galéria, a mű, a néző terével. Az egymáshoz lazán vagy láthatatlanul kapcsolódó munkák, műcsoportok erőtereit a belső élményidő vonala szervezi. A néző hangulatok, emóciók, emlékek, a lélek rejtett zugainak hajszálfinom rezonanciáit érzékeli, tapogatódzik.

Rögtön szituatív játékba hív a teret átlósan metsző *modul* című installáció, „minikiállítás”, melyet egy több-funkciós – állványnak, rámának, de akár tároló-, szállítási eszköznek is beillő – fadoboz keretez. A galériatér és a műtermi enteriőr, a műalkotás ki-, illetve előállítási fázisainak mixtúrája finom egyensúlyt tart – a műveket egy, az együttes alsó sarkára erősített plexidobozban szeparált rajzkellékek, négyzetrácsos lap, vonalzó egészítik ki, hangsúlyozva a kint és bent, a megjelenítés és a rejtőzködés összjátékát, mely a kiállításon több síkon megjelenik. A modul öt rajzot mutat be, amelyek az installáció egységében is megőrzik önállóságukat, miközben időnként párbeszédbe elegendnek egymással. Például a végtelen fogalmán keresztül, melynek szimbóluma megjelenik a *gondold végig* című rajzon vagy az *erdei metil rakétán*, de átvitt értelemben a *kontrollált kéken* is, melyen a végtelen kékségséget egy vakítóan fehér keret keríti be, és mely a sarkokban apró nyomokkal jelöli ki a végtelen „határát”. Miközben referálnak az egészre is: kép a képben a táji háttérből kiváló vízi jelenet (*Akcióban*).

Meglepetésként, a modul mögött három rajz bújjik meg: a *lassan eltűnik* és a *nem a legjobb nyár* provizórikusságukban, tünékenységükben is a jelentőségteljesség érzetét hordozzák. A felbukkanást és az elmosódást, az emlékezet e kettős dinamikáját, mintegy összefoglalja a trió harmadik darabja, a *lebeg és nyomot hagy*, önnön technicizált fogalmiságának mond ellent az üvegekből és rongyokból eszkábált *Rakéta* című installáció. Akárcsak a tárlaton bemutatott művek változatos technikai eszköztárát egészen a ready made-ig feszítő munka, a vonal, amelyben egy kiszolgált fadoboz posztamensként emeli meg a gyermekcsúszdát, és saját címét teszi idézőjelbe: íves vonalvezetésével elrugazkodik a faltól. A posztamensmotívum egy félreeső szegletben, a galéria irodai traktusában elhelyezett rajzon is

visszaköszön, ebben az elhelyezésben eszünkbe juthat a kiállításrendezés jellemző háttérmunkálata, a rendelkezésre álló posztamens-készlet felmérése (*készlet-posztamens*).

Tibor visszatérő motívuma jelenik meg a *rendezd el szépen* című rajzon is, a különböző méretű, üres fiókok kapcsán az az érzésünk, hogy a rendszeres folyamatába csöppentünk. A kép alsó részén tárgyrészek tűnnek fel, keresik helyüket, de az is elképzelhető, hogy a tárgyakat éppen a néző „viszi”, ő maga az, aki rendszerez. Itt a látogató belép a képsíkba, míg párján, a *hierarchia* című munkán kívül reked azon: szürke téglalapok szerveződnek kiismerhetetlen szisztéma alapján.

Megfoghatatlan és kitörölhetetlen: lebeg, és nyomot hagy.

TIBOR ZSOLT:
etil rakéta, 2016,
kiállítási enteriőr,
Viltin Galéria

U
M

Kiadja

ÚJ MŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY

Vezető szerkesztők

PATAKI GÁBOR pataki.gabor@ujmuveszet.hu**P. SZABÓ ERNŐ** p.szabo.erno@ujmuveszet.hu

Rovatszerkesztők

LÓSKA LAJOS Kortárs magyar képzőművészet:

festészet, szobrászat, grafika, műfaji seregszemlék

loska.lajos@ujmuveszet.hu

MULADI BRIGITTA Kortárs külföldi

képzőművészet, magyarok külföldön, vásárok,

műgyűjtés muladi.brigitta@ujmuveszet.hu

Olvasószerkesztő

RUDOLF ANICA Ajánló rovat, a művészeti élet

aktuális eseményei rudolf.anica@ujmuveszet.hu

Fotó

BERÉNYI ZSUZSA berenyi.zsuzsa@ujmuveszet.hu

Szerkesztőségi titkár

KÖRMENDI KRISZTINA info@ujmuveszet.hu

Lapterv

KORONCZI ENDRE

Nyomdai munka

PHARMA PRESS Nyomdaipari Kft.

Felelős vezető

Dávid Ferenc

Szerkesztőség

1065 Budapest, Nagymező utca 49. II. em. 2.

+36 1 341 5598, +36 1 479 0232, +36 1 479 0233

Terjeszti

LAPKER ZRT., 1092 Budapest, Táblás utca 32.

+36 1 347 7300, +36 1 347 7303, info@lapker.hu

és **ALTERNATÍV TERJESZTŐK.**

Előfizethető

bármely hírlapkézbesítő postahivatalban és a Magyar

Posta Zrt. Üzleti és Logisztikai Központjában

(Budapest, VII. Vörösmarty utca 16–18.)

közvetlenül vagy postautalványon, valamint

átutalással az Új Művészet MKB Zrt.-nél vezetett

10300002-20337629-70073285 számú számláján.

Egy példány ára:

695 Ft

Előfizetés egy évre:

7800 Ft

Előfizetés fél évre:

4200 Ft

A megjelent szövegek másodközlése csak az

Új Művészet és a szerzők jóváhagyásával lehetséges.

© Új Művészet

© Szerzők

www.ujmuveszet.hu

HU ISSN 08662185

Következő számunk tartalmából

1956 a képzőművészetben – kiállítások, köztéri szobrok, projektek

Festészet 2

Bécs és a szex

Avantgárd Wrocław

VICTOR HULIK**SIGMAR POLKE** Velencében

Számunk szerzői

BOROS LILI művészettörténész, kurátor**BUKTA IMRE** Munkácsy Mihály-díjas képzőművész,

a Magyar Képzőművészeti Egyetem docense

CSATLÓS JUDIT kulturális antropológus,

a Kassák Múzeum kurátora és a muzeológusa

DEÁK CSILLAG költő, prózaíró, művészeti író, a Filter csoport tagja**EGED DALMA** esztéta, PhD-hallgató (Szegedi Tudományegyetem)**GYÖRFFY SÁNDOR** képzőművész, művészeti író**KONKOLY ÁGNES** művészettörténész,

PhD-hallgató (Szegedi Tudományegyetem)

KOZÁK ZSUZSKA esztéta**KÖLÜS LAJOS** költő, prózaíró, művészeti író, a Filter csoport tagja**KUTASY MERCÉDESZ** művészettörténész, hispanista, egyetemi

oktató (ELTE, Spanyol Tanszék)

PÉTER SZABINA muzeológus, esztéta**RÓZSA T. ENDRE** művészeti író, kritikus**SINKÓ ISTVÁN** képzőművész, tanár, művészetpedagógus,

művészeti író

TOLNAY IMRE képzőművész, művészeti író,

a Széchenyi István Egyetem (Győr) docense

VÁN HAJNALKA művészettörténész

Helyesbítés

Az Új Művészet 2016 szeptemberi számában megjelent, a *Best of Diploma* kiállításról szóló cikkben **SZITA BARNABÁS** *Oculum Videntem Omnia* című sorozatáról a szerző azt írta, hogy annak alapját internetről gyűjtött képanyag képezi. Ezzel szemben a felvételeket a művész maga készítette drón segítségével, mely a koncepcióját tekintve is fontos talapzatát jelenti a munkájának. A félreértésért ez úton elnézést kérünk.

Tisztelt Szerzők!

Az Új Művészet 2013-tól csak saját névre vagy cégre kiállított számla ellenében tudja kifizetni a cikkeikért járó honoráriumot. Megértésüket köszönjük.

Támogató

2016

10. 01. – 12. 04.

63. VÁSÁRHELYI ŐSZI TÁRLAT AUTUMN EXHIBITION OF VÁSÁRHELY

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY / ALFÖLDI GALÉRIA

www.oszitarlat.hu

ART MARKET 2016! BUDAPEST

NEMZETKÖZI KORTÁRS
KÉPZŐMŰVÉSZETI VÁSÁR

2016. OKTÓBER 13-16.
MILLENÁRIS, BUDAPEST

(1) 239 0007
info@artmarketbudapest.hu
www.artmarketbudapest.hu
www.facebook.com/ArtMarketBudapest

